

Nr 202.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet; given Stockholms slott den 20 mars 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson, anför efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans-, jordbruks- och handelsdepartementen:

Vid behandlingen i statsverkspropositionen av frågan om anvisande av anslag å riksstaten till oförutsedda utgifter erinrade chefen för finansdepartementet om riksdagens skrivelse den 11 juni 1930, nr 392, i vilken skrivelse riksdagen anmält sitt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 255 angående anslag till bekämpande av arbetslösheten och tillika

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 178 häft. (Nr 202.) 569 31 1

hemställt om skyndsamt utredning, huruvida och under vilka villkor ett reservationsanslag kunde böra beviljas för att efter Kungl. Maj:ts beprövande tagas i anspråk vid tillfällena av ökad arbetslöshet av mera betydande omfattning. Efter anmälan tillika att i anledning av denna riksdagens hemställan utredning verkställdes genom inom socialdepartementet tillkallade utredningsmän, anförde därvid nämnde departementschef att, ehuru det icke vore möjligt att på dåvarande ståndpunkt fatta ställning till frågan, ett anslag för ifrågavarande ändamål syntes böra preliminärt beräknas i budgetförslaget. Anslaget syntes icke lämpligen böra uppföras under något av de särskilda departementens huvudtitlar, utan borde detsamma inordnas under den vid sidan av dessa stående titeln »Oförutsedda utgifter». Anslaget syntes böra erhålla karaktären av reservationsanslag. Under återopande av det sålunda anförda hemställde chefen för finansdepartementet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet för budgetåret 1931/1932 beräkna ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor.

Sedan utredningsmännens förslag numera avgivits och däröver infortrade yttranden inkommit, torde jag få ingå på närmare behandling av ifrågavarande ärende.

Inledning.

I samband med Kungl. Maj:ts proposition nr 255 angående anslag till bekämpande av arbetslösheten behandlade 1930 års riksdag, bland annat, två likalydande motioner (I: 108, II: 186), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte för budgetåret 1930/1931 till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag av 20 miljoner kronor att användas för utförande enligt i huvudsak i motionerna angivna grunder av produktiva offentliga arbeten. Beträffande de skäl, som anförts för dessa yrkanden, torde jag få hänvisa till motionerna. I nyssnämnda skrivelse nr 392, i vilken riksdagen anmälde sitt beslut i anledning av oförmälda proposition, yttrade riksdagen i nu förevarande hänseende, bland annat, följande.

Arbetslöshetskommissionen hade uttalat den uppfattningen att, innan pågående utredningar rörande arbetslöshetsförsäkring samt arbetslöshetens orsaker och medlen för dess bekämpande avslutats eller eljest tvingande skäl anförts för en ändring, nuvarande ordning för statliga åtgärder i anledning av arbetslösheten icke borde kastas över ända. Denna uppfattning syntes, åtminstone i viss utsträckning, icke kunna fränkännas giltighet. I enlighet därmed funne riksdagen motiverat, att ett anslag till arbetslöshetens bekämpande genom arbetslöshetskommissionen jämväl denna gång beviljades enligt oförändrade grunder. Emellertid kunde det tänkas, att ett reservationsanslag till vissa allmänna arbeten ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande för att tagas i anspråk i den mån påtaglig arbetslöshet antingen generellt eller, t. ex. på grund av industriella sammanbrott, mera lokalt uppstode; ett sådant anslag skulle kunna vara av betydande värde vid arbetslöshetsfrågornas handläggning. Därigenom komme, åtminstone till viss del, de offentliga arbetena att kunna mera smidigt anpassas efter konjunkturer, så att en större andel av dessa arbeten igångsattes under depressionsperioder, än eljest bleve fallet. Utredningen borde således omfatta

frågan huruvida och på vilket sätt en anordning med ett reservationsanslag till utförande av därför lämpade arbeten borde vidtagas.

Under åberopande av dessa skäl gjorde riksdagen den hemställan, om vilken jag nyss erinrat.

Denna riksdagens hemställan upptogs till behandling i statsrådet den 26 september 1930, därvid jag till statsrådsprotokollet yttrade, bland annat, följande.

Den av riksdagen begärda utredningen syntes nu böra igångsättas. Vid densamma borde man i första hand undersöka de möjligheter, som funnes att för det avsedda ändamålet under de närmaste åren anordna statliga arbeten vid sidan av det normala arbetsprogrammet. Då det gällde att genom anordnande av dylika arbeten tillgodose de av riksdagen avsedda önskemålen, kunde tänkas flera olika vägar. Det syntes därför önskvärt, att därjämte rörande sålunda föreliggande olika alternativ verkställdes en klarläggande utredning av väsentligen teknisk natur. Utredningen borde följaktligen avse att möjliggöra ett bedömande av innebörden och konsekvenserna av olika anordningar. Utredningen borde så bedrivas, att resultatet därav kunde föreligga senast den 15 januari 1931.

Med stöd av Kungl. Maj:ts på min hemställan nämnda den 26 september givna bemyndigande tillkallade jag den 8 påföljande oktober såsom utredningsmän generaldirektören G. Malm, överingenjören i järnvägsstyrelsen, översten Hj. Fogelmarck, arbetschefen hos statens arbetslöshetskommission, kaptenen G. Jonsson samt ordföranden i svenska grov- och fabriksarbetareförbundet C. J. Söder.

Med skrivelse den 15 januari 1931 hava utredningsmännen överlämnat av dem utarbetat *betänkande med förslag angående arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten* (Statens offentliga utredningar 1931: 3) jämte en översikt över av utredningsmännen från vissa verk och myndigheter införskaffade uppgifter om de arbeten inom respektive förvaltningsområden, som kunde ifrågakomma såsom arbeten för avsett ändamål.

Innan jag ingår på redogörelse för utredningsmännens betänkande, torde jag emellertid böra anmäla tre ärenden av närstående natur, till vilka Kungl. Maj:t ännu icke fattat definitiv ståndpunkt.

Redan 1912 års riksdag beslöt i skrivelse (nr 262) anhålla om utredning »huruvida och på vad sätt statens och kommunernas arbeten må utföras enligt sådan planläggning, att arbete kan beredas största möjliga antal arbetare under tider och perioder, då den privata företagsamheten inskränkes och till följd därav större arbetslöshet uppstår». Av den i skrivelsen anförda motiveringen framgick, att utredningen borde avse såväl möjligheten att mildra säsongarbetslösheten genom systematiskt genomförda vinterarbeten som möjligheten att motverka den av vikande konjunkturer föranledda krisarbetslösheten genom att upprättade arbetsplaner uppsköttes under avvaktan på en förr eller senare inträffande lågkonjunktur.

Över denna riksdagsskrivelse inhämtades utlåtanden och yttranden från vissa centrala statliga verk och myndigheter ävensom från samtliga länsstyrelser, vilka senare beredde kommuner och i vissa fall vägstyrelser och andra lokala

Tidigare
förslag i
närliggande
ämnen.

myndigheter tillfälle att i ärendet avgiva yttranden. Det omfattande utredningsmaterial, som på detta sätt åvägabragtes, gav vid handen, att syftet med de ifrågasatta åtgärderna vunnit erkännande på alla håll och att de olika statliga och kommunala myndigheterna utfäste sig att, så långt förhållandena medgävo, i sin verksamhet taga hänsyn till önskvärdheten av att genom de allmänna arbetena ernå en utjämning av arbetstillgången. Allmänt framhölls dock, att endast begränsade resultat kunde på denna väg vara att förvänta.

Det sålunda av 1912 års riksdag tagna initiativet till utredning av förevarande spörsmål ledde icke omedelbart till åtgärd från statsmakternas sida. Efter krigets slut togs emellertid frågan under förnyat övervägande inom olika kommittéer, och 1926 års arbetslöshetssakkunniga hava haft jämväl det i denna riksdagsskrivelse framförda spörsmålet till bedömande.

Vid 1920 års riksdag förekom till behandling ett nära liggande ämne. I anledning av väckta motioner beslöt nämligen denna riksdag i skrivelse (nr 368) anhålla om utredning, huruvida och på vilket sätt en lagstiftning eller andra åtgärder skulle kunna åstadkommas för att i möjligaste mån motarbeta den oregelbundna arbetstillgången med därmed följande arbetslöshet. Denna skrivelse har sedermera varit föremål för övervägande av olika kommittéer och sakkunniga, som haft att utreda arbetslöshetsspörsmålet.

Slutligen må erinras om att enligt beslut den 6 juni 1924 åt tillkallade sakkunniga uppdrogs att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande motverkande av arbetslöshet genom anordnande av allmänna arbeten. Enligt de givna direktiven skulle utredningsarbetet avse frågan på vilket sätt man lämpligast skulle kunna anordna en beredskap för ingripande vid tillfällen, då arbetslöshet påkallade anordnandet av allmänna arbetsföretag. Särskilt syntes det vara erforderligt att utreda, vid vilka tillfällen ett statligt ingripande till arbetslöshetens bekämpande borde ske, huru ett sådant ingripande borde organiseras samt vilka arter av arbetsföretag, som för ändamålet borde komma till användning. I samband med de sakkunnigas utredning uppdrog Kungl. Maj:t genom brev den 17 oktober 1924 åt vissa ämbetsverk att verkställa undersökning rörande arten och omfattningen av sådana arbeten, vilka fölle inom området för vederbörande verks förvaltningsuppgifter och vilka under de närmaste åren kunde komma till utförande. Utredningarna skulle avse sådana arbeten, som, ehuru i och för sig önskvärda, icke upptoges i arbetsplanerna för den kommande treårsperioden. De sakkunniga avlämnade *den 24 juli 1925 betänkande* (Statens offentliga utredningar 1925: 29) *med förslag till motverkande av arbetslöshet genom anordnande av allmänna arbeten*. I detta betänkande framhölls, att behov av allmänna arbeten för arbetslöshetens mildrande syntes komma att göra sig gällande kontinuerligt, ehuru givetvis med betydande svängningar. De sakkunniga föreslogo därför, att en verksamhet av förevarande art — anordnande av nödhjälpsarbeten — borde anordnas icke intermittent utan på

sådant sätt, att den efter föreliggande behov kunde bedrivas kontinuerligt. Vidare föreslogs, att såsom statligt organ för denna verksamhets handhavande tills vidare måtte bibehållas arbetslöshetskommissionen med i huvudsak den organisation och de befogenheter, densamma dittills ägt. Kommissionen borde under tider av gynnsammare arbetsmarknadsläge, mer än hittills kunnat ske, inrikta sig på ett systematiskt förberedande av arbeten för kommande tider med större arbetslöshet och borde således städse stå rustad att med väl förberedda arbetsföretag möta tider av växande arbetslöshet.

Enligt direktiven för 1930 års utredningsmän skulle dessa vid sitt arbete beakta det material, som föreläge i sistnämnda sakkunnigbetänkande, liksom även i det av 1926 års arbetslöshetssakkunniga avgivna betänkandet angående arbetslöshetsförsäkring, arbetsförmedling och reservarbeten.

Frågan om arbetslöshetens bekämpande genom allmänna arbeten har tidigare jämväl i praktiken beaktats. Från den redogörelse, som i detta hänseende lämnas i betänkandet, må här återgivas följande.

I redogörelsen har erinrats om kommunikationsverkens nödhjulsarbeten för den egna personalen och om statsbeställningar hos industrin, framför allt av gatsten. Vidare hava omförmäls de anordningar, som vidtagits för att vägarbete må kunna komma till utförande, fastän företaget icke omedelbart kan komma i åtnjutande av statsbidrag ur tillgängliga anslag; däri- genom hade viss möjlighet skapats att i någon mån anpassa de statsunderstödda vägföretagens bedrivande efter arbetsmarknadens växlingar, en möjlighet som enligt utredningsmännen i ej oväsentlig utsträckning utnyttjats. Ytterligare har påpekats, att arbetslöshetskommissionen den 2 september 1921 bemyndigats att använda högst 1 miljon kronor — den s. k. väglånefonden — till förskotterande av erforderliga medel till utförande av väganläggningar och vägförbättringar, som tillerkänts statsbidrag. Dylika förskott hade också av arbetslöshetskommissionen i stor utsträckning lämnats enligt av kommissionen meddelade närmare föreskrifter. De arbeten, som på detta sätt kommit till utförande, hade icke betraktats såsom nödhjulsarbeten i vanlig mening, utan de hade kommit till utförande genom vederbörande vägintressenters försorg och vid desamma hade tillämpats den öppna arbetsmarknadens löner. Slutligen hava utredningsmännen bragt i erinran, hurusom under senare år vid behandlingen av frågor om anslag till större allmänna arbeten det rådande läget på arbetsmarknaden ägnats hänsyn. Såsom exempel härpå nämnes ostkustbanebygget, till vilket statsmakterna beviljat låneunderstöd under framhållande av företagets betydelse för bekämpande av arbetslösheten inom olika branscher.

Då jag härefter övergår till att redogöra för 1931 års betänkande i ämnet, torde jag kunna såsom allmän redogörelse för betänkandets innehåll återgiva nyss omförmälda, av utredningsmännen själva meddelade sammanfattande översikt. Utredningsmännen anföra däri följande.

Utredningsmännens förslag åsyftar vidtagandet av sådana anordningar, att arbetstillfällen vid de allmänna arbetena kunna vid infallande perioder av generell eller lokal depression disponeras för åvägabringande av ökad arbetstillgång i syfte att motverka uppkommen arbetslöshet. Härför erfordras, att

**Tidigare
behandling
av frågan om
arbetslös-
hetens mot-
verkande
genom all-
männa
arbeten.**

**1931 års
betänkande.
Samman-
fattande
översikt.**

lämpliga och till utförande förberedda arbetsobjekt hållas i beredskap, så att desamma kunna snabbt och på ett efter arbetsmarknadssituationen avpassat sätt igångsättas såsom i förtid anordnade allmänna arbeten (*beredskapsarbeten*).

Till sin principiella innebörd bör beredskapsanordningen betraktas icke såsom en form av hjälpverksamhet för de arbetslösa — en sådan verksamhet bör bedrivas efter andra linjer än de i betänkandet föreslagna — utan såsom en rationaliseringsåtgärd inom den statliga verksamheten, åsyftande att i görli-gaste mån förebygga, att å ena sidan arbetslösa bispringas under olika för det allmänna kostsamma, kanske improduktiva hjälpformer, medan å andra sidan angelägna statliga arbeten, vid vilka sådana arbetslösa skulle kunna beredas sysselsättning och arbetsförtjänst, uppskjutas i brist på tillgängliga anslag.

Med utgångspunkt från denna principiella uppfattning bör givetvis gälla, att endast arbetsuppgifter av viss angelägenhetsgrad skola komma i fråga för utförande såsom beredskapsarbeten; föreliggande icke sådana arbetsuppgifter, böra de arbetslösa sysselsättas eller omhändertagas i annan väg.

Med angivna utgångspunkt skiljer sig beredskapsarbetet icke från eljest före-kommande allmänna arbeten i annan mån, än som sammanhänger med detsamma förtidiga igångsättande i syfte att motverka arbetslösheten. Den allmän-na arbetsmarknadens löner och övriga arbetsvillkor, således jämväl kravet på arbetskraftens fullgoda beskaffenhet och yrkesvana, böra alltså tillämpas. Med den allmänna arbetsmarknadens löner förstås i eventuellt förefintliga kollektivavtal fastställda lönenormer eller i orten eljest gängse löner, och bör såsom generell regel gälla, att kostnaderna för det färdiga arbetet icke bliva högre, än om arbetet utförts i vanlig ordning.

Såsom arbetsledande organ för beredskapsarbeten böra i första hand anlitas de statliga myndigheter, som förfoga över personal, skickad att fullgöra sådan uppgift. Tillskapandet av ett nytt särskilt, arbetsledande organ har icke syntts böra ifrågakomma. Härigenom kommer det område, inom vilket arbets-objekt för ifrågavarande ändamål stå att finna, att i första rummet hänföra sig till vissa statliga verks förvaltningsområden. Då också utanför dessa om-råden viktiga och för det allmänna angelägna arbetsuppgifter förefinnas, bör emellertid möjlighet vara öppen att såsom beredskapsarbete utföra också dylika arbetsobjekt, dock endast i den mån garantier kunna vinnas för att de stats-medel, som anlitas för beredskapsarbetet, komma till användning på ett med hänsyn till statens intresse betryggande sätt och att syftet med arbetets för-tidiga igångsättande, nämligen arbetslöshetens motverkande, kan tillgodoses. Sålunda bör exempelvis företag, avseende anordnande av skenfri korsning av statsjärnväg, utföras i statens järnvägars regi. Då fråga uppkommer om ut-förande såsom beredskapsarbete av skenfri korsning vid enskild järnväg, bör den möjligheten ej vara utesluten, att ifall omständigheterna i övrigt så påkalla, överenskommelse träffas med vederbörande enskilda järnväg om arbetets ut-förande genom dess försorg såsom beredskapsarbete och om de villkor, som därvid lämpligen böra gälla. Sådana fall kunna också förekomma, då ett väg-byggnadsföretag, med vägstyrelsen såsom arbetsledande organ, kan komma till utförande med anlitage av beredskapsmedel.

Beredskapsarbeten böra anordnas för att i utjämmande syfte motverka de större svängningarna i konjunkturutvecklingen. Varken den årligen återkom-mande säsongarbetslösheten eller den s. k. omsättningsarbetslösheten bör såle-des utgöra tillräckligt motiv för igångsättande av beredskapsarbete, utan bör sådant arbete komma till användning endast vid kristillfällen med åtföljande konstaterad, mera omfattande arbetslöshet. Sådant kris kan vara av generell omfattning eller beröra visst yrke eller fack eller också vara lokalt begränsad, exempelvis vid uppkommande industriellt sammanbrott. Allt efter de för-handenvarande omständigheterna i de särskilda fallen böra beredskapsarbe-

ten kunna disponeras för utökande av arbetstillgången i dess helhet eller för att förmedla och underlätta överflyttningen av arbetskraft från ett yrke till ett annat eller från en ort till annan. Beroende på de förhållanden, som föranlett beredskapsarbetets anordnande, böra de vid detsamma tillgängliga arbetstillfällena kunna disponeras på ett sådant sätt, att visst fack eller viss grupp av arbetare kommer i åtnjutande av desamma. Om sålunda beredskapsarbetets igångsättande föranledes av omfattande arbetslöshet vid ett statligt verks arbetarstyrka, böra dithörande arbetslösa självfallet ifrågakomma för anställning. Är motivet arbetslöshet inom visst fack eller i viss trakt, böra föreskrifter kunna lämnas om sysselsättning i första hand av arbetslösa inom ifrågavarande fack eller trakt.

Uttagningen av arbetskraft till beredskapsarbete bör, när det ej är fråga om beredskapsarbete, igångsatt för en viss grupp vid statligt verk anställda arbetare, som blivit arbetslösa, ske genom den offentliga arbetsförmedlingens organ och i enlighet med de villkor, som finnas lämpligen böra föreskrivas i det enskilda fallet.

Vid utarbetande av sitt förslag hava utredningsmännen sökt anknyta de nödvändiga organisatoriska anordningarna till befintliga ordinarie verk, så att beredskapsorganisationen utan olägenhet kan göras verksam under längre tidsperiod. Även i övrigt har densamma ansetts böra i sin verksamhet stödja på ordinarie verk och institutioner. Härigenom hava utredningsmännen trott sig ernå en önskvärd enkelhet i de organisatoriska anordningarna, och hava även kostnaderna för desamma kunnat begränsas till endast obetydliga belopp. Med nämnda utgångspunkt föreslås följande former för beredskapsarbetets anordnande.

Förslag till igångsättande av beredskapsarbete väckes av:

1. socialstyrelsen, som fungerar såsom central myndighet för beredskapsärendens handläggning;
2. ett statens verk, som i kritiska tider finner arbetstillgången för arbetare, som bruka sysselsättas inom dess förvaltningsområde, otillräcklig och arbetslösheten bland dessa arbetare besvärande; eller
3. länsstyrelse, som finner arbetsmarknadssituationen inom länet vara svårartad.

Förslag om anordnande av beredskapsarbete ställes till Kungl. Maj:t, som i sist omnämnda båda fall remitterar detsamma till socialstyrelsen. Av socialstyrelsen utredes ärendet i anseende till det förhandlande läget å arbetsmarknaden och det ifrågasatta arbetsobjektets lämplighet samt tillstyrkes eller avstyrkes beredskapsarbetets igångsättande. I händelse av tillstyrkande skall socialstyrelsen jämväl avgiva förslag angående sådana villkor beträffande uttagning av arbetskraft och andra förhållanden, som må befinnas påkallade vid arbetets utförande såsom beredskapsarbete. Särskilda förhandlingar och utredningar bliva erforderliga i sådana fall, då det ifrågasatta arbetet faller utanför de statliga verkens förvaltningsområden eller eljest statligt arbetsledande organ icke står till förfogande för detsammes utförande.

Kungl. Maj:t fattar därefter beslut i ärendet. I händelse av bifall till framställningen anslås medel till arbetets utförande ur ett för ifrågavarande ändamål till Kungl. Maj:ts förfogande ställt reservationsanslag samt uppdrages åt vederbörligt statsorgan att ombesörja utförandet av arbetet med iakttagande av de föreskrifter, som befinnas böra lämnas i fråga om arbetets igångsättande och utförande. I sådana särskilda fall, där arbetet är av beskaffenhet att ej kunna utföras i direkt statlig regi, ankommer därvid på det statliga organet — länsstyrelse eller annan statlig myndighet — som fått sig anförtrott uppdraget att ombesörja arbetets utförande, att träffa bin-

dande överenskommelse med ifrågakommande arbetsledande organ om arbetets utförande med iakttagande av de av Kungl. Maj:t eventuellt föreskrivna villkoren.

Vid behandlingen inom socialstyrelsen av ärenden rörande beredskapsarbetes anordnande förstärkes socialstyrelsen med fyra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, av vilka en bör vara förtrogen med arbetsgivarnas och en med arbetarnas förhållanden och intressen, en representant för statens arbetslöshetskommission och en representant för ekonomisk sakkunskap och erfarenhet. Förutom dessa skall såsom femte adjungerade ledamot i ärendets handläggning inom socialstyrelsen deltaga en representant för det verk, inom vars ämbetsområde det ifrågakomna beredskapsarbetet faller och som alltså kan komma att erhålla i uppdrag att omländerhava beredskapsarbetets utförande. Ifrågavarande ärendens handläggning sker i kollegial form.

En tjänsteman inom socialstyrelsen förordnas att vara sekreterare och föredragande i ärenden rörande beredskapsarbeten. På denne tjänsteman ankommer att i första hand följa utvecklingen å arbetsmarknaden med särskild hänsyn till behovet av igångsättande av beredskapsarbeten, att samla uppgifter om förefintliga, till utförande såsom beredskapsarbete lämpade arbetsobjekt och verka för sådana arbetsobjekts behöriga planläggning av vederbörliga ämbetsverk samt att förbereda handläggningen av och föredraga beredskapsärenden.

I detta sammanhang framhålles i betänkandet, att i sådana fall, där Kungl. Maj:t lämnat föreskrifter angående uttagning av arbetskraft till beredskapsarbete, det bör ankomma på socialstyrelsen att inom ramen för den offentliga arbetsförmedlingen träffa dispositioner, som finnas praktiska och erforderliga för fullgörande av sålunda meddelade föreskrifter.

Vad gäller frågan, i vad mån genom anordnande av beredskapsarbeten på sätt som föreslagits arbetslösheten kan motverkas, hava utredningsmännen kommit till den uppfattningen, att endast begränsade resultat stå att ernå i denna väg. Av utredningsmännen föranstaltad inventering av nu förefintliga arbetsobjekt för ifrågavarande ändamål har givit vid handen, att i stort sett endast olika slag av anläggningsarbeten stå till buds att utföra såsom beredskapsarbeten. Då vidare endast yrkesvana arbetare skola ifrågakomma till anställning vid beredskapsarbete, följer härav, att möjligheter icke föreligga att vid beredskapsarbeten bereda sysselsättning i någon avsevärdare utsträckning åt industrins olika slag av specialiserade arbetare, när en arbetslöshetskris inträder.

Det har förutsatts, att till Kungl. Maj:ts förfogande bör ställas ett reservationsanslag för anordnande av beredskapsarbeten. Med hänsyn till vad nu anförts läres ett anslag för ifrågavarande ändamål ej böra tagas till alltför stort. Märkas må också, att det gäller en ny verksamhet, om vilken någon erfarenhet ännu icke föreligger, och att en reserv av färdigundersökta arbeten först måste skapas. Under år 1931 torde därför svårigen några beredskapsarbeten kunna komma i gång förrän under sensommaren eller hösten. I betraktande av dessa omständigheter föreslå utredningsmännen, att storleken av det reservationsanslag, som må finnas erforderligt för budgetåret 1931/1932, bestämmes till 3 miljoner kronor.

I den sammanfattande översikten anföras utredningsmännen slutligen följande.

Det framlagda resultatet av utredningen inrymmer, såsom redan av det anförda framgår, förslag till en teknisk lösning av frågan om de allmänna arbetenas användande för arbetslöshetens motverkande, utan att den korta

tid, som stätt utredningsmännen till buds, medgivit någon fullständig prövning av förslagets praktiska värde och de därmed förknippade svårigheterna. En fullt klar uppfattning härom lär dock knappast kunna erhållas, förrän förslaget i praktiken prövats. I detta sammanhang må jämväl framhållas, att utredningsmännen ansett det icke hava ankommit på dem eller på grund av den starkt begränsade tiden hava varit möjligt för dem att till bedömande upptaga frågan, huruvida och i vad mån det aktuella läget å arbetsmarknaden — generellt eller i olika landsdelar — är eller inom den närmare framtiden kan väntas bliva av natur att böra påkalla ett tillskott av arbetstillfällen i form av beredskapsarbeten, eller att föreslå visst eller vissa arbetens igångsättande såsom beredskapsarbeten.

Då utredningsmännens uppgift varit »en klarläggande utredning av väsentligen teknisk natur» av möjligheten att anordna beredskapsarbeten, hava de ej heller gått in på det nationalekonomiska spørsmålet i vad mån en dylik anordning kan inverka menligt på den anpassningsprocess i fråga om prisnivån, som i regel måste höra tillsammans med en arbetslöshetskris av större mått. I betraktande av det förhållandevis ringa belopp, som utredningsmännen ifrågasatt skola disponeras för ändamålet under det första året, torde dock ur denna synpunkt betänkligheter ej behöva möta att pröva den föreslagna anordningen.

Om utredningsmännens sålunda skildrade förslag befinnes böra bringas till utförande, förutsättes, att till begäran hos riksdagen om reservationsanslag för anordnande av beredskapsarbeten fogas hemställan, att anslaget måtte få disponeras i enlighet med de riktlinjer, som av utredningsmännen föreslagits och i det efterföljande betänkandet närmare motiverats.

Utredningsmännen hava ansett, att de generella föreskrifterna rörande den ifrågasatta verksamheten lämpligen borde bekantgöras genom allmän författning. I allt fall syntes av förslagets genomförande påkallas vidtagandet av vissa ändringar i socialstyrelsens instruktion. I betänkandet hava också framlagts förslag till de författningar, som sålunda ansetts erforderliga. Den första av dessa är *kungörelse om anordnande av beredskapsarbeten*. Det grundläggande stadgandet (§ 1) i denna författning är av följande innehåll:

Författnings-
förslag.

Såsom beredskapsarbete må utföras inom statlig myndighets förvaltningsområde liggande, för staten nyttiga, angelägna arbetsföretag, för vilka medel icke finnas anvisade men som, därest så finnes nödigt för att bereda ökade arbetstillfällen vid svårartade förhållanden å arbetsmarknaden, lämpligen kunna komma till utförande vid en tidigare tidpunkt än eljest skulle hava ifrågakommit.

Såsom beredskapsarbete må jämväl utföras annat, utanför statlig myndighets förvaltningsområde fallande, för det allmänna gagneligt, angeläget arbete, vars utförande icke är omedelbart förestående men till beredande av ökade arbetstillfällen vid svårartade förhållanden å arbetsmarknaden utan olägenhet kan påskyndas; dock allenast under förutsättning, att arbetet kan utföras under sådana former, att statens intresse därvid tryggas.

Bland övriga bestämmelser i samma författningsförslag märkes ett stadgande därom, att igångsättande av arbete med anlitande av medel från anslaget för anordnande av beredskapsarbeten beslutes av Kungl. Maj:t, som därvid föreskriver de villkor, som skola gälla i fråga om arbetsföretagets finansiering och, om så befinnes påkallat, i fråga om uttagning av arbetskraft till företaget.

Betänkandets
innehåll
i övrigt.
Tillgängliga
arbeten i
allmänhet.

Beträffande betänkandets innehåll i övrigt må här återgivas följande.

I den redogörelse, som utredningsmännen lämna rörande den verkställda inventeringen av förefintliga arbetsobjekt för beredskapsarbeten, omnämnas, bland annat, följande särskilda arbeten, nämligen utdikning av det stora området utmed Halmstad—Nässjö järnväg mellan Reftele och Smålandsstenar, anordnande av skenfria korsningar mellan järnvägar och vägar, ifrågasatt ny järnvägssträckning mellan Malung och Vansbro samt ombyggnader av ödemarkstelefonlinjer och flyttning av stolplinjer utmed allmänna landsvägar. Rörande vägbyggnadsföretag i allmänhet anföra utredningsmännen däremot att, bland annat, enär statligt arbetsledande organ saknades utom i fråga om ödebygdsvägar, dessa vägbyggnader ej utan vidare kunde inordnas i systemet med beredskapsarbeten. Härtill komme, att vägarbetenas beskaffenhet att till större delen kunna utföras endast å sommaren gjorde dem ur förevarande synpunkt mindre lämpliga. Emellertid måste man konstatera, att en nära nog outtömlig arbetstillgång vore för handen på detta område, vilken tillgång otvivelaktigt borde kunna i utjämnande syfte utnyttjas i tider av arbetslöshet.

Sammanfattningsvis hava utredningsmännen anfört, att den verkställda inventeringen med hänsyn till den korta tid, som stått till buds för dess verkställande, endast kunde tillmätas exemplifierande betydelse. Säkerligen finnes åtskilliga för utförande såsom beredskapsarbeten lämpade arbetsobjekt, vilka vid den verkställda hastiga inventeringen icke blivit framförda. Utredningsmännen hava påpekat ett par dylika vid inventeringen framkomna arbetsuppgifter av större omfattning, vilka syntes förtjäna uppmärksamhet i förevarande sammanhang. De anföra härom:

Till utredningsmännens kännedom hade kommit, att anläggandet av en inomskärsfarled mellan Ramsvikskilen och Ålstenshamn i den bohuslänska skärgården vore aktuellt. Detta arbetsföretag vore av beskaffenhet att kunna räknas bland de i första hand till utförande såsom beredskapsarbeten lämpade arbetena. Om detsamma torde emellertid gälla, att ett direkt arbetsledande statligt organ saknades. Påpekas kunde jämväl, att riksdagens beslut angående arbetets utförande erfordrades. Omnämnas kunde vidare, att inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påginge utredning om uppläggning av ett riksvägnät. Det torde icke vara uteslutet, att vid utförandet av den plan till riksvägar, som torde kunna förväntas bliva resultatet av ifrågavarande utredning, möjligheter skulle kunna yppas att vid behov disponera i samband därmed uppkommande arbetstillfällen i form av beredskapsarbeten.

Rörande den verkställda inventeringen hava utredningsmännen ytterligare framhållit följande.

Av den verkställda inventeringen torde framgå, att arbetsuppgifter av rätt betydande omfattning stode till buds, ägnade att bringas till utförande. De ifrågasatta arbetsföretagen vore emellertid av växlande betydelse i fråga om sin användbarhet för arbetslöshetens motverkande på här ifrågavarande sätt. I betraktande av de fordringar, som utredningsmännen — enligt vad i betänkandet å annat ställe närmare utvecklats — velat uppställa i fråga om de till beredskapsarbeten lämpade arbetsobjekten måste åtskilliga av de föreslagna arbetena anses vara av beskaffenhet att icke kunna komma i fråga till utförande såsom beredskapsarbeten. I begränsande riktning härutinnan ver-

kade i första hand fordran på att statligt arbetsledande organ skulle stå till förfogande för arbetets handhavande eller lämplig befintlig organisation kunna lätt inkopplas, samt villkoret i fråga om arbetets angelägna beskaffenhet. Med dessa och andra begränsningar syntes dock arbetsföretag med en uppskattningsvis beräknad kostnad av cirka 50 miljoner kronor böra kunna komma i betraktande att utföras såsom beredskapsarbeten.

Härutöver borde dock kunna ifrågakomma också andra av de föreslagna arbetena — särskilt allmänna vägbyggnadsarbeten, för vilka några kostnader icke inräknats i den nyss angivna summan i annan mån än som hänförde sig till företag, avseende anordnandet av skenfria korsningar — men erfordrades därvid, att särskilda dispositioner kunde träffas. Inom denna sålunda förefintliga betydande reserv av arbeten inställde sig åtskilliga graderingar, och den ordning, vari de borde komma i fråga, torde givetvis få avgöras i det enskilda fallet efter de förhandenvarande omständigheterna. Påpekas kunde särskilt, att inventeringen givit till resultat, att de lämpliga arbetsobjekten till övervägande grad utgjordes av arbeten, som ej lämpligen kunde drivas under den kalla årstiden, och av arbeten, vid vilka kunde sysselsättas företrädesvis anläggnings- och grovarbetare men endast i begränsad utsträckning yrkesarbetare av olika slag.

I den avdelning av betänkandet, som berör betydelsen av beredskapsarbeten såsom medel för arbetslöshetens motverkande, hava utredningsmännen framhållit, att bland de till buds stående arbetsobjekten endast i undantagsfall förekomme sådana, vid vilka industrins olika specialarbetargrupper skulle kunna beredas anställning. Vid sådant förhållande måste beredskapsarbetenas betydelse såsom faktor för arbetslöshetens motverkande huvudsakligen komma att hänföra sig till vissa grupper av anläggnings- och grovarbetare.

I detta sammanhang må för givande av en uppfattning om *i vilken utsträckning anslag*, som må komma att beviljas *till beredskapsarbeten*, komma *de arbetslösa till godo* i form av arbetslöner, återgivnas följande av utredningsmännen meddelade sammanställning rörande fördelningen av kostnaderna för anordnande av skenfria korsningar jämte därtill hörande tillfartsvägar. Sammanställningen utvisar följande.

	Skenfria korsningar %	Tillfarts- vägar %
Arbetslöner	38	80
Material och maskinell utrustning	54	12
Transporter	2	2
Arbetsledning	6	6
	Summa 100	100

På annat ställe i betänkandet anföras de sakkunniga, att av ett anslag om 1 miljon kronor för anordnande av skenfria korsningar den del, som låter sig disponera direkt i form av arbetslöner, beräknats motsvara 60,000 à 70,000 dagsverken.

Vad särskilt angår *anordnandet av skenfria korsningar*, hava utredningsmännen anført, att sammanlagt 422 friläggningar av plankorsningar ansetts vara angelägna eller önskvärda. Dessa arbetens utförande beräknades draga en sammanlagd kostnad av 36.9 miljoner kronor, och torde desamma kunna

Skenfria
korsningar.

anses representera den reserv av hithörande arbeten, som man i första hand hade att räkna med.

För närvarande bestridas i regel kostnaderna för anordnandet av dylika korsningar på följande sätt.

Från den beräknade kostnaden för ett arbetsföretag — som anses innefatta förutom vägbro eller vägport även tillfartsvägar — avgår först bidrag från vederbörande järnvägsförvaltning med ett belopp, som i regel motsvarar det kapitaliserade beloppet av den vid anordningens genomförande vunna årliga besparingen genom indragning av bevakning eller dylikt. Till bestridande av kostnaden, efter avdrag av vad som enligt träffad överenskommelse skall belöpa på järnvägsförvaltningen, utgår bidrag av automobilskattemedel. Sistnämnda bidrag utgår enligt gällande bestämmelser regelmässigt med 75 procent av kostnaden, men det har ställts i utsikt, att Kungl. Maj:t alltefter arbetets vikt och omfattning samt väghållningsdistriktets ekonomiska bärkraft ville bevilja bidrag av dessa medel intill 85 à 90 procent av den del av den beräknade kostnaden, som skäligen kunde anses bära åvila väghållningsdistriktet.

Vad angår frågan på vad sätt *korsningar mellan väg och statens järnvägar* skulle kunna utföras som beredskapsarbete, föreslå utredningsmännen, att utförandet skulle uppdragas åt statens järnvägar. Dock hava utredningsmännen ansett nödvändigt att, om ifrågavarande arbeten skulle kunna utnyttjas såsom beredskapsarbete, särskilda dispositioner träffas; så att arbetets igångsättande på snabbare väg tryggas, än som eljest skulle låta sig göra med den omständliga gången av vägärendens behandling. Sålunda borde företagen i god tid planeras och förberedas. I syfte att en reserv av användbara beredskapsarbeten snarligen skulle anskaffas, borde inom statens järnvägar upprättas arbetsplaner och kostnadsberäkningar för de friläggningar, som berörde statsbanorna. Kostnaderna för dessa undersökningar borde förskjutas av dessa, men skulle desamma sedermera inberäknas i kostnaderna för arbetets utförande och sålunda täckas med belopp av reservationsanslaget till beredskapsarbeten. Sedan arbetsplan och kostnadsförslag sålunda på statens järnvägars initiativ och i samråd med vägingenjören blivit upprättade, skulle desamma överlämnas till länsstyrelsen, som hade att granska desamma. I den mån arbetet upptagits i treårsplanen och infallande arbetslöshet av större omfattning ej motiverade dess förtidiga utförande såsom beredskapsarbete, skulle sådant arbete i planerad tid utföras i vanlig ordning. I den mån åter inträffande arbetslöshet påkallade igångsättande av visst företag i förtid såsom beredskapsarbete, måste anordningar vidtagas för tryggande av företagets snara igångsättande. I sådant syfte syntes nödvändigt, att ärendets behandling förkortades och vägdistriktets direkta kostnader för företaget så långt möjligt begränsades. Vägdistriktets direkta bidrag till vägföretagen borde sålunda begränsas till den på vägdistriktet enligt allmänna regler ankommande anparten av marklösen, i regel motsvarande en fjärdedel av kostnaden därför. Bidrag från automobilskattemedel syntes icke bära påfordras. Däremot borde från statens

ärnvägar lämnas ett belopp motsvarande värdet av de fördelar, som uppstode för statsbanorna genom korsningens friläggning. I övrigt borde hela kostnaden för företaget bestridas genom medel ur reservationsanslaget för anordnande av beredskapsarbeten, vilka medel ställdes till statens järnvägars förfogande för arbetets utförande såsom beredskapsarbete. — Gången av ett beredskapsärende av förevarande art skulle således bliva, att arbetet genom statens järnvägar planlades och förbereddes under erforderligt samråd med vederbörande vägingenjör. Länsstyrelsen skulle därefter låta granska arbetsplan och infordra vägdistriktets beslut i fråga om vägunderhåll och markinlösen samt meddela beslut om arbetets utförande. Efter utredning genom socialstyrelsen skulle därefter Kungl. Maj:t besluta uppdraga åt statens järnvägar att utföra arbetet samt därvid meddela de villkor, som kunde befinnas böra föreskrivas, ävensom anvisa erforderliga medel.

Vad beträffade *korsningar av enskild järnväg* hava utredningsmännen ansett sig ej böra ifrågasätta tillskapandet av ett särskilt arbetsledande organ. Anordnandet av dylika korsningar har synts dem böra få ske i samma ordning som gällde beträffande andra vägföretag, vilka utfördes såsom beredskapsarbete. Dock borde den möjligheten hållas öppen, att överenskommelse träffades med enskild järnväg om utförande i dess regi av sådan friläggning i enlighet med de villkor, som ansåges böra föreskrivas för dess utförande såsom beredskapsarbete. En dylik uppgörelse borde åsyfta, att järnvägsföretaget åtog sig att mot fast pris, motsvarande den beräknade kostnaden för arbetet med avdrag av ett belopp beräknat efter värdet av de fördelar, som för järnvägens del skulle vinnas genom friläggningen, utföra arbetet under kontroll av statlig myndighet och under iakttagande av sådana villkor, som Kungl. Maj:t föreskreve. Utredningsmännen förutsätta, att vederbörande vägdistrikt i sådant fall skulle svara för samma kostnader som vid utförande av skenfri korsning vid statsjärnväg såsom beredskapsarbete.

I slutet av sitt betänkande hava utredningsmännen anfört *vissa allmänna synpunkter i fråga om anordnandet av beredskapsarbeten*. De yttra därom följande.

Allmänna synpunkter och sammanfattande omdöme.

Såsom den av utredningsmännen verkställda inventeringen givit vid handen, stode företrädesvis endast olika slag av anläggningsarbeten till buds för utförande under formen av beredskapsarbeten. Redan härutinnan låge ett starkt begränsande moment i fråga om användbarheten av denna hjälpform för de arbetslösa. Visserligen kunde också andra arbetsobjekt än de i denna inventering berörda befinnas lämpliga, men till sin karaktär torde även de bliva av ungefär enahanda art. Det torde därför vara på sin plats att understryka den begränsade räckvidd, som även vid generella kristillfällen beredskapsarbetena kunde erhålla, därigenom att i stort sett man endast hade att hålla sig till anläggnings- och liknande arbeten.

Arbetsobjektens lokala fördelning ut över landet torde få tillmätas en mycket stor betydelse. Enligt utredningsmännens mening borde man i vanliga fall i största möjliga utsträckning söka att så disponera beredskapsarbetena, att ett tillskott till arbetstillgången genom dessa arbeten bereddes den enskilda lokala arbetsmarknaden snarare än att avlasta arbetslösheten i orten genom beredande av arbetstillfällen på långt avlägsna orter. Flera smärre bered-

skapsarbeten vore därför att föredraga framför ett eller ett fåtal större dylika. Synpunkten borde nämligen vara att så långt möjligt söka bereda de arbetslösa sysselsättning i sin hemtrakt, där de hade sina hem och sina anhöriga samt sannolikt, vid en ljusning i arbetsmarknadsläget, ägde de bästa förutsättningarna att genom egna förbindelser och anknytningar åter kunna vinna inträde på den öppna arbetsmarknaden. Vad i detta avseende sagts, kunde emellertid icke gälla beträffande sådana fall, då man genom beredskapsarbeten ville söka underlätta arbetskraftens överflyttning från en trakt och omplantering i en annan, ur arbetsmarknadssynpunkt lämpligare sådan.

Ytterligare återkomma utredningsmännen med ett *sammanfattande omdöme rörande resultaten av den av dem verkställda utredningen*. De yttra därvid:

Den utredning av väsentligen teknisk natur, som utredningsmännen haft att verkställa, torde få anses hava givit vid handen, att en anordning, varigenom de allmänna arbetena skulle på ett mera smidigt sätt än nu vore fallet kunna disponeras för arbetslöshetens motverkande, låte sig vidtaga på nu föreslaget sätt allenast med utnyttjande av redan befintliga statsorgan. Erforderliga organisatoriska anordningar för en sådan verksamhet behöfve föränleda endast obetydliga kostnader för statsverket. Verksamheten torde också på ett i stort sett enkelt sätt kunna anslutas till den eljest bedrivna statliga företagarverksamheten. Förslag till anordnande av sådana allmänna arbeten torde sannolikt framkomma i avsevärd omfattning, och tillgången på arbeten, som med hänsyn till statsintresset kunde finnas lämpade att utföras i denna ordning, torde bliva ej obetydlig. Såsom framginge av det anförda, begränsades dock till följd av omständigheter av praktisk art möjligheterna att kunna motverka arbetslösheten genom dylika beredskapsarbeten väsentligen till endast vissa arbetargrupper. Ehuru sålunda möjligheterna att i denna väg kunna motverka den generella arbetslösheten torde få anses vara starkt begränsade, kunde dock med hänsyn till berörda arbetargrupperns relativt stora omslutning anordningen icke fränkännas viss betydelse i sådant avseende. Huru stort antal arbetslösa, som verkligen skulle kunna beredas sysselsättning vid sådana beredskapsarbeten, bleve emellertid i sista hand beroende av storleken av det anslag, som statsmakterna kunde finna lämpligt bevilja för ifrågavarande ändamål.

Kostnaderna.

Vad angår *kostnaderna för förslaget*s genomförande anföra utredningsmännen, att vid deras överläggningar yrkande framstälts om att ett så stort belopp, som i betraktande av det statsfinansiella läget befundes möjligt, måtte göras tillgängligt för ändamålet, särskilt som en omfattande arbetslöshet vore att motse jämväl under nästkommande budgetår. Å andra sidan hade emellertid hänsyn tagits till att en reserv av till beredskapsarbeten lämpade arbeten icke vore för handen och först efter undersökningar och planläggningar kunde komma till stånd samt att det här vore fråga om en verksamhet under nya, oprövade former.

Utredningsmännens majoritet hade därför ansett *det ifrågasatta reservationsanslaget* för budgetåret 1931/1932 lämpligen kunna bestämmas till 3 miljoner kronor. En av de sakkunniga, herr Söder, anförde emellertid i särskilt yttrande, att då en avsevärd myckenhet av arbeten, lämpliga att utföras såsom beredskapsarbeten och möjliga att igångsätta utan synnerligen tidsödande undersökningar eller planeringar, funnes tillgänglig, han framhållit som önskvärt, att med hänsyn jämväl till den alltmer omfattande arbetslösheten ett avsevärt större reservationsanslag måtte begäras av riksdagen.

Anslaget borde enligt denne sakkunniges mening bestämmas till minst 3 gånger det belopp, som de övriga utredningsmännen föreslagit.

Vad angår *de årliga kostnader*, som skulle följa med förslaget genomförande, skulle de enligt betänkandet begränsa sig till jämförelsevis obetydliga belopp. De för beredskapsärenden hos socialstyrelsen adjungerade ledamöter, vilka förordnats av Kungl. Maj:t, syntes bära åtnjuta ett årligt arvode av, förslagsvis, 500 kronor jämte vanligt kommittéarvode för sammanträdesdagar. Dessa arvoden syntes bära utgå ur reservationsanslaget. Ifrågasvarande ledamöter syntes vidare bära av socialstyrelsens chef kunna förordnas att företaga tjänsteresor och därvid åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt, förslagsvis, allmänna resereglementets klass I B.

Den tjänsteman hos socialstyrelsen, som förordnades att förbereda och föredraga ärenden rörande beredskapsarbeten inom styrelsen, torde för detta uppdrag bära komma i åtnjutande av särskilt tillägg till sina eljest tillgodonjutna avlöningsförmåner. Visserligen torde verksamheten bliva av intermitterant natur, men på denne tjänsteman torde dock ankomma handhavandet av viktiga förberedelse- och observationsuppgifter av fortlöpande natur. Då för uppdraget krävdes en man med omdöme att föredraga och i viss utsträckning självständigt handlägga hithörande ärenden, ansåge utredningsmännen, att ifrågasvarande tillägg borde bestämmas till ett årligt belopp av 2,000 kronor.

Det torde enligt utredningsmännen vidare befinnas påkallat, att anslaget till socialstyrelsens verksamhet höjdes med det mindre belopp, som kunde befinnas erforderligt till följd av hänförandet under styrelsen av förevarande nya arbetsuppgift.

I förevarande sammanhang hava de sakkunniga jämväl berört frågan om *återbäring av medel från anslaget till beredskapsarbeten*, d. v. s. i vad mån de affärsdrivande verkens kapitalkonton rimligen bära belastas med kostnader uppkomna av beredskapsarbetes utförande inom deras förvaltningsområden. Därom hava utredningsmännen anfört, att det bland affärsverkens nybyggnadsuppgifter kunde finnas arbeten, som skulle väl lämpa sig såsom beredskapsarbeten och som alltså vore av styrkt angelägenhetsgrad. Då dylika arbeten utfördes enligt i betänkandet angivna linjer, syntes medlen till utförandet bära förskjutas ur anslaget till beredskapsarbeten samt kostnaden överföras till vederbörande verks kapitalkonto i den utsträckning, som kunde befinnas skälig, när den genom arbetet åvägabragta nyttigheten kan komma till avsedd användning. Vid den sålunda avsedda tidpunkten syntes upplåning i vanlig ordning få ske och ersättning därigenom beredas ifrågasvarande reservationsanslag.

I fråga om *den närmare motiveringen för särskilda punkter i utredningsmännens förslag* må här återgivas det väsentligaste av vad i utredningen anföres angående arbetskraftens utväljande, lönefrågan och organisationen.

Då beredskapsarbetena skola utföras med tillämpning av den allmänna arbetsmarknadens löner och arbetskostnaderna ej bära överstiga dem, som skulle hava varit förenade med arbetets utförande i vanlig ordning, följer härav enligt utredningsmännens mening, att någon inskränkning ej bör ifråga-

komma med avseende å arbetsledningens rätt att upprätthålla tillbörliga krav på arbetskraftens fullgoda beskaffenhet och yrkesvana.

Utredningsmännen hava därför utgått från att till anställning vid beredskapsarbete böra ifrågakomma endast fullt arbetsföra och i facket hemmastadda arbetare. I första hand böra alltså till arbetet uttagas sådana lediga arbetare, som tidigare haft anställning och blivit prövade i liknande slag av arbete. Även annan arbetskraft borde emellertid anses äga kompetens för dylika arbeten, där det ju företrädesvis komme an på vanan att hantera enklare redskap och besitta den nödiga fysiska förutsättningen och träningen. I sammanhang därmed hava utredningsmännen framhållit, att det naturligen bör nogå tillses, att uttagningen av arbetskraft till beredskapsarbete sker på sådant sätt, att arbetskraften ej kommer att tagas från skilda slag av andra arbeten, utan att det kommer sådana arbetare till godo, för vilka det egentligen avsetts. Såsom arbetslösa i egentlig mening böra exempelvis enligt utredningsmännen icke betraktas de anläggningsarbetare, som under intervallerna mellan arbetstillfällena bruka sysselsätta sig med — låt vara mindre inkomstbringande — tillfällighetsarbeten av skilda slag eller arbeten å egna hem, liksom ej heller hemmasonen som gör sig nyttig å sin fädernegård, enligt utredningsmännen bör vara att betrakta såsom arbetslös, ehuru väl hans arbetskraft kan komma att utbudas till beredskapsarbete. Överhuvud synes enligt utredningsmännen frågan, huruvida och i vad mån arbetstillfällena böra förbehållas viss eller vissa grupper av arbetare, få bedömas med hänsyn till de motiv, som föranlett beredskapsarbetets anordnande. Är motivet härtill omfattande arbetslöshet bland arbetsstyrkan vid den med arbetets utförande anförtrödda statliga myndigheten, synes berättigat, att dithörande arbetslösa bliva sysselsatta vid arbetet. I sådant fall torde anledning i regel saknas för Kungl. Maj:t att meddela särskilda föreskrifter i fråga om arbetskraftens uttagning, utan kan det överlämnas åt myndigheten att själv ordna härmed. Är åter motivet till anordnande av beredskapsarbete, som omhänderhaves av statlig myndighet, omfattande arbetslöshet i viss trakt, torde meddelande av särskilda föreskrifter beträffande arbetskraftens uttagning få anses påkallat. Samma torde få anses vara förhållandet även i andra fall, där syftet med beredskapsarbetets anordnande icke skulle kunna ernås, med mindre dylika föreskrifter lämnades.

Bedömandet, huruvida och i vad mån föreskrifter i fråga om arbetskraftens uttagning skola anses erforderliga, synes endast kunna ske vid en samlad överblick av arbetslöshetssituationen. Utredningsmännen hava därför föreslagit, att ett dylikt bedömande i första hand skall ankomma på socialstyrelsen. På förslag av socialstyrelsen bör därefter fördelningen av de genom beredskapsarbetet uppkommande arbetstillfällena på olika grupper av arbetskraft till sina huvuddrag fastställas bland de villkor, som Kungl. Maj:t meddelar i fråga om beviljande av medel för beredskapsarbetets igångsättande.

Vad angår sättet för *arbetskraftens uttagning* anföra utredningsmännen, att i den mån frågan gällde sådana vid statliga verk anställda arbetare, vilka vid en depressionsperiod bleve arbetslösa, den arbetsledning som tillsattes av verket borde kunna direkt anställa arbetarna. Så snart det gällde uttagning av arbetskraft av andra arbetargrupper, mötte emellertid större svårigheter. Bland annat måste under alla förhållanden, om så erfordras, genom förhandlingar med vederbörande arbetarorganisationer de avtalsenliga inskränkningar hävas, som möjligen kunde utgöra hinder för att anställa

de arbetslösa, för vilka ett visst arbete vore avsett. Där så finnes påkallat, borde alltså Kungl. Maj:t kunna meddela föreskrift, att arbetskraften till visst arbete skulle uttagas efter hänvisning från den offentliga arbetsförmedlingens organ samt att viss eller vissa grupper av arbetare i första hand skulle ifrågakomma till anställning. Den ledande principen för den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet borde vara, att den mest kompetente och duglige arbetssökande arbetaren i första hand skulle hänvisas till den bästa lediga platsen inom vederbörliga yrke och fack. För speciella fall syntes lämpligen särskild anordning för arbetsförmedling böra vidtagas.

Ett av de mest svårlösta spörsmålen i förevarande sammanhang har ansetts vara det, som angår storleken av de löner, som böra utgå vid beredskapsarbeten. I betänkandet anföres därom i huvudsak följande.

I de för utredningsmännens uppdrag angivna riktlinjerna hade icke närmare angivits, efter vilka löner de ifrågavarande allmänna arbetena borde komma till utförande. De genom arbetslöshetskommissionen bedrivna reservarbetena syntes hava förutsatts skola bedrivas i hittillsvarande ordning. Att pröva eventuellt tänkbara ändringar i denna ordning hade således icke ingått i utredningsmännens uppdrag. Det kunde möjligen tänkas, att lönerna vid beredskapsarbetena sattes i ett läge mellan de vid reservarbetena och å öppna marknaden gällande lönerna, men utredningsmännen hade ej kunnat finna en logisk formel för en sådan lönesättning. Därav skulle säkerligen också föranledas en sådan oreda, att det bleve fara för att gränserna utplånades mellan de olika slag av arbeten, varom här vore fråga. Med hänsyn därtill och i betraktande av vad som i riksdagen förekommit vid fattande av beslutet om skrivelse med begäran om förevarande utredningsverkställande hade utredningsmännen förstätt direktiven på det sättet, att den allmänna arbetsmarknadens löner skulle tillämpas vid beredskapsarbetena. Tillämpningen av allmänna marknads löner syntes också försvarbar med hänsyn till beredskapsarbetenas natur att vara av oomtvistlig angelägenhetsgrad.

Enligt utredningsmännens mening borde med den allmänna arbetsmarknadens löner förstås de löner, som antingen innefattades i gällande kollektivavtal för ifrågakommande slag av arbeten eller ock, där kollektivavtal icke finnes upprättade, eljest vore gängse i orten för ifrågavarande slag av arbeten. Sålunda borde exempelvis vid beredskapsarbete, avseende anordnande av skenfri korsning och utfört i statens järnvägars regi, tillämpas det mellan järnvägsstyrelsen, å ena sidan, samt svenska järnvägsmannaförbundet och svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet, å den andra sidan, träffade avtalet för ban- och byggnadsarbetare. Utfördes sådant beredskapsarbete i enskild järnvägs regi, syntes för denna järnvägs byggnadsarbeten eventuellt förefintligt kollektivavtals normer få komma att tillämpas. Utfördes åter arbetet i vägstyrelses regi, kunde de grunder tillämpas i fråga om löner och andra arbetsvillkor, som eljest vore brukliga vid vägarbetena i trakten.

Såsom grundläggande regel för lönesättningen vid beredskapsarbeten borde gälla, att kostnaden för det färdiga arbetet icke borde bliva större, än om detsamma kommit till utförande i vanlig ordning. Med hänsyn därtill torde det få tillses, att arbetet komme till utförande å en därför ur arbetsteknisk synpunkt i stort sett lämplig tidpunkt och under i övrigt lämpliga former samt att ackordsprisen bleve desamma som de vid vederbörlig verks övriga arbeten av motsvarande slag gällande.

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 178 häft. (Nr 202.) 569 31 2

Vad sålunda anförts hava utredningsmännen ansett framgå såsom en logisk följd av den uppfattning av beredskapsarbetet såsom ett vanligt statligt arbete, åt vilken utredningsmännen i sin sammanfattande översikt givit uttryck.

Enligt utredningsmännen borde också ej blott med avseende å löner utan även beträffande *övriga arbetsvillkor* gälla samma regler i fråga om förhållandet till arbetarorganisationen, som vanligen brukade gälla beträffande andra allmänna arbeten av samma slag. Funnes kollektivavtal upprättat på det område, inom vilket visst beredskapsarbete faller, borde alltså för detsamma i ifrågakommande delar tillämpas samma arbetsvillkor, som funnes stipulerade i sådant kollektivavtal. Ej heller syntes invändning vara att resa mot att särskilt kollektivavtal upprättades om visst beredskapsarbets utförande genom myndighet, som ej hade förhållandet till arbetarna ordnat genom kollektivavtal.

Vid beredskapsarbetena eventuellt uppkommande arbetstvister — strejker eller blockader — syntes i överensstämmelse med den uppfattning angående kollektivavtalens tillämplighet, varåt utredningsmännen givit uttryck, böra få biläggas i eljest bruklig väg. De i kollektivavtal intagna reglerna angående förhandling — i den mån avtal med sådana regler förefinnas — borde således komma i tillämpning. Om därigenom tryggande av arbetsfreden ej kunde ernås, torde de statliga organen för medling i arbetstvister få komma till anlitande.

Organisa-
tionen.

Enligt utredningsmännens förslag skola ärenden angående beredskapsarbetens anordnande i sista hand avgöras av Kungl. Maj:t. Förslaget rörande de särskilda organisatoriska anordningarna för dessa ärendens utredande och förberedande handläggning har i betänkandet motiverats i huvudsak på följande sätt.

För en ändamålsenlig beredskapstjänst gällde särskilt, att uppgifter borde samlas om de till buds stående arbetsobjekt, som kunde nyttjas såsom beredskapsarbeten, att behovet av visst föreslaget arbetes igångsättande såsom beredskapsarbete borde bedömas med hänsyn till läget på arbetsmarknaden samt att utredning borde genom förhandling mellan vederbörande intresserade parter — ifrågakommande länsstyrelse, annan statlig myndighet m. fl. — vinnas angående de villkor, som borde stipuleras i fråga om visst arbetes utförande såsom beredskapsarbete. För sådana utredningar och undersökningars åstadkommande torde, därest särskilda anordningar icke vidtoges, få förutsättas ett omfattande remissförfarande, något som knappast kunde bli till förmåga för ärendenas skyndsamma handläggning eller för anläggandet av enhetliga synpunkter på desamma redan å det förberedande stadiet. I betraktande härav hade utredningsmännen ansett nödvändigt föreslå, att åt en särskild statlig myndighet uppdroges att handhava den förberedande handläggningen av ärenden rörande beredskapsarbeten.

Efter övervägande av olika alternativ, framför allt arbetslöshetskommissionen och inrättandet av en särskild kommission, hava utredningsmännen, som anförts, stannat vid att såsom centralt organ föreslå socialstyrelsen men med en på särskilt sätt bestämd sammansättning. De uppgifter, som i och

för beredskapsarbetena skulle tillkomma socialstyrelsen, hava i betänkandet angivits på följande sätt.

I görligaste mån borde inventeras vilka arbetsobjekt, som vore för handen och som lämpade sig att komma till utförande såsom beredskapsarbeten. Uppgifter i sådant hänseende kunde erhållas från de olika statliga verk och myndigheter, som lämpligen kunde föranstalta om beredskapsarbeten. Initiativ borde tagas till att såsom beredskapsarbeten lämpade arbetsföretag förbereddes och planlades, så att de utan längre förberedelse kunde bringas till utförande. På så sätt borde en reserv av lämpliga arbetsobjekt komma till stånd, vilken kunde anlitas, när behov därav uppkomme.

Socialstyrelsen borde vidare följa utvecklingen å arbetsmarknaden med särskild hänsyn till behovet av igångsättande av beredskapsarbeten. I detta sammanhang kunde framhållas önskvärdheten av att ej endast den generella eller lokala arbetslöshetssituationen observerades utan att jämväl konjunkturutvecklingen i görligaste mån följdes på sådant sätt, att fullständigast möjliga material erhöles för bedömande av en uppkommen situation.

När situationen å arbetsmarknaden därtill föranledde, borde socialstyrelsen till Kungl. Maj:t avgiva framställning om visst beredskapsarbets igångsättande.

När från annat håll framställning gjordes om anordnande av beredskapsarbete och sådan framställning remitterades till socialstyrelsen, borde styrelsen utreda, huruvida det med hänsyn till arbetslöshetssituationen kunde anses motiverat, att beredskapsarbete igångsattes. Därest så befunnas vara fallet, borde styrelsen pröva det ifrågasatta arbetsobjektets lämplighet eller eventuellt föreslå annat sådant objekt. Vidare borde genom verkställda undersökningar och efter överläggningar med olika intresserade parter utrönas de villkor, som skäligen borde uppställas beträffande företagets utförande såsom beredskapsarbete. Dessa villkor kunde avse så väl de bidrag, som befunnas skäligen kunna krävas från andra håll till företagets utförande, som den arbetskraft, vilken borde ifrågakomma till anställning vid företaget. Särskilda undersökningar och förhandlingar torde bliva nödvändiga i de fall, där beredskapsarbete ifrågasattes skola utföras i annan regi än statlig myndighet. För sådana undersökningar och förhandlingar skulle kunna anlitas de av Kungl. Maj:t utsedda adjungerade ledamöterna.

Sedan socialstyrelsen sålunda förberett ärendet, hade styrelsen att hos Kungl. Maj:t förorda eller avstyrka framställning om beredskapsarbetets anordnande. I förstnämnda fallet skulle därvid förslag lämnas angående de villkor, som syntes böra föreskrivas vid det ifrågavarande företagets utförande såsom beredskapsarbete.

Slutligen kunde framhållas, att det finge anses ligga i sakens natur, att socialstyrelsen, som ju vore uppsiktsmyndighet över den offentliga arbetsförmedlingen, också verkade för att sådana för speciella fall lämpliga anordningar vidtoges inom arbetsförmedlingens ram, som kunde befinnas ändamålsenliga för att av Kungl. Maj:t lämnade föreskrifter i fråga om arbetskraftens uttagning skulle kunna på ett praktiskt sätt efterkommas.

Vid fullgörande av sina uppgifter i fråga om ärenden beträffande beredskapsarbeten borde socialstyrelsen upprätthålla intim kontakt med verk och myndigheter, inom vilkas förvaltningsområden arbetsobjekt vore för handen, som vore av beskaffenhet att kunna utföras sasom beredskapsarbeten. Särskilt gällde detta i fråga om avvägbringandet av erforderlig översikt av den till buds stående reserven av till beredskapsarbeten lämpade arbetsföretag och i fråga om åtgärder för att stimulera de olika verken att förbereda och planlägga dithörande arbeten.

Vid prövning av fråga om visst arbetes utförande såsom beredskapsarbete skulle, såsom förut angivits, representant för det ämbetsverk, inom vars verksamhetsområde företaget fölle, deltaga i beslutet inom socialstyrelsen.

I detta sammanhang hava utredningsmännen betonat vikten av ett intimt samarbete mellan socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen. Genom ett dylikt samarbete syntes kunna undvikas, att visst arbete samtidigt förbereddes att komma till utförande såsom reservarbete och såsom beredskapsarbete.

Vid behandlingen av denna fråga hava utredningsmännen även kommit in på svårigheten att uppdraga en bestämd *skillnad mellan de arbeten, som med hänsyn till angelägenhetsgraden skola förberedas såsom beredskapsarbeten eller såsom reservarbeten*. De anföra härom följande.

Gränserna mellan dessa båda slag av arbeten komme självfallet att undergå en ständig förskjutning, i samma mån som angelägenheten av ett arbetes utförande med tiden förändrades, och endast genom intimt samarbete i den goda viljans och samförståndets tecken kunde dubbelarbete undvikas samt på ena eller andra hållet utfört undersökningsarbete utnyttjas för den organisation, som under de föreliggande omständigheterna lämpligen borde handlägga ärendet om visst arbetes utförande. En väsentlig minskning av risken för dubbelarbete kunde emellertid ernås, om man från början för beredskapsarbeten hölle sig till vissa grupper av arbeten och för reservarbeten till andra grupper, vilket såvitt man nu kunde bedöma åtminstone till en början utan svårighet torde kunna ske.

Yttranden
över 1931 års
betänkande.

Över utredningsmännens betänkande inhämtades yttranden från vederbörande centrala ämbetsverk samt från länsstyrelserna, varjämte vissa intresserade enskilda korporationer lämnades tillfälle att avgiva yttranden. De i yttrandena uttalade uppfattningarna gå i vitt skilda riktningar, och det faller sig svårt att bestämt angiva, vilka yttranden, som äro övervägande tillstyrkande och vilka som gå i väsentligen avstyrkande riktning, detta, bland annat, därför, att i en del av de yttranden, som i princip tillstyrka förslaget, göras bestämda förbehåll på väsentliga punkter, medan å andra sidan i utlåtanden, däri förslagets genomförande avstyrkes, i stället föreslås anordningar av ganska likartad beskaffenhet. Med sålunda angiven reservation torde dock här böra nämnas, vilka myndigheter och sammanslutningar, som kunna anses hava ställt sig i övervägande grad sympatiska mot förslaget eller anordningar, liknande de däri föreslagna.

De centrala myndigheter, som kunna anses närmast hysa en dylik uppfattning, äro statskontoret, vattenfallsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, järnvägsstyrelsen och — om ock med tvekan — kommerskollegium. Bland länsstyrelserna hava följande i huvudsak tillstyrkt förslaget eller icke haft något att erinra mot detsamma, nämligen de i Östergötlands, Jönköpings, Gotlands, Malmöhus, Hallands, Skaraborgs, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens län. De enskilda sammanslutningar, som i huvudsak tillstyrka förslaget, äro svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund samt landssekreteriatet. I huvudsak avstyrkande utlåtanden hava avgivits av socialstyrelsen, statens arbetslöshetskommission, domänstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,

överståthållarämbetet, de nyss icke uppräknade länsstyrelserna, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund samt åtta handelskammare.

Rörande innehållet i de särskilda yttrandena ber jag få hänvisa till en inom socialdepartementet upprättad sammanställning, vilken torde få såsom bilaga (*Bilaga A*) fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende. Här torde jag vid sådant förhållande kunna inskränka mig till att i största korthet sammanfattningsvis angiva vissa av de synpunkter, som framkommit i yttrandena.

Oversikt över innehållet i avgivna yttrandena.

Ganska allmänt erkännes i dessa, att det i och för sig är en riktig princip, att de allmänna arbetena så anordnas, att de under depressionstider kunna sysselsätta ett ökat antal arbetare. Det framhålles också, att beredskapsarbeten i den ordning utredningsmännen föreslagit skulle vara till gagn för vissa grupper av arbetslösa, särskilt sådana som tidigare varit anställda i statens tjänst samt över huvud taget anläggningsarbetare. Det vore då av betydelse att åvägabringa en organisation, som satte det allmänna i stånd att under en lågkonjunktur snabbt igångsätta större arbeten och därmed mildra konjunktursvängningarnas återverkan på arbetsmarknaden. Genom att statsarbeten företogs vid en dylik tid skulle också kostnaderna för desamma minskas.

De skäl, som anförts mot beredskapsarbetens anordnande i väsentlig överensstämmelse med utredningsmännens förslag, kunna sägas huvudsakligen vara följande.

Den föreliggande utredningen tar icke sikte på den nationalekonomiska frågan, huruvida arbeten av ifrågavarande slag i stort sett verkligen tjäna det avsedda syftet, liksom man ej heller undersökt deras verkningar i ekonomiskt hänseende i olika riktningar. Därvid borde särskilt beaktas det förhållandet, att arbetena skulle bekostas med skattemedel, vilket i och för sig medförde en extra belastning för industrin.

Den anmärkning, som går igen i de flesta utlåtandena, är den, att den verkställda gränsdragningen mot de av arbetslöshetskommissionen anordnade s. k. reserarbetena, utförda till lägre löner än de avtalsmässiga, icke vore tillfredsställande. Det framhålles, att någon principiell skillnad icke kunde upprätthållas mellan sådana arbeten, som lämpade sig till reserarbeten, och sådana, som borde komma till utförande i form av beredskapsarbeten; även i fråga om reserarbeten måste nämligen föreligga en viss grad av angelägenhet, och i samma mån som ett arbete brötes ut ur den vanliga ramen och företoges till motverkande av arbetslöshet, i samma mån erhöles det också karaktären av reserarbete. Då lönevillkoren för reserarbeten och beredskapsarbeten skulle bliva vitt skilda, skulle till följd av nämnda brist på tillfredsställande gränsdragning missnöje säkerligen uppstå bland de arbetare, som sysselsattes vid reserarbetena, och i längden skulle det visa sig omöjligt att bibehålla båda slagen av arbete vid sidan av varandra. En övergång till systemet med beredskapsarbeten komme därför att innebära ett uppgivande av den hittillsvarande arbetslöshetspolitiken.

Vidare har framhållits, att då såsom beredskapsarbeten huvudsakligen skulle komma till utförande anläggningsföretag och vid dessa vid varje tillfälle skulle användas de mest kvalificerade arbetarna, beredskapsarbetena bleve så gott som betydelselösa för arbetarna inom industrin och alltså för de stora städerna, där arbetslösheten vore som mest kännbar. Dessa arbeten skulle endast leda till en ansvällning av anläggningsarbetarkåren, vilket bland annat skulle medföra stora svårigheter, då beredskapsarbetena en gång nedlades och de nya anläggningsarbetarna komme att söka sig tillbaka till annat yrke. I längden skulle på detta sätt beredskapsarbetena bidra till att skapa arbetslöshet. Liknande verkan skulle även föranledas därav, att lönerna vid beredskapsarbetena skulle bli den allmänna marknadens; detta måste bidra till att motverka lönenivåns anpassning efter ett förändrat konjunkturläge och alltså försvåra återupptagandet av industriell verksamhet. Då vidare beredskapsarbetena icke skulle — såsom reservarbeten — kunna vid lämplig tidpunkt avbrytas, skulle arbetskraften mista sin rörlighet och arbetarna icke bli i tillfälle att söka arbetstillfällen, som under deras anställningstid yppade sig; då de vid beredskapsarbetena åtnjöte full lön, skulle de för övrigt icke hava något större intresse av att söka sig tillbaka till sitt verkliga yrke. Vidare har anförts, att de statsanställda arbetarna skulle komma att gynnas på bekostnad av arbetarna i den enskilda industrin och att förslaget genomförande skulle bli olyckligt för jordbruksnäringen, eftersom därigenom arbetslönerna skulle komma att stegras och tillgången på arbetskraft i jordbruket minskas. En annan följd skulle bli en överflyttning å statsverket av åtskilliga kostnader, som bort bäras på annat sätt. Från annat håll har framhållits, att beredskapsarbetena icke innebure någon lämplig form för motverkande av lokal arbetslöshet; detta syfte främjades bättre genom att understödja kommunala strävanden att skapa arbetstillfällen. Slutligen har från visst håll yrkats, att innan åtgärder vidtoges, resultatet av utredningen om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande borde avvaktas.

Vissa myndigheter, däribland några av dem, som på något eller några av nu återgivna skäl avstyrkt genomförande av utredningsmännens förslag, hava framkastat positiva uppslag till anordningar i annan riktning. Sålunda har framhållits, att gränsen mot reservarbeten bättre markerades, om man inskränkte sig till sådana arbeten, som kunde utföras av statens ordinarie arbetsledande organ eller genom deras försorg. Syftet med förslaget borde kunna nås genom att å budgeten upptoges anslag till bestämda arbeten med rätt för Kungl. Maj:t att med viss begränsning bestämma tiden för arbetenas igångsättande. Man borde sålunda icke under tider med arbetslöshet utföra beredskapsarbeten före den eljest lämpliga tidpunkten, utan i stället utföra dem efter den normala tiden och inbespara och hålla i beredskap erforderliga anslagsbelopp. Statens verkställande organ borde alltid förfoga över flerårsplaner, och Kungl. Maj:t och de verkställande organen borde hava befogenhet att handla inom flerårsplanens ram. Till Kungl. Maj:ts förfogande borde därför stå ett belopp, som vid varje tidpunkt vore tillräckligt för att

möta den ökning i utgifter, som föranleddes av flerårsplanens jänkande efter arbetslöshetsläget.

Frågan om *varifrån erforderliga medel skola tagas* har i vissa yttranden berörts. Salunda anföres i ett utlåtande, att det ur nationalekonomisk synpunkt vore riktigare att för ändamålet använda lånemedel; tanken är den att, genom att skattemedel anlitas, man löpte fara att förminska industrins möjligheter att uppehålla sin verksamhet, medan man lånevägen hade möjlighet att mobilisera åtskilligt för närvarande ledigt kapital till verksamhet i produktiva syften. En länsstyrelse förordar, att erforderliga medel skulle anskaffas genom höjning av bensinskatten, och andra länsstyrelser föreslå, att beredskapsarbeten måtte komma till stånd med anlåtande av automobilskattemedel.

Rörande vad i yttrandena anförts angående särskilda punkter i förslaget må anföras följande.

I fråga om systemet med tillämpning av *arbetsmarknadens löner* hava de hörda myndigheterna i allmänhet uttalat sitt gillande. I enstaka yttranden framhållles emellertid, att det icke borde betraktas såsom en given sak, att icke lönerna borde kunna — exempelvis procentuellt — nedsättas under vad som i allmänhet gäller. Det torde kunna överlåtas åt de olika statliga myndigheter, som skulle utföra beredskapsarbetena, att på eget ansvar sköta lönepolitiken. I sådana fall, då ett arbete läge på gränsen till reservarbete, borde antingen tillämpas en lägre lönenivå än den allmänna arbetsmarknadens eller också ordnas så, att kostnaden för anläggningen ej påfördes vederbörande kapitalkonto, förrän då den verkligen kunde komma till avsedd användning.

I fråga lärefter om *metoden för arbetskraftens anställande* hava på åtskilliga håll betänkligheter anförts mot det system, enligt vilket i någon form en behovsprövning skulle förekomma; därigenom skulle en sammanblandning med reservarbeten komma att ligga nära. Vidare har anförts, att arbetsförmedlingens organ knappast vore pliktiga till och icke vore lämpliga för de uppgifter, som tillämnats dem. Slutligen har påpekats, att i vissa av statens verk antagandet av arbetskraft enligt gällande avtal vore ordnat på ett sätt, som icke syntes kunna förbigås vid ifrågavarande arbeten.

I fråga om *vilka arbeten som lämpligen kunna komma till användning såsom beredskapsarbeten* har från olika håll anförts, att endast sådana arbeten borde ifrågakomma, som kunde utföras eller ombesörjas av statens ordinarie arbetsledande organ. Å andra sidan har i ett antal yttranden framhållits, att vauliga vägarbeten borde kunna komma till användning i avsevärt större utsträckning, än utredningsmännen föreslagit. Vad angår anordnandet av skenfria korsningar mellan väg och järnväg har endast i enstaka fall motstånd rests mot anlåtande av dylika arbeten; däremot har på flera håll framhållits, att de särskilda regler, som föreslagits för korsningar anordnade som beredskapsarbeten, borde i alla fall gälla för liknande arbeten. Be- träffande skogsarbeten framhållles från domänstyrelsen, att desamma bättre lämpade sig såsom reservarbeten. Till komplettering av det framlagda in-

venteringsresultatet har papekats, att undersökningar beträffande statens malmfyndigheter i Norrland lämpligen skulle kunna komma till användning, varjämte erinrats om järnvägsprojektet Morjärv—Kalix och hamnbyggnaden vid Karl Johans stad.

Rörande den föreslagna *organisationen* med socialstyrelsen i särskild sammansättning såsom sammanhållande organ har i det stora flertalet yttranden framhållits, att en dylik anordning vore olämplig eller överflödig. I ett par fall har däremot uttryckligen framhållits, att någon anmärkning icke vore att göra mot förslaget i denna del.

Innan jag övergår till att redogöra för min ställning till förevarande spörsmål, torde jag ytterligare böra nämna, att för helt kort tid sedan offentliggjorts *en av internationella arbetsbyrån i Genève utarbetad rapport* rörande arbetslöshet och offentliga arbeten, vilken rapport utförligt behandlar de frågor, som varit föremål för utredningsmännens arbete. I rapporten redogöres också för de åtgärder, som i förevarande syfte vidtagits inom olika länder. Här må återgivas några av de slutsatser, i vilka rapporten utmynnar.

Det är av betydelse, att offentliga arbeten planläggas för längre perioder, så att de kunna utföras vid sådana tidpunkter, då de kunna motverka en stigande arbetslöshet. En gynnsam inverkan på denna kan därvid påräknas under förutsättning att igångsättandet av offentliga arbeten icke endast innebär en överflyttning av kapital från den privata industrin. En klar gräns måste upprätthållas mellan offentliga arbeten och reservarbeten. Med reservarbeten förstås härvid sådana arbeten, som utföras under särskilda förutsättningar, såsom att arbetare sysselsättas på den grund att de äro arbetslösa snarare än därför, att de äro mest lämpade för arbetet, att ett cirkulationssystem tillämpas mellan arbetarna, så att så många kunna få sysselsättning som möjligt, eller att lönerna nedsätts under den normala nivån. För att kunna anordna de offentliga arbetena på bästa sätt i förevarande syfte behöves ett organ, som kan hålla samman det hela och sätta i gång med arbeten av olika slag vid den lämpliga tidpunkten. Det är av stor vikt, att ett dylikt organ mycket noga följer växlingarna på arbetsmarknaden, så att arbetena äro färdiga att igångsättas vid den rätta tidpunkten. Finansieringen synes, när arbetena äro av mindre omfattning, bäst ske genom att statsmyndigheterna på ett eller annat sätt få ett reservanslag till sitt förfogande. Na arbetena större omfattning, synes finansieringen bäst kunna ske genom lån. Det framhålls även såsom värdefullt, om under tider av stor ekonomisk aktivitet offentliga arbeten uppskjutas till depressionstider; även en dylik planläggning har prövats och visat goda resultat. Vad angår en fråga, som påpekas vara av avgörande betydelse, nämligen huruvida anordnandet av offentliga arbeten skulle innebära en icke önskvärd konkurrens om kapital med den enskilda industrin, anföres i rapporten, att det i allmänhet under en depressionstid finnes överflöd på ledigt kapital. Det torde därför då i viss utsträckning vara möjligt att utan ogynnsamma verkningar upplåna medel till offentliga ändamål, för vilka kapital borde kunna påräknas, som flyr mindre säkra investeringsformer. Man behöver därför icke antaga, att de offentliga arbetena endast innebära en överflyttning av kapital från privata till offentliga korporationer, utan de sistnämnda komma att nyttiggöra medel, som eljest icke skulle användas för industriella ändamål. Detta

måste nödvändigtvis leda till ökad sysselsättning såväl direkt som indirekt, och i den mån depressionen beror på psykologiska orsaker, måste det leda till en allmän förbättring i det ekonomiska läget.

Ytterligare har jag att nämna, att jag genom skrivelse den 23 januari 1931 till arbetslöshetsutredningen anhöll att under hand få del av det material till belysande av frågan om arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten, som kunde finnas sammanfört hos arbetslöshetsutredningen. Med anledning härav har jag från utredningen mottagit därstädes utarbetade sammanställningar rörande behandling av dessa frågor i England och Tyskland, vilka sammanställningar jämväl tagits i betraktande vid ärendets handläggning. Av den överlämnade sammanställningen rörande förhållandena i England framgår, att arbeten av liknande art under de senaste åren där bedrivits i stor utsträckning.

Utredning
hos arbets-
löshets-
utredningen.

I den riksdagsskrivelse, som närmast föranlett den här behandlade utredningen, heter det i främsta rummet, att de ifrågasatta allmänna arbetena skulle anordnas i den mån så föranleddes av allmän eller lokal arbetslöshet. Därjämte anföres emellertid, att dylika offentliga arbeten skulle kunna bidra till att den statliga verksamheten på arbetsmarknaden mera smidigt anpassades efter konjunkturerna.

Departement-
schefen.

Den undersökning, som verkstälts genom de särskilt tillkallade utredningsmännen, har väsentligen gått ut på en teknisk lösning av frågan om vilka anordningar som i det sålunda angivna syftet skulle kunna vidtagas, om verkningarna i olika avseenden av dylika anordningar och de närmare formerna för deras genomförande. I enlighet med riksdagens direktiv har vid utredningen närmast behandlats spörsmålet om igångsättande av allmänna arbeten såsom medel i kampen mot arbetslösheten, medan den sida av frågan, som avser statsarbetenas anpassning efter konjunkturerna, enligt sakens natur erhållit en mindre utförlig behandling.

Vad angår frågan om anordnande av allmänna arbeten som medel mot arbetslöshet har genom utredningsmännens betänkande och de utförliga yttranden, som avgivits däröver, ett klarläggande skett, så att det synes möjligt att bilda sig en uppfattning om den rent tekniska delen därav. Däremot har det icke ingått i utredningsmännens uppdrag att utföra en mera djupgående undersökning, huruvida en anordning med reservationsanslag för offentliga arbeten vid sidan av det normala arbetsprogrammet — av utredningsmännen kallade beredskapsarbeten — ur nationalekonomisk synpunkt vore befogad, d. v. s. närmast å ena sidan huruvida och i vilken omfattning sådana arbeten med hänsyn tagen till alla sina verkningar i själva verket i den föreliggande situationen innebära en ökad arbetstillgång och å andra sidan om de medföra verkningar, som för framtiden kunna komma att förminska arbetstillfällena i den allmänna marknaden. En garanti för att sådana synpunkter skulle komma att röna vederbörligt beaktande torde utredningsmännen hava ansett ligga i ärendenas behandling hos socialstyrelsen med den föreslagna särskilda sammansättningen därav. Anled-

ning för Kungl. Maj:t att igångsätta och för utredningsmännen att företaga en särskild dylik undersökning har icke förelegat, eftersom tydligen en av huvuduppgifterna för den pågående utredningen rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande måste bliva att fatta ståndpunkt till frågan, vilka åtgöranden från det allmännas sida, som verkligen äro ägnade att minska och motverka arbetslösheten, och huru åtgärder av olika slag i ena eller andra riktningen verka för framtiden. När resultatet av denna utredning föreligger, torde tillräckligt material komma att finnas, för att dessa spörsmål skola kunna uttömmande diskuteras. Till dess torde man även i den här behandlade frågan få nöja sig med en provisorisk lösning, som mera eller mindre får karaktären av försöksanordning. De nationalekonomiska synpunkterna hava emellertid, som framgått av den lämnade redogörelsen, på olika sätt berörts i de avgivna yttrandena, och med ledning därav torde man redan nu kunna erhålla en uppfattning rörande även denna sida av spörsmålet, i den mån så erfordras för att taga ståndpunkt till den, på sätt nyss sagts, föreliggande frågan av begränsad räckvidd.

Man torde då kunna utgå från att det i och för sig måste vara till övervägande gagn, att de statliga arbeten, som under alla förhållanden skola förr eller senare utföras, så anpassas, att de i större utsträckning än som skulle följa av det sedvanliga arbetsprogrammet komma att pågå under tider, då det enskilda näringslivet icke är i stånd att i samma utsträckning som eljest sysselsätta den tillgängliga arbetskraften. Ur arbetslöshetssynpunkt vinnes därmed uppenbarligen för stunden den verkan, att anställningsmöjligheterna i viss utsträckning vidmakthållas, samtidigt som det är autagligt, att de allmänna arbetena kunna gynnsamt påverka återgången till normala förhållanden inom förvärvslivet. Emellertid får man icke överskatta verkningarna av speciella sådana åtgärder. Särskilt i den mån dylika offentliga arbeten i större utsträckning skola bekostas med skattemedel, föreligger en fara, att detta innebär en börda för den industriella verksamheten, som kan leda till minskad sysselsättning i det privata förvärvslivet. Därjämte bör, såsom redan antytts, tillses, att dessa arbeten icke komma att innebära en utökning av det allmännas verksamhet i dess helhet; i motsatt fall upprullas nya nationalekonomiska problem av stor räckvidd.

Om man emellertid fasthåller vid att det, med hänsyn till den omedelbara inverkan på arbetslösheten, måste vara till fördel att under depressionsperioder låta de allmänna arbetena svälla ut, får man dock icke förbise, att om denna utökning av arbetena direkt utformas i syfte att så vitt möjligt påverka arbetslöshetsläget, densamma alltid måste bliva förenad med stora svårigheter. Detta framgår redan av betänkandet men framstår än tydligare genom de invändningar, som framkommit mot den utformning, som utredningsmännen med denna utgångspunkt givit sitt förslag. Såsom de förnämsta av de uppkommande svårigheterna må nämnas följande. Av utredningsmännen själva liksom i de flesta av de avgivna yttrandena har papekats vikten av en rationell och hållbar gränsdragning mellan de genom arbetslöshetskom-

missionen och i form av s. k. statskommunala arbeten bedrivna s. k. reservarbetena och de av utredningsmännen ifrågasatta företagen. Betydelsen härav blir särskilt stor därest — såsom utredningsmännen föreslå och jag av olika skäl finner riktigt — arbetslönen vid beredskapsarbeten bör utgå efter vad som gäller beträffande vanliga arbeten. Visserligen är det sant, att redan nu reservarbeten och arbeten på den öppna marknaden bedrivs vid sidan av varandra till olika löner, ehuru arbetsobjekten kunna vara likartade. Emellertid måste medgivas, att svårigheterna ökas, i den mån arbeten, vilka, enligt vad allmänt är känt, anordnats såsom medel till motverkande av arbetslösheten, komma att vid sidan av reservarbetena bedrivs under för de anställda gynnsammare villkor. Vål har det kanske i många yttranden knappast tillräckligt beaktats, att dessa olägenheter i praktiken kunna minskas, i den mån man lyckas fasthålla vid att de s. k. beredskapsarbetena i och med att de sättas i verket böra vara helt likställda med vanliga offentliga arbeten. Så snart emellertid på någon punkt beträffande beredskapsarbeten skulle gälla från de vanliga reglerna avvikande bestämmelser rörande sättet för utväljande av arbetare, rörande dessas anställningsvillkor, rörande kostnadernas fördelning eller dylikt, torde man icke kunna bortse från de allvarliga varningar, som på denna punkt framkommit. Den meningen synes också vara ganska allmän, att en riktig gränsdragning alltid måste vara mycket vanskelig och att, även om den sker med all tänkbar omsorg, det i praktiken kommer att visa sig mycket svårt att i längden driva reservarbeten och beredskapsarbeten vid sidan av varandra. Härjämte bör beaktas, att om beredskapsarbetena skulle så utformas, som utredningsmännen närmast synas hava tänkt sig, vid verkställigheten torde komma att möta åtskilliga svårigheter, såsom närmare framgår av de avgivna yttrandena. Även på denna punkt gäller emellertid tydligen, att i den mån beredskapsarbetena likställas med vanliga allmänna arbeten, behovet av särbestämmelser upphör och svårigheterna alltså förminskas.

Av vad jag nu utvecklat läser det vara tydligt, att ju mera man vid anordnandet av beredskapsarbeten tager sikte på att de skola kunna i så stor utsträckning som möjligt och på de punkter, där det bäst behöves, minska arbetslöshetens följder, desto större risker uppkomma för att på så sätt anordnade beredskapsarbeten i längden skola kunna leda till svårigheter med hänsyn till det för närvarande tillämpade systemet för statliga åtgärder mot arbetslösheten. Emellertid är jag av den uppfattningen, att det icke kan vara lämpligt att för närvarande vidtaga några åtgärder, som kunna leda till sådana konsekvenser. Detta följer redan av vad nyss anförts därom att det föreliggande materialet icke är tillräckligt för att medgiva fattandet av en mera definitiv standpunkt till frågan om på ena eller andra sättet utformade beredskapsarbeten. Vid behandlingen förut i dag av frågan om anslag för nästa budgetår till bekämpande av arbetslösheten har jag även framhållit, att enligt min mening frågan om statens åtgärder i anledning av arbetslösheten inom kort bör upptagas till en allsidig prövning. Det kan då uppenbarligen icke vara lämpligt att nu föreslå en anordning, som kan föregripa de sålunda förestaende övervägandena.

Av dessa skäl, men även med hänsyn till vad som nyss anförts rörande de olägenheter, som eljest kunna bliva förenade med beredskapsarbeten, anordnade enligt det föreliggande betänkandet, har jag icke ansett mig kunna föreslå genomförande av detta förslag oförändrat. Då emellertid i nuvarande arbetslöshetsläge den ifrågasatta utvägen icke lär böra lämnas oprövad, har jag funnit mig böra undersöka möjligheten av en sådan anordning, att några risker i förut angivna hänseenden icke skulle behöva förekomma. Detta kan enligt min mening ske på det sätt, att statsmakterna, väsentligen i enlighet med vad i vissa yttranden förordats, nu begränsa sig till *en anordning av i huvudsak följande innebörd.*

I ändamål att de offentliga arbetena skola kunna i viss utsträckning anpassas efter konjunkturerna och därmed följande variationer i arbetslösheten, ställes till Kungl. Maj:ts förfogande ett reservationsanslag av lämplig storlek. Detta användes enligt Kungl. Maj:ts beprövande till arbeten, som under alla förhållanden skola förr eller senare utföras med anlitande av allmänna medel och genom statlig myndighets försorg och som äro av natur att i normala fall riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t, för varje särskilt fall därtill anvisar medel. Enda olikheten mot det vanliga förfarings sättet är alltså här, att Kungl. Maj:t har att, efter det de särskilda ämbetsverken inkommit med förslag om utförande av olika allmänna arbeten vid sidan av det i vanliga former till omedelbart genomförande avsedda programmet, väga dessa förslag mot varandra icke blott med hänsyn till graden av angelägenheten av utförandet utan också med hänsyn till deras betydelse för motverkande av arbetslösheten och dess följder. Vid prövningen skulle avseende även fästas vid att varje särskilt arbete bör igångsättas vid den tidpunkt, som ur angivna synpunkter och med hänsyn till lokala förhållanden vore den lämpligaste. Man skulle på detta sätt skapa möjlighet till en viss elasticitet i statens verksamhet och genom att avvägandet sker centralt och enhetligt kunna utan uppskov träffa val mellan skilda arbeten och bestämma i fråga om tidpunkten för deras påbörjande.

Varje särskild myndighet skulle hava att inkomma med förslag till arbeten inom dess ordinarie program, lämpligen ordnade efter angelägenhetsgraden. Sådana arbeten skulle tydligen i allmänhet komma att äga företräde, beträffande vilka föreläge i detalj utarbetat program, som gjorde det möjligt att utan dröjsmål igångsätta dem vid den lämpliga tidpunkten. Med hänsyn till mängden av föreliggande arbetsuppgifter lär det ej behöva befaras, att vederbörande fackmyndigheter skulle underlåta att inkomma med dylika förslag i den omfattning, att ett verkligt val för Kungl. Maj:t bleve möjligt. Initiativ till övervägande av anordnande av arbete inom viss ort lär kunna, såsom förutsattes enligt betänkandet, tagas av ortsmyndighet eller vederbörande centrala verk. Beaktandet ur arbetslöshetssynpunkt av olika föreliggande förslag lär kunna ske efter inhämtande av yttrande från socialstyrelsen och arbetslöshetskommissionen. Enligt min uppfattning kräves alltså icke för en anordning av nu antydd beskaffenhet något särskilt remissorgan, sådant som utredningsmännen tänkt sig.

Genom att gå fram på den nu antydda vägen skulle man tydligen kunna undgå de olägenheter, som befarats bliva en följd av beredskapsarbetenas anordnande enligt utredningsmännens förslag. De arbeten, till vilka Kungl. Maj:t komme att ur ifrågavarande anslag anvisa medel, bleve uppenbarligen till alla delar helt likställda med andra allmänna arbeten; endast sättet för medlens anskaffande skulle angiva skillnaden. Med denna ståndpunkt följer också, att några särskilda regler angående arbetslön, utväljande av arbetare o. s. v. icke skulle meddelas, utan vederbörande myndigheter skulle äga att helt efter eljest tillämpade metoder utföra arbetet. På detta sätt blir visserligen — något som följer av vad jag redan tidigare anfört — den omedelbara effekten till arbetslöshetens bekämpande givetvis mindre än genom anordningar enligt utredningsmännens betänkande. Men denna olägenhet torde uppvägas av de nyss antydda fördelarna. Tydligen är det emellertid i och för sig önskvärt — något som överhuvud taget i depressionstider bör gälla beträffande statliga arbeten — att man vid utförandet håller i sikte, att dessa så anordnas, att arbetena bliva till gagn för arbetslöshetens bekämpande. Sålunda är det ur allmän synpunkt till fördel, om vederbörande myndighet vid anskaffande av arbetskraft hänvänder sig till arbetsförmedlingsorganen inom orter, där arbetslösheten är särskilt betungande, och utan särskilda föreskrifter läser det kunna tillses, att arbetena i första hand komma de behövande till godo, i den mån dessa erbjuda fullgod arbetskraft. I anslutning till det förut anförda bör även i nu berörda hänseenden fasthållas, att det här rör sig om en försöksanordning och att därför olika metoder och regler lämpligen böra prövas vid verkställigheten hos de särskilda myndigheterna.

Det belopp, som i årets statsverksproposition beräknades för det ifrågasatta anslaget till beredskapsarbeten till arbetslöshetens bekämpande, uppgick, som förut erinrats, till 3 miljoner kronor. Det är uppenbart, att med ett anslag av denna storlek endast begränsade verkningar kunna förväntas; till jämförelse må erinras, att summan av de för innevarande budgetår i riksstaten upptagna beloppen till statliga eller med statsunderstöd utförda arbeten — oavsett anslag till vägförbättringar och vägunderhåll — uppgår till över 60 miljoner kronor, därav till vägbyggnader omkring 8 miljoner kronor. Det tillskott i arbetstillfällen, som skulle åstadkommas genom beredskapsarbetena, måste alltså procentuellt vara av ganska ringa betydelse. Som också förut antytts, kan man vidare knappast vara berättigad att anse de arbetsmöjligheter, som skulle beredas med anlitage av det här behandlade anslaget, som ett rent nettotillskott på arbetsmarknaden.

Emellertid möta statsfinansiella hinder mot att nu öka det beräknade anslagsbeloppet, så mycket mera som jag, beträffande anslaget till bekämpande av arbetslösheten, förut i dag nödgats hemställa om äskande av ett anslag, som med icke mindre än 3 miljoner kronor överstiger det i statsverkspropositionen preliminärt beräknade. Jag förordar alltså, att förevarande reservationsanslag från Kungl. Maj:ts sida definitivt bestämmas till 3 miljoner kronor.

Vad härefter angår den befogenhet med avseende å användningen av ifrågavarande anslag, vilken bör tillkomma Kungl. Maj:t, är till en början att fasthålla, att då avsikten är, att riksdagen skall lämna i Kungl. Maj:ts hand att i val mellan olika arbeten träffa det avgörande, som eljest ankommer på riksdagen, Kungl. Maj:t uppenbarligen därvid icke bör fatta sådana beslut, som föregripa en följande prövning av riksdagen. Utan riksdagens medgivande bör Kungl. Maj:t alltså icke av anslag till beredskapsarbeten anvisa medel till arbeten, som icke kunna fullbordas, utan att riksdagen ett kommande budgetår för ändamålet under den ena eller den andra anslags-titeln anvisar ytterligare medel.

Vad sedan beträffar *de slag av statliga arbeten, som böra ifrågakomma*, innebär, som redan anförts, den anordning som här förordats, att andra arbeten icke böra ifrågakomma, än som pläga utföras av statens egna myndigheter eller på deras föranstaltande. Sålunda håller jag före, att från anslaget icke böra utgå medel till vägbyggnader genom vägdistriktet. Beträffande dylika arbeten vill jag emellertid erinra, att jag förut i dag vid behandlingen av frågan om anslag till bekämpande av arbetslösheten förutsatt, att kommuner allttjämt skola kunna av den i sistnämnda anslag ingående s. k. väglånefonden erhålla lån till vägbyggnader såsom förskott å det till dem senare utgående statsbidraget. Genom denna form, som under ett flertal år prövats och befunnits ändamålsenlig, kommer på ett enklare sätt möjlighet att beredas att till avtalsenliga löner anordna vägbyggnadsarbeten i sådan ordning, att de bidra till arbetslöshetens motverkande.

En av de viktigaste grupperna av sådana arbeten, som ansetts lämpliga till beredskapsarbeten, är den som angår anordnandet av s. k. *skenfria korsningar*.

Rörande dylika arbeten må till en början anföras, att med hänsyn till vad som nyss yttrats därom att beredskapsarbetena för närvarande böra begränsas till företag, som utföras eller ombesörjas av sådana statens organ, till vilkas ordinarie arbetsuppgifter dylika arbeten höra, det icke synes lämpligt att vad angår nästa budgetår tänka sig, att bidrag till dylika anordningar skulle kunna utgå även till enskilda järnvägar. I den mån inom trakter, där endast sådana järnvägar finnas, behov uppkommer att anordna beredskapsarbeten, torde sådana kunna beredas inom grupper av statliga arbeten, som befunnits lämpliga, exempelvis i form av anläggande av hamnar, uppförande av vägbrytare och dylikt.

Vad beträffar anordnandet av *skenfria korsningar vid statens järnvägar* hava utredningsmännen ifrågasatt dels särskilda åtgärder för att dylika arbeten snabbt må kunna komma till utförande, dels ock bidrag av allmänna medel enligt andra än eljest gällande regler. I förstnämnda hänseende föreslås, att en reserv tillskapas av lämpliga arbeten genom förberedelser, verkställda av statens järnvägar och bekostade av anslag till beredskapsarbeten. I fråga om kostnaderna för själva arbetena förutsätta utredningsmännen, att vägdistriktens utgifter skola inskränkas till i regel en fjärdedel av kostnaden för marklösen, att av statens järnvägar skall erläggas en andel, motsvarande

värdet av de fördelar, som uppstå för järnvägarna av anordningarnas vidtagande, och att hela återstående kostnaden skall utgå av anslaget till beredskapsarbeten. Något bidrag av automobilskattemedel skulle sålunda i detta fall icke utgå. I fråga om arbetsföretag, som ingå i uppgjorda flerårsplaner, skall gälla, att i den mån de utföras i enlighet med planen kostnaderna skola bestridas på vanligt sätt, även om arbetet planlagts i den för beredskapsarbeten gällande ordningen. Om däremot företaget brytes ut ur planen för att utföras som beredskapsarbete och sålunda kommer till utförande tidigare än som enligt planen varit avsett, skall kostnaden bestridas enligt vad nyss sagts rörande beredskapsarbeten.

Efter att hava i saken samrått med chefen för kommunikationsdepartementet får jag uttala min anslutning till de sålunda förordade huvudgrunderna. Därest anordningen med ifrågavarande arbeten såsom beredskapsarbeten icke skall stanna på papperet, lär det vara erforderligt, att större del av kostnaden än vanligt bestrides av statsmedel. Ävenledes finner jag riktigt, att i dylika fall automobilskattemedel icke tagas i anspråk. Vad i vissa yttranden anförts därom att ett bifall till den föreslagna kostnadsfördelningen med rätta skulle föranleda krav på motsvarande lättnad för vägdistrikt i sådana fall, då skenfri korsning anordnas i vanlig ordning, synes mig — med hänsyn till de förhållanden på vederbörande ort, som kunna förutsättas vara för handen, då ett dylikt företag kommer till utförande såsom beredskapsarbete — icke ägnat att väcka betänkligheter.

Beträffande övriga arbeten, som böra kunna ifrågakomma, får jag hänvisa till resultatet av den av de sakkunniga företagna inventeringen. Här må endast nämnas, att beträffande ett av utredningsmännen ifrågasatt företag, nämligen anordnandet av järnväg Malung—Vansbro, chefen för kommunikationsdepartementet torde komma att senare i dag framlägga förslag, därvid utgående från att viss del av kostnaden skall bestridas av anslag till beredskapsarbeten, närmast för nästkommande budgetår 300,000 kronor. Anläggningen har beräknats kräva omkring 130,000 dagsverken för jord-, sten- och träarbetare, bergsprängare samt arbetare för rälsläggning och grusning. Då det här gäller ett arbete, som skulle vara av stor betydelse ur arbetslöshetssynpunkt, är även jag av den uppfattningen, att medel från det nu behandlade anslaget böra kunna utgå till detta företag. Enligt vad jag förut anför, förutsätter detta emellertid, att riksdagen medgiver, att medel anvisas till detsamma och att riksdagen alltså är beredd att — under förvarande eller annan anslagstitel — under kommande budgetår lämna anslag till då erforderligt belopp. Så lär bli fallet, därest riksdagen bifaller den proposition, om vilken chefen för kommunikationsdepartementet lär komma att framlägga förslag.

Lika med utredningsmännen finner jag vidare, att i vissa fall en återbäring till anslaget till beredskapsarbeten bör ifrågakomma, och ansluter jag mig i huvudsak till vad i betänkandet därutinnan anförts. Närmare bestämmelser i detta hänseende torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Sammanfattningsvis får jag alltså anföra, att det enligt min uppfattning är önskvärt, att av riksdagen för nästa budgetår äskas ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor, avsett att enligt av mig här angivna grunder av Kungl. Maj:t på sätt, som kan finnas vara till gagn vid arbetslöshetens bekämpande, disponeras för anordnande av i det föregående avsedda allmänna arbeten. De närmare bestämmelser, som kunna krävas för tillämpningen av de här angivna grunderna, läser det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

Vad angår sättet för beredande av medel för ändamålet anförde chefen för finansdepartementet, såsom inledningsvis erinrats, vid frågans förberedande behandling i statsverkspropositionen, att dylikt anslag på närmare angivna grunder borde inordnas under den vid sidan av de särskilda departementens huvudtitlar stående titeln »Oförutsedda utgifter». Till denna uppfattning ansluter jag mig.

Med hänsyn till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet för budgetåret 1931/1932 under titeln »Oförutsedda utgifter» anvisa ett reservationsanslag, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående angivna grunder, av kronor 3,000,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
B. Spångberg.

Bilaga A.

Sammanställning

beträffande yttranden i anledning av det av särskilda inom socialdepartementet tillkallade utredningsmän den 15 januari 1931 avgivna betänkandet med förslag angående arbetslöshetens motverkande genom beredskapsarbeten.

I. Yttranden av centrala ämbetsverk.

A. I huvudsak tillstyrkande yttranden.

Statskontoret har uttalat den uppfattningen, att anvisandet av ifrågasättande anslag givetvis komme att öka arbetstillfällena och följaktligen motverka arbetslösheten, samt härefter yttrat sig sålunda:

Det förefölle emellertid tvivel underkastat, huruvida de ifrågasatta arbetena, som i huvudsak skulle utföras av statliga myndigheter, verkligen kunde komma att mera effektivt motverka arbetslösheten inom sådana yrkesgrupper, där densamma på särskilda orter och vid olika tillfällen företrädesvis uppträdde. Måhända skulle ock följden kunna bli, att arbetslösa från vissa yrkesgrupper komme att hänvisas till beredskapsarbetena med där tillämpade högre arbetslöner, medan åter andra finge nöja sig med nödhjälpsarbeten och reducerade löner. Då härtill komme, att någon skillnad mellan beredskapsarbetena och de vanligen förekommande allmänna arbetena i vissa hänseenden icke förefunnes, vore det givetvis möjligt, att konflikter kunde komma att skapas. Det torde knappast vara att förvänta, att, där arbetslösheten vore mera lokalt begränsad, det skulle lyckas för de statliga myndigheterna att genom anlita arbetna av beredskapsarbeten, som ofta måste förläggas till helt andra orter, i nämnvärd mån mildra arbetslöshetens verkningar. För visso skulle i så fall anvisande av bidrag till vissa kommunala arbeten kunna skapa bättre arbetstillfällen och samtidigt tjäna allmänna ändamål i lika hög grad som de genom statens myndigheter utförda arbetena.

Om statskontoret alltså ansåge, att medel borde ställas till förfogande för nu ifrågasatt ändamål, vore ämbetsverket dock icke av den uppfattningen, att det framlagda förslaget kunde anses vara i allo lämpligt. I varje fall borde Kungl. Maj:t äga en ganska vidsträckt befogenhet att med beaktande av föreliggande omständigheter disponera nämnda medel för sådana arbeten, som kunde motverka arbetslösheten, oberoende av sättet för deras utförande.

Kommerskollegium har i sitt yttrande först anfört, att någon mera allmän utredning rörande uppfattningen inom näringslivet i fråga om de i betänkandet framställda förslagen ej medhunnits. Emellertid hade på kollegii anmodan Stockholms, Göteborgs och Skånes handelskammare samt handelskamrarna i Gävle, Örebro och Karlstad yttrat sig i ärendet, varjämte

kollegium haft tillfälle taga del av det utlåtande, som avgivits av Sveriges industriförbund. Kollegium sammanfattar på följande sätt innehållet i de sålunda avgivna yttrandena:

I flertalet av yttrandena uttalades förståelse för och beaktande av den för utredningen grundläggande tanken, nämligen lämpligheten av att söka i konjunkturutjämnande syfte anpassa de offentliga arbetena så, att större anläggningsarbeten av bestående värde särskilt ifrågakomme till utförande under depressionstider. Samtidigt hade emellertid allmänt framhållits, att det av utredningsmännen förordade systemet med beredskapsarbeten, vid vilka skulle utgå i gällande kollektivavtal fastställda löner, vid sidan av de hittillsvarande reserv- eller nödhjälpsarbetena med för dessa tillämpade nödhjälpslöner måste komma att möta så stora svårigheter, att det finge anses så gott som praktiskt ogenomförbart. I varje fall innebure en sådan anordning betydande risker för ett uppluckrande av grunderna för den arbetslöshetspolitik, som den svenska staten hittills tillämpat med resultat, vilka i stort sett måste betecknas såsom gynnsamma för vårt land och dess arbetare. De antydda svårigheterna beträffande en verklig, på sakliga grunder fotad uppdelning av de i betänkandet behandlade arbetsuppgifterna mellan sådana, vilka borde hänföras till gruppen »beredskapsarbeten», och sådana, vilka i likhet med vad hittills skett borde utföras som nödhjälpsarbeten, vore så mycket större, som det i stort sett vore fråga endast om anläggningsarbeten av i huvudsak enahanda art. Denna begränsning av arbetsuppgifterna i fråga om beredskapsarbetena, i samband med det uppställda kravet på fullgod arbetsskicklighet för erhållande av anställning vid dessa arbeten, minskade för övrigt i hög grad dessas betydelse med hänsyn till arbetslöshetens lindrande. De grupper av arbetare, som komme att draga någon nytta av ifrågavarande arbetens igångsättande, inskränkte sig nämligen i huvudsak till egentliga anläggningsarbetare, inberäknat betong- och i någon mån stenarbetare, medan fabriksarbetare i allmänhet och särskilt specialutbildade sådana lämnades helt utanför. Å andra sidan föreläge emellertid viss risk för att inom jordbruket anställd arbetskraft, som i stor utsträckning kunde anses fylla kravet på fullgod arbetsskicklighet, av de vid beredskapsarbetena tillämpade högre arbetslönerna lockades över till dessa, till förfång för den betryckta jordbruksnäringen.

För egen del anför kommerskollegium därefter följande.

Det principiellt riktiga i att igångsättandet av nya arbeten för det allmännas räkning, i den mån så lämpligen kunde ske, anpassades efter konjunkturläget syntes uppenbart och hade även av statsmakterna beaktats, sålunda bland annat senast genom beslutet om genomförande av södra stambanans elektrifiering. Den av utredningsmännen verkställda inventeringen rörande lämpliga beredskapsarbeten erbjöde även enligt kollegii åsikt åtskilliga exempel på dylika arbeten, som läte i viss mån anpassa sig efter konjunkturerna. Speciellt gällde detta de skenfria korsningar mellan statens och jämväl enskilda järnvägar och landsvägar, vilka ansetts ur såväl säkerhetssynpunkt som med hänsyn till de för järnvägarnas ekonomi betungande kostnaderna för nu ålagda säkerhetsanordningar (bevakning m. m.) mest angelägna. Kollegium hade på sin tid — i utlåtande avgivet den 24 september 1929 över de s. k. järnvägsekonomisakkunnigas betänkande — uttalat sig för, att de stegringar i fråga om kostnader för vägväsendet, såväl beträffande anläggning som underhåll, vilka direkt förorsakades av automobiltrafikens tillkomst och starka ökning, borde bestridas genom lämpligt anpassad automobilbeskattning. Hit torde även i allmänhet de ifrågavarande

skenfria vägkorsningarna vara att hänföra. Att ett lämpligt avpassat anslag för igångsättande av dylika arbeten, vare sig genom järnvägsstyrelsens eller enskild järnvägsförvaltnings försorg, i förevarande syfte ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande, syntes kollegium ur skilda synpunkter lämpligt.

Ett annat arbete av kanske än mera utpräglad beredskapstyp, vilket läge närmare kollegii eget verksamhetsområde, kunde tänkas ifrågakomma i och för en grundligare undersökning av vissa statens malmfyndigheter i Västerbotten. Dylika undersökningsarbeten borde eventuellt omfatta såväl jordschaktning för blottande av malm som även anläggning av schakt och undersökningsarbeten under jord. Vid dylika arbeten skulle — visserligen i ganska begränsat antal — såväl egentliga anläggningsarbetare, jordschaktare, som gruvarbetare kunna beredas mera tillfälligt arbete. Därest de utförda undersökningarna ledde till önskat resultat, borde desamma dessutom kunna komma att giva upphov till vissa mera permanenta arbetstillfällen. Igångsättande av dylika arbeten, med anlåtande av till Kungl. Maj:ts förfogande för beredskapsarbeten ställda anslagsmedel, borde emellertid i varje fall först kunna ifrågakomma efter närmare utredning.

För organiserandet av beredskapsarbeten av de slag, kollegium här antytt, torde emellertid knappast behövas någon särskilt organiserad överstyrelse. Ej heller syntes nödigt att för ändamålet utfärda någon ny författning eller några generella anvisningar rörande sättet för anställande av arbetskraft m. m.

Genomförandet av en speciell organisation för »beredskapsarbeten» torde i själva verket innebära synnerlig risk för att de allvarsamma olägenheter, som enligt av kollegium citerade uttalanden av representativa organ för näringslivet befarades bli en följd av de i betänkandet framförda förslagen, skulle göra sig gällande. I själva verket måste det gestalta sig som en nästan omöjlig uppgift att under delvis olika ledning genomföra den tänkta organisationen av statlig anläggningsverksamhet av i huvudsak samma slag.

Då härtill komme, att för arbeten, som vore att hänföra till normala anläggningsarbeten, utförda på vederbörande verks eller myndighets initiativ och inom ramen för dess fastställda budget, eller som utgjordes av beredskapsarbeten, igångsatta enligt föreliggande förslag och med särskilda regler för arbetsanvisning och med anlåtande av i säregen ordning anslagna medel, skulle beredas avtalsenliga löner, medan för arbetslöshetskommissionens reserverbeten skulle utgå s. k. nödhjälpslöner, syntes vidmakthållandet av en dylik uppdelning vara praktiskt synnerligen svärgenombärbart, särskilt som arbetena själva i många fall vore fullt likartade. I varje fall skulle uppdelningen giva anledning till ständiga slitningar och ett ofta berättigat missnöje.

Med hänsyn härtill förordade kollegium, att de arbeten av hithörande slag, vilkas utförande ansåges böra till tidpunkten göras i viss mån beroende av konjunkturförhållandena och vilka icke vore av den art, att de borde hänföras till reserverbeten, efter Kungl. Maj:ts beprövande från fall till fall igångsattes genom vederbörande myndighets försorg eller eljest på sätt som prövades lämpligt för ändamålet.

Huruvida i sådant syfte borde vid sidan av arbetslöshetsanslaget till Kungl. Maj:ts förfogande ställas ett anslagsbelopp för eventuellt utförande av vissa, mera allmänt specificerade arbeten, eller om anslagsbeviljandet borde på eljest vanligt sätt föregås av en detaljerad prövning av anslagsbehovet för varje särskilt arbete, torde i viss mån vara en politisk fråga, varom kollegium saknade anledning att uttala sig. Skulle det förra tillvägagångssättet befinnas lämpligt, hade kollegium intet att erinra mot att det av utredningsmännen förordade beloppet av tre miljoner kronor ställdes till

Kungl. Maj:ts förfogande i främsta rummet för utförande genom järnvägsstyrelsens försorg eller på annat sätt, som prövades lämpligt, av skenfria korsningar mellan järnväg och landsväg ävensom eventuellt för andra såsom angelägna prövade arbeten.

Vattenfallsstyrelsen har i utlåtande, undertecknat av överdirektören Borgquist, i huvudfrågan yttrat väsentligen följande.

Det vore att märka, att så snart ett »beredskapsarbete» lämnat förberedelsernas stadium och av Kungl. Maj:t beslutats till utförande, det icke skulle komma att vara någon annan skillnad mellan detsamma och vederbörande ämbetsverks, respektive vägstyrelsens vanliga ordinarie arbeten, än att i vissa fall Kungl. Maj:t kunde hava tillfogat villkor, att såsom arbetskraft skulle framför allt användas arbetslösa från viss ort eller visst verksamhetsområde att anvisas genom den allmänna arbetsförmedlingen. Resultatet bleve i verkligheten en av Kungl. Maj:t med tillhjälp av för ändamålet reserverade medel tillfälligt anordnad utvidgning av statens ordinarie verksamhet inom det av arbetena berörda området. Själva grundtanken att vidtaga åtgärder för att vid inträffande kristider kunna tillfälligt utöka statens arbetsverksamhet syntes styrelsen sund, och mot organisationen och den därför erforderliga beredskapen hade styrelsen för sin del intet att erinra. Det syntes emellertid styrelsen, att man borde begränsa sig till sådana arbeten, som kunde direkt utföras av statens ordinarie arbetsledande organ. Skillnaden mellan reservarbeten och beredskapsarbeten markerades då därav, att de förra, som varken vore angelägna eller krävde någon viss arbetskompetens, fortfarande borde utföras av arbetslöshetskommissionen, vilken även beslutade om deras bedrivande, medan de senare utfördes genom det statens ordinarie arbetsledande organ, med vars verksamhet de sammanhängde, och komme till utförande först efter Kungl. Maj:ts särskilda prövning.

Emellertid förtjänade enligt styrelsens mening den frågan att ingående övervägas, huruvida icke även genom en anordning med å budgeten upptagna anslag till bestämda arbeten kunde åstadkommas en beredskap, som motsvarade det uppställda syftet.

Om man tänkte sig det förfarandet, att riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t under normala förhållanden på arbetsmarknaden anslog medel till bestämda arbeten av det slag, som utredningsmännen angivit såsom lämpliga beredskapsarbeten och vilkas uppskjutande icke vore förenat med några egentliga olägenheter, samt medgäve Kungl. Maj:t rätt att med viss tidsbegränsning pröva, huruvida arbetet skulle ställas på framtiden och medlen reserveras, tills konjunkturutvecklingen visade ökad arbetslöshet, så skulle skapas en av statsmakterna prövad arbetsreserv. Det ville synas, som om denna linje skulle skilja sig från den i betänkandet framlagda därutinnan, att de enligt utredningen avsedda arbetena skulle utföras viss tid före den annars lämpliga tidpunkten, men enligt det anförda viss tid efter samma tidpunkt. I ett flertal fall torde en fortsatt avsaknad av de fördelar, som arbetenas utförande vore avsett att giva, vara av ungefärligen samma storhetsordning som den ränteförlust, som arbetets tidigare utförande skulle innebära. Det som här ifrågasattes vore således, att man icke skulle under tider med arbetslöshet utföra beredskapsarbeten före den annars lämpliga tidpunkten och härför i förskott disponera medel utan i stället utföra dem efter den normala tidpunkten och härför hålla i beredskap erforderliga anslagsbelopp.

Vid ett riktigt handhavande av dylika arbeten vore det enligt vattenfallsstyrelsens mening för att förebygga arbetslöshet av lika stor vikt, att icke staten under tider med god arbetstillgång genom sina arbeten ökade efterfrågan på den industriella arbetskraften, vilket i viss mån medförde ökad

förflyttning av arbetskraft från jordbruket. Vid inträffande försämring i konjunkturerna bleve nämligen antalet arbetslösa ännu större, än om staten under den föregående goda konjunkturen iakttagit en viss återhållsamhet med utförandet av dessa arbeten. Beredskapsarbetena skulle, på detta sätt handhavda, kunna motverka arbetslösheten genom att under goda konjunkturer arbeten utfördes i en omfattning, som vore mindre än normal, medan under sämre konjunkturer arbetena erhöles mera än normal omfattning.

I betänkandet hade med skärpa angivits, att endast sådana arbeten skulle komma i fråga, som befundes vara av klart styrkt angelägenhetsgrad. Igångsättandet av dessa arbeten skulle beslutas av Kungl. Maj:t, utan att riksdagen skulle taga ståndpunkt till frågan, huruvida arbetena vore av den angelägenhetsgrad, att de över huvud taget bort komma till utförande inom viss tidsperiod. Styrelsen ifrågasatte, huruvida genom denna ordning garantier verkligen skapades, att de sålunda beslutade beredskapsarbetena i fråga om angelägenhetsgraden komme att — fränsett tiden för utförandet — vara jämförbara med de arbeten, till vilka riksdagen efter sedvanlig prövning beviljat anslag. I viss utsträckning vore ju befogenhet inrymd för socialstyrelsen att vid ärendets prövning lägga den sociala nyttan i vägskaalen till förmån för arbetenas igångsättande, men någon bestämd gräns för värdesättningen av den sociala nyttan i förhållande till andra synpunkter torde ej kunna angivas, och möjlighet föreläge därför, att denna faktor i tillämpningen komme att tillmätas större betydelse, än som i betänkandet avsetts eller som kunde komma att förutsättas av riksdagen vid beviljandet av för dessa arbeten erforderliga reservationsanslag.

Slutligen har vattenfallsstyrelsen anfört att, som utredningsmännen själva framhållit, de nationalekonomiska spörsmålen ej beaktats i samband med utredningen. Det vore emellertid av betydelse, att denna sida av frågan utreddes och beaktades, innan det föreliggande förslaget slutligen handlades. Därjämte borde även undersökas, huruvida det vore möjligt och lämpligt, att den statliga kapitalbildande verksamheten anpassades efter konjunkturerna. Under alla förhållanden vore det av vikt, att beredskapsarbeten så planlades, att de kunde avvecklas, så snart förbättring i konjunkturerna uppstode.

Järnvägsstyrelsen har anfört:

Beträffande de såsom beredskapsarbeten föreslagna arbeten, som låge inom statens järnvägars verksamhetsområde, hade styrelsen icke något att erinra. Vidkommande finansieringen av arbetena erinrade styrelsen om att av styrelsen avgivet förslag rörande nedläggning av linjen Brintbodarna—Malung och dess omflyttning till en ny statsbanelinje Vansbro—Malung icke påverkades av utredningsmännens föreliggande betänkande utan att detta arbete borde prövas och anslag därtill beviljas i vanlig ordning, liksom också arbetet sedermera borde utföras på sedvanligt sätt. Vad anginge finansieringen av anordnandet av fria vägkorsningar erinrade styrelsen om sin förut framförda tanke, att dessa anordningar borde bekostas med automobilskattemedel till hela den del, som ej svarade mot det kapitaliserade värdet av järnvägarnas besparade vägbevaktningkostnader. Enär emellertid enligt utredningsmännens förslag kostnaderna för dessa anordningar skulle komma att till större eller mindre del vila på skattebetalarna i allmänhet, kunde det synas, som om även prövningen av dessa byggnadsfrågor och beviljandet av anslag borde, om ock i påskyndat tempo, liksom också verkställandet av arbetena ske i vanlig ordning. Såsom kraftigt förebyggande medel mot arbetslösheten skulle de ändock komma att tjäna, liksom fallet vore med andra vid årets riksdag förevarande anläggningsfrågor, framför allt

elektrifieringen av linjen Stockholm—Malmö. Med det intresse styrelsen ur olika synpunkter hade av anläggningarnas tillkomst snarast möjligt och i så stor utsträckning som möjligt, ville styrelsen dock ej för sin del motsätta sig utredningsmännens förslag till finansieringsmetod, och detta gällde även beträffande deras förslag rörande organisationen för prövning av behovet och utförandet av beredskapsarbetena, även om styrelsen därvidlag ansåge sig icke kunna underlåta att framhålla allvarliga farhågor för att slitningar och tvistigheter skulle uppstå, då genom berörda statliga organs försorg det svåra urvalet skulle ske vid hänvisning av arbetare ibland till ifrågavarande beredskapsarbeten och ibland till arbetslöshetskommissionens sämre arbetsförtjänster givande arbeten.

Lantbruksstyrelsen, som granskat förslaget endast i vad detsamma kunde tänkas komma att beröra arbeten under styrelsens förvaltningsområde samt därvid allenast genomgått detsamma ur teknisk synpunkt, har icke haft något att erinra mot förslaget.

B. I huvudsak avstyrkande yttranden.

Socialstyrelsen har inledningsvis framhållit, att det otvivelaktigt skulle ur social synpunkt vara av den allra största betydelse, om staten kunde genom anordnande av allmänna arbeten motverka och utjämna de större konjunkturväxlingarna. I anslutning härtill har styrelsen vidare anfört följande.

Dessa växlingar hade mycket djupt liggande orsaker av i regel internationell räckvidd. Man kunde därför knappast räkna med möjligheten att genom det allmännas insatser som företagare i någon högre grad motverka dem.

Betraktade man föremålen för det allmännas företagarverksamhet, skulle man genomgående finna, att behovet av dem växte under högkonjunktur och minskades under lågkonjunktur samt att den finansiella möjligheten att förverkliga förefintliga önskemål vore större under en högkonjunktur än under en lågkonjunktur. Förutsättningen för att det allmänna såsom företagare skulle kunna verka utjämnande vid konjunktursvängningarna vore icke blott att dess företag skulle svälla vid lågkonjunktur utan också att de skulle hållas tillbaka under högkonjunktur, vilket senare ofta vore förenat med större svårigheter, än man i allmänhet föreställde sig.

Styrelsen har vidare uttalat att — i trots av föreliggande svårigheter — styrelsen ingalunda ville förneka, att det allmänna genom sin företagarverksamhet kunde verka utjämnande på konjunkturutvecklingen och, i den mån så låte sig göra, också borde verka i denna riktning. Enligt styrelsen borde det undersökas, huruvida man ej under tider av vikande konjunktur, som ofta även kännetecknades av fallande räntor, i berörda syfte kunde anordna sådana produktiva arbeten, som medgäve investering av lånemedel. Styrelsen anför, att dylika arbeten borde i allo betraktas såsom arbeten i öppna marknaden. Beträffande dem finge alltså icke meddelas några särskilda föreskrifter angående sättet för arbetskraftens uttagning m. m. Det sociala syftet skulle tillgodoses allenast därigenom att genom arbetena tillskapades nya arbetsmöjligheter.

Socialstyrelsen har härefter övergått till en granskning av betänkandet rörande beredskapsarbetena och därvid till en början uppehållit sig vid det

i betänkandet framställda kravet på att dessa arbeten skulle utgöras av för staten nyttiga, *angelägna* arbetsföretag. I denna del yttrar styrelsen bland annat följande.

I vilken grad ett allmänt arbete, för vilket anslag av statsmedel erfordrades, vore angeläget, prövades som regel av riksdagen, som därvid bedömde behovet av arbetet i förhållande till behovet av andra arbeten, för vilkas utförande medel jämväl begärts. Därest nu behovet av arbetena komme att prövas i den ordning, som i betänkandet föreslagits, kunde man befara, att mera trängande arbeten komme att få stå tillbaka för mindre behövliga, exempelvis så att ett mindre nödvändigt vägarbete finge gå före ett högeligen trängande sjukhusbygge.

Det vore vidare att märka, att beviljande av ett större anslag till beredskapsarbeten endast kunde ske på bekostnad av anslag till andra, sannolikt i och för sig mera angelägna arbetsuppgifter och att det därför i själva verket vore arbetsmarknadssynpunkterna och icke arbetets egen angelägenhetsgrad, som bleve avgörande för frågan om anslagsbeviljandet.

Det uppställda kravet på beredskapsarbetena komme därför endast att innebära, att de skulle vara i sig själva önskvärda och nyttiga. Detta gällde emellertid även beträffande reservarbetena. Det kunde därför ifrågasättas, om anledning förefunnes att förläna beredskapsarbetena en från reservarbetena artskild karaktär.

Socialstyrelsen har härefter ingått på frågan i vad mån för beredskapsarbetena borde gälla andra bestämmelser än för reservarbetena och därvid beträffande *arbetskraftens kvalifikationer* anfört följande.

Medan till reservarbeten kunde hänvisas varje arbetare med normal arbetsförmåga skulle till beredskapsarbete uttagas allenast fullt kompetent arbetskraft, d. v. s. i regel endast yrkesvana anläggningsarbetare. Detta kunde medföra, att en mindre behövande fackutbildad grovarbetare erhöle beredskapsarbete, medan samtidigt en mera behövande verkstadsarbetare hänvisades till ett med beredskapsarbetet likartat reservarbete och därvid alltså erhöle lägre lön än grovarbetaren. En sådan anordning syntes föga rimlig och kunde icke försvaras därmed att beredskapsarbetet vore ett arbete i öppna marknaden, när detta arbete dock tillkommit i syfte att motverka arbetslösheten.

Efter framhållande av att enligt betänkandet beredskapsarbetena -- i olikhet mot reservarbetena -- ej kunde avbrytas vid ändrat konjunkturläge och ej behöfde få sin tyngdpunkt förlagda till vintersäsongen, anför socialstyrelsen, att förstnämnda arbeten genom sin stelhets komme att bidra till arbetslöshetens konservering. Den omständigheten att avtalsenliga löner skulle utbetalas vid beredskapsarbetena komme ock att medföra, att vid dessa arbeten anställda arbetare underlåte att under den tid arbetet påginge söka det arbete på annat håll, som möjligen kunde yppa sig.

Socialstyrelsen påpekar härefter att, medan *hänvisning av arbetskraft* till reservarbete skedde genom särskilda kommunala organ, hjälpkommittéerna, i betänkandet föreslagits, att uttagning av arbetskraft till beredskapsarbete borde, när det ej vore fråga om beredskapsarbete, igångsatt för viss grupp vid statligt verk anställda arbetare, ske genom den offentliga arbetsförmedlingens organ. Med anledning härav har socialstyrelsen anfört bland annat följande.

Arbetsförmedlingens uppgift vore blott att tillhandagå vederbörande parter med anvisningar, icke att besluta om anställandet. Enligt förslaget hade emellertid arbetsförmedlingen tilldelats en helt ny uppgift nämligen att »uttaga» arbetskraften. Denna uppgift vore mycket ömtålig.

Betänkandet förutsatte vidare att nödiga direktiv för den offentliga arbetsförmedlingen skulle lämnas av statsmakterna. Därvid finge dock beaktas, att arbetsförmedlingen icke vore någon statsinstitution och att föreskrifter i administrativ väg därför endast syntes kunna meddelas i samband med villkoren för statsbidrag till dess organ. Enligt vad styrelsen under hand inhämtat, vore emellertid vederbörande arbetsförmedlingsanstalter beredda att påtaga sig här ifrågasatta arbetsuppgifter. Härvid finge ej förbises, att dessa uppgifter i vissa fall kunde föranleda berättigade krav på höjda statsbidrag.

Socialstyrelsen har vidare påpekat, att det låge i sakens natur och även uttalats i betänkandet, att vid beredskapsarbete *företrädesvis anläggningsarbetare skulle kunna vinna anställning*. Detta kunde enligt styrelsen svårligen undgå att av andra arbetargrupper uppfattas som en orättvisa. Därtill komme, att förslaget i denna del innebure ett gynnande av just den arbetargrupp, vilken — trots de ansträngningar, som av det allmänna och av näringslivets målsmän gjorts för att främja yrkesutbildningen — under senare år alltför fort tillväxt i förhållande till andra arbetargrupper, och vars storlek vore ägnad att ingiva allvarliga bekymmer.

Vidare framhåller socialstyrelsen att, medan för reservarbeten icke finge utväljas arbeten, som kunde *väntas inom en nära framtid komma till utförande på den öppna marknaden*, skulle enligt betänkandet beredskapsarbetena utgöras av arbeten, som visserligen ej upptagits bland årets arbeten men dock — med hänsyn därtill att de måste vara angelägna — kunde hava förväntats bli utförda under den allra närmaste tiden. Man riskerade alltså, att genom anordnande av beredskapsarbeten kringskära arbetsmöjligheterna för framtiden.

Efter erinran att enligt betänkandet *beredskapsarbete helst borde anordnas i den trakt, där arbetslöshet vore rådande*, anför socialstyrelsen vidare.

Om önskvärdheten av att arbetena anordnades på angivna sätt torde icke råda delade meningar. Med hänsyn till de många fordringar, som måste uppställas på ett beredskapsarbete, syntes emellertid tanken svår att realisera. Det vore föga troligt, att de affärsdrivande verken flerstädes i landet skulle hava tillgång till aktuella angelägna arbeten, som omedelbart kunde igångsättas och att särskilt sådana arbeten i allmänhet skulle finnas till hands vid ett oväntat »industriellt sammanbrott».

I den mån åter lokala beredskapsarbeten icke kunde komma till stånd, komme svårigheter att uppstå dels av den anledning att enligt förslaget icke räknats med att staten skulle bestrida kostnaderna för de arbetslösas resor, dels av det skäl att vid avtalsenliga löner icke kunde ifrågakomma sådant ortstillägg, som vid reservarbete kunde utgå till familjeförsörjares hemmavarande hustru och barn, och att därför en arbetslös familjeförsörjare icke bleve i tillfälle att åtaga sig reservarbete å ort, där lönerna mera avsevärt understege i hans hemort utgående löner. Även förläggningsproblemet kunde komma att bereda åtskilligt besvär.

Socialstyrelsen anmärker vidare, att ehuru det eljest vore regel, att kommunen i första hand skulle bära de med arbetslösheten följande bördorna och statens åtgärder endast skulle vara av supplerande natur, hade i betänkandet angående beredskapsarbetena förutsatts, att hela kostnaden skulle drabba staten. Styrelsen tillfogar, att, i den mån man vid anordnande av beredskapsarbete vore bunden av tillgången på lokala arbetsobjekt, de kommuner, där — mer eller mindre slumpvis — lämpliga arbetsobjekt kunde påvisas, komme att gynnas, i samma mån staten där igångsatte arbeten.

Såsom en brist i betänkandet har socialstyrelsen även framhållit, att de icke behövde utföras *vintertid*. Härom anför styrelsen:

Förslaget om beredskapsarbeten byggde på tanken att de väsentligen skulle göras jämförliga med andra arbeten på öppna marknaden. De skulle bland annat vara ur ekonomisk synpunkt lika försvarliga som dessa. Det skulle då vara synnerligen menligt, om de belastades med merkostnader, som föranleddes av ett obetingat utförande *vintertid*. Denna belastning skulle göra särskilt de affärsdrivande verken obenägna att ställa sig som företagare. I betänkandet hade också hävdats den uppfattningen, att arbetena ej behövde ske *vintertid*. Det hade motiverats med att arbetena avsåge att motverka icke säsong- utan konjunkturarbetslösheten.

Härvid vore att märka, att någon skarp gräns mellan dessa slag av arbetslöshet icke kunde dragas. Framför allt måste emellertid betonas, att det allmännas hjälpåtgärder i vårt nordliga land av sociala skäl måste sättas in företrädesvis under vintern, enär under den varmare årstiden arbetsmöjligheterna alltid vore större och levnadsbehoven mindre.

Härefter hade socialstyrelsen anført, att vid reservarbete *arbetslönen* utgjorde en jämförelsevis stor *krottdel av totalkostnaden* samt att så givetvis borde vara förhållandet även vid beredskapsarbetena. Socialstyrelsen yttrar härom följande.

I betänkandet hade meddelats en kalkyl, enligt vilken kostnaderna för skenfria korsningar, vilka förordades såsom beredskapsarbeten, till 38 procent skulle belöpa på arbetslöner och till 54 procent på material och maskinell utrustning. Det ville synas, som om sådana beredskapsarbeten svårigen kunde anses fylla nu ifrågavarande krav. För övrigt kunde nämnas, att de material, varom i detta speciella fall vore fråga, till icke oväsentlig del torde importeras. Det kunde knappast anses lämpligt, att skattemedel, som anvisades till lindring av arbetslöshet i vårt land, till icke oväsentlig del disponerades för inköp av material från utlandet.

Socialstyrelsen har även berört frågan om *sambandet mellan arbetslöshet och lönenivå* samt i sådant hänseende bland annat gjort följande uttalande.

Beredskapsarbetena komme att tillföra vissa slag av arbeten, främst anläggningsarbetena, ökat kapital. Denna ökade tillgång på kapital syntes, i och med avtalsenliga löner, påverka möjligheterna till lönestegring inom facket — i större eller mindre mån allt efter kapitaltillförselns omfattning. I samma mån som stegrade löner föranleddes ökad arbetslöshet — och ökade behov av anslag för ändamålet — komme statens åtgärder på området att själva bilda en orsaksfaktor i den företeelse, arbetslösheten, som de vore avsedda att motverka.

Socialstyrelsen, som anmärkt, att betänkandet icke närmare angäve huru man vid beredskapsarbete skulle förfara i händelse av *arbetskonflikt*, yttrar i denna del vidare följande.

Om arbetskonflikt uppkomme vid sådana arbeten, inställde sig bland annat frågan i vad mån särskilda hänsyn borde tagas till dessa arbetens speciella karaktär eller huruvida de endast skulle behandlas på sätt, som vanligen förekomme å öppna arbetsmarknaden. Men även konflikter vid jämförliga arbeten inom hela landet eller å närbelägen ort kunde föranleda situationer, där det för arbetsledaren, om bestämda riktlinjer saknades, bleve synnerligen vanskligt att taga ståndpunkt. Det borde med avseende därå särskilt beaktas, att de löner och andra arbetsvillkor, som tillämpades vid vissa ifrågakommande statsarbeten, icke vore identiska med motsvarande bestämmelser för andra eller med dem, som gällde vid vägarbeten eller anläggningsarbeten, utförda av enskilda företagare.

Beträffande den föreslagna *centrala handläggningen* av ärendena rörande beredskapsarbeten har socialstyrelsen slutligen uttalat betänkligheter ur olika synpunkter.

Sammanfattningsvis anför härefter socialstyrelsen, att beredskapsarbetena skulle stå öppna huvudsakligen för en viss grupp arbetstagare, nämligen anläggningsarbetarna, och praktiskt taget lämna industriarbetare och andra arbetstagare utanför. De vore av detta skäl icke lämpade att erbjuda en ersättning för reservarbetena, något som i betänkandet ej heller blivit ifrågasatt. Icke desto mindre framstode emellertid beredskapsarbetena närmare besett i väsentliga avseenden ej såsom något annat än reservarbeten mot avtalsenliga löner.

I anslutning härtill anför styrelsen vidare:

Det syntes ej behöva utvecklas, att de arbetslösa med största motvillighet accepterat den speciella lönesättningen vid reservarbetena och de skäl, som dikterat denna. Skulle nu genom statens åtgärder i arbetslöshetspolitiskt syfte skapas arbetstillfällen, där avtalsenliga löner utginge, komme opinionen mot lönesättningen vid reservarbeten utan varje tvekan att så vinna i styrka, att anordnandet av sådana icke skulle komma att tjäna det avsedda syftet.

Därmed skulle enligt socialstyrelsens mening själva grundvalen för vårt lands hela arbetslöshetspolitik söndermulas utan att tillräcklig utredning förebragts, på vilka nya vägar samhället skulle söka bispringa de av oförvållad arbetslöshet nödlidande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har socialstyrelsen avstyrkt, att betänkandet om beredskapsarbetena lägges till grund för positiva åtgärder i förevarande ämne.

Statens arbetslöshetskommission har inledningsvis erinrat om att frågan om åtgärder i konjunkturutjämnande riktning genom på visst sätt anordnad planläggning av det allmännas arbeten gjorts till föremål för utredning i olika länder. Hittills verkställda undersökningar syntes dock icke hava givit några säkra hållpunkter för bedömandet av möjligheten att över huvud taget på sådan väg uppnå positivt resultat. Man syntes för den skull knappast kunna räkna med att åtgärder av det slag, som förordades i betänkandet, komme att få någon nämnvärd betydelse i berörda hänseende.

Arbetslöshetskommissionen har därefter erinrat om att principerna för beredskapsarbetenas bedrivande väsentligen sammanfölla med de grunder,

vilka i de i riksdagsskrivelsen nr 392 år 1930 åberopade motionerna föreslagits att gälla för s. k. produktiva arbeten. I anledning härav har kommissionen ansett sig kunna hänvisa till det yttrande, som kommissionen avgivit till riksdagens statsutskott i anledning av nyssnämnda motioner. I detta yttrande hade kommissionen anfört, bland annat, följande.

På grund av det naturliga samband, som förefunnes mellan arbetslön och arbetsmarknad, skulle otvivelaktigt igångsättandet av produktiva arbeten verka därhän, att arbetsdugligt folk med lägre betalning än vid statsarbetena, rycktes från annan produktiv sysselsättning till dessa med skattemedel utförda arbeten. Visserligen kunde antagas, att detta sekundärt komme att i någon mån gagna de arbetslösa, men staten skulle alldeles säkert genom sina åtgöranden skapa en konstlad konjunktur för grovarbetare, vilken i sin tur komme att verka förhöjande på arbetslönen på andra arbetsområden. Följden härav skulle givetvis bliva kännbar framför allt för jord- och skogsbruket och särskilt inom de delar av landet, där de ifrågavarande statliga arbetena påginge. Ingenting uteslöte sålunda sannolikheten för en sådan tillspetsning av situationen, att jordbruket på en ort med omfattande statsarbeten för arbetslösa till den öppna marknadens löner — normerade efter lönerna vid vägarbeten och liknande arbetsföretag — komme att tillskyndas direkta förluster på grund av omöjligheten att kunna i konkurrensen med statsföretaget erhålla nödig arbetskraft. Men även om det vore möjligt att förhindra konkurrens från den öppna marknadens arbetare vid dessa arbetsföretag, skulle likväl betydande svårigheter göra sig gällande i fråga om möjligheterna för de arbetslösa att draga nytta av dessa arbetstillfällen. Arbetslösheten vore ju för närvarande väsentligen en tunga för städerna och de större industrisamhällena på landsbygden. En stor del av de planerade arbetena vore emellertid avsedda att utföras på de orter, som i allmänhet vore belägna på rätt avsevärda avstånd från nuvarande arbetslöshetscentra. Det kunde då antagas, att de landsbygdens arbetare, vilka hittills kunnat nödortfikt draga sig fram på små förtjänster och tillfälliga arbeten, komme att företrädesvis uppsöka de nya hjälparbetena, under det att däremot de redan förut arbetslösa i de större städerna endast med svårighet kunde eller ville tillgodogöra sig dessa arbetstillfällen, såvida icke föranstaltningar ordnades med rese- eller flyttningsbidrag, speciella anordningar för uttagning o. s. v. De mest behövande bland de arbetslösa familjeförsörjarna skulle vidare antingen i ringa utsträckning eller också icke alls kunna draga fördel av de nya arbetena, alldenstund förmånen av vad som för närvarande utginge i form av ortstillägg självfallet helt bortföle, när den öppna arbetsmarknadens arbetsvillkor skulle tillämpas. Uteslutet vore sålunda icke att, om familjeförsörjare från mera avlägset belägna städer över huvud taget komme att erhålla sysselsättning vid arbetena i fråga, deras hemmavarande familjemedlemmar måste i måhända ännu större utsträckning än vad som varit fallet under det nuvarande systemet understödjas av fattigvården. Kommissionen kunde sålunda icke draga någon annan slutsats, än att en planläggning av statsarbeten för arbetslösa efter de linjer, som uppdragits i motionen, skulle medföra, att storstädernas betungande arbetslöshetsproblem komme att skärpas eller i varje fall kvarstå såsom huvudsakligen olöst, under det att de skogs- och jordbruksidkande orternas i allmänhet lindrigare känningar av arbetslösheten bleve lättade men på ett sätt, som i åtskilliga fall kunde tänkas förryeka arbetsmarknaden på dessa orter. Ett frånträdande av principen om lägre lön vid arbeten, anordnade för att lindra arbetslösheten, torde sålunda i sina konsekvenser leda till ett

ökande av arbetslösheten och i sista hand bliva till ohägn för näringslivet och de arbetslösa själva.

Härefter har arbetslöshetskommissionen rörande det nu föreliggande förslaget tillagt följande.

Kommissionen hade fäst sig vid, att utredningsmännen å ena sidan principiellt icke ville betrakta beredskapsanordningen såsom en form av hjälpverksamhet — vilket logiskt lett till uppställandet av kravet på fullgod och yrkesvan arbetskraft vid dessa arbeten och lönernas reglering efter den öppna marknadens villkor — och fördenskull gjort beredskapsanordningarnas bringande i verkställighet beroende av en viss angelägenhetsgrad hos de tillärnade arbetsuppgifterna, men å andra sidan icke förty ställt hela systemets fungerande i direkt beroende av dels förefintlig arbetslöshet av krisartad beskaffenhet, dels tillgång på skolad men arbetslös arbetskraft. För kommissionen med dess omfattande erfarenhet av huru intimt alla de i arbetslöshetsproblemet ingående faktorerna vore med varandra sammanvävda, måste ett dylikt särläggande av frågans olika sidor te sig såsom en teoretisk konstruktion. Utgjorde förekomst av arbetslöshet den primära anledningen till ett samhälleligt ingripande mot arbetslöshetens verkningar — och denna grundförutsättning vore givetvis gemensam för både reserv- och beredskapsarbeten — syntes det icke rimligen kunna försvaras, att *en* statlig hjälpform skulle anlitas för vanlig arbetslöshet och *en annan* statlig hjälpform komma till användning, där arbetslösheten vore krisartad, men där angelägenhetsgraden hos ett såsom lämpligt ansett arbete bleve utslagsgivande för arbetets igångsättande och därmed också för vissa kategorier arbetslösas sysselsättande vid arbetet i fråga och till högre löner, än som finge bjudas vid de arbeten, dit det stora flertalet arbetslösa hänvisades för vinnande av sin nödortfoga utkomst — och detta oavsett om hjälpbehovet hos dem, som erhöle anställning vid det högre betalda arbetet, vore mindre trängande än hos dem, vilka bleve hulpna vid vanliga reservarbeten. Och vidare: skulle staten — såsom enligt betänkandet förut-sattes normalt bliva fallet — bliva huvudföretagare vid beredskapsarbetena och därmed i viss utsträckning övertaga den hjälpskyldighet, som hittills och enligt sakens natur i första hand åvilat kommunerna, komme staten att direkt medverka till att arbetskraften förlorade sin rörlighet, vilket måste anses särskilt betänkligt under tider av stagnerande arbetsmarknad och desslikes verkade till förfång för det intresse även kommunerna måste hava utav att den lediga arbetskraftens rörlighet ej motverkades. Det låge salunda i öppen dag, att beredskapsarbetena på samma sätt som de omnämnda produktiva statsarbetena komme att fastlåsa både arbetskraft och löner vid ett läge, vars bibehållande ej stode väl samman med vare sig samhällets eller näringslivets intressen.

Även ur socialpsykologiska synpunkter kunde allvarliga erinringar framställas mot beredskapsarbetena. Redan nu visade erfarenheten olämpligheten av den lönepolitiska dualism, som bestode däri, att det inom en och samma kommun samtidigt bedreves både rent kommunala reservarbeten — med tillämpning av i regel förmånligare löner än vid övriga reservarbeten — och statliga eller statskommunala reservarbeten med för dylika slag av arbeten bestämda löner. Skulle nu staten själv träda in för anordningar, som satte differentieringen av lönerna för arbetslösa i system, och detta utan att binda åtnjutandet av den högre lönen ens vid fullt hållbara principer i fråga om urvalet av arbetskraft (ingenting uteslöte ju, att det bland de lokalt utestängda komme att finnas många, som fyllde kraven på yrkesvana och fullgodhet), komme staten förvisso att främja uppkomsten av föreställningar

såväl bland de arbetslösa som inom kommunerna, vilka det borde ligga i statens eget intresse att icke uppamma.

Arbetslöshetskommissionen kunde icke heller värja sig för den uppfattningen, att realiserandet av det föreslagna systemet med beredskapsarbeten vid sidan av statliga reservarbeten måste leda till att den hittills i vårt land förda arbetslöshetspolitiken i längden icke kunde upprätthållas. Om vådan av att arbetslösa med i stort sett samma behov skulle i fråga om hänvisning till det allmännas arbeten göras till föremål för olika behandling vore i det föregående talat. Här kunde ytterligare framhållas, att beredskapsarbetenas klientel principiellt skulle rekryteras bland arbetslösa med vissa kvalifikationer, men likväl syntes utredningsmännen vid diskuterandet av arbetsförmedlingsproblemet ej stå främmande för den tankegången, att arbetena understundom måste anordnas på sådant sätt, att även hänsyn bleve tagen till de arbetslösas hjälpbehov. Genom ett dylikt närmande av beredskapsarbetena till den nuvarande typen av reservarbeten utplånades uppenbart gränserna mellan de olika slagen av arbeten till arbetslöshetens motverkande.

Över huvud låte det sig icke göra att — såsom utredningsmännen från sina utgångspunkter gjort — anlägga övervägande tekniska synpunkter på arbetslöshetsfrågan, då ju denna i första hand vore ett socialt och ekonomiskt problem och endast sekundärt ett spörsmål av teknisk art. Utredningsmännens uppläggning av frågan ådagalade ju också omöjligheten av att bortse från de sociala synpunkternas grundläggande betydelse. Men därmed glede också diskussionen av problemet över från det tekniska planet till en debatt om spörsmål, vilka nära sammanhänge med den nuvarande hjälpverksamheten.

Hela frågan om beredskapsarbetens anordnande sammanhänge ytterst med problemet om var gränserna borde dragas för det allmännas hjälpverksamhet. Här måste det socialt önskvärda avvägas mot det ekonomiskt möjliga. För att begränsa problemet till arbetslöshetsfrågan vore sålunda att taga i betraktande, hur långt det allmänna skäligen borde sträcka sina omsorger, därest ett nödläge uppkommit bland arbetslösa befolkningsgrupper. Bortsåges från den hjälp, som kunde ifrågakomma genom fattigvården och en eventuell arbetslöshetsförsäkring, bleve frågan närmast den, vilka olika möjligheter, som en efter olika principer opererande arbetslinje erbjöde, eventuellt kompletterad med temporärt utgående och vid behovsprövning bundna arbetslöshetsunderstöd.

För kommunernas del torde utvägen med beredskapsarbeten för närvarande sakna större praktisk betydelse. Aterstode att undersöka i vad mån det ur statsintressets synpunkter kunde anses förmånligt att tillämpa en kluven arbetslinje, förgrenande sig i beredskapsarbeten och reservarbeten. Rent socialt sett vore anordnandet av beredskapsarbeten i nu föreslagen form enligt arbetslöshetskommissionens uppfattning att avråda. Statsfinansiellt syntes frågan också ligga klar. Då staten för framtiden icke torde komma att bispringa de arbetslösa i mindre utsträckning än som skett under de senare åren, skulle kostnaderna för en arbetslöshetsverksamhet efter beredskapsarbetenas linje bliva högst avsevärda och med till visshet gränsande sannolikhet alltjämt stegras, då det ju utan vidare kunde antagas, att vetskapen om utsikt till erhållandet av arbetsanställning till normal marknadslön skulle komma arbetslöshetssiffran att oavslåtligen svälla. Varje möjlighet att på förhand någorlunda beräkna förhållandet mellan behov och kostnader skulle därmed praktiskt taget bliva utesluten. Staten vore emellertid av hänsyn till sina resurser och förpliktelser jämväl mot andra statsuppgifter nödsakad att begränsa sina hjälpåtgärder till dem, som vore i mest trängande behov

av bistånd. Härav följde, att statsmakterna icke torde kunna — och riksdagen väl knappast heller vilja — avstå från att för varje särskilt budgetår fastställa storleken av det belopp, som finge tagas i anspråk för att bispringa de mest behövande arbetslösa. Att de statsfinansiella hänsynen härvid sammanfölla med principerna för en rationellt inriktad socialpolitik förefölle kommissionen utgöra ytterligare ett stöd för den meningen, att beredskapsarbeten i enlighet med utredningsmännens förslag icke borde komma till stånd.

På sålunda anförda skäl har arbetslöshetskommissionen funnit sig icke kunna biträda det framlagda förslaget.

Domänstyrelsen har inledningsvis förklarat sig dela utredningsmännens uppfattning, att de inom styrelsens förvaltningsområde förefintliga arbetsobjekten huvudsakligen vore av den beskaffenhet, att de, i den mån de icke inginge i det normala arbetsprogrammet, hellre borde utföras såsom reservarbeten än såsom beredskapsarbeten. Vad angår frågan om anordnande över huvud taget av beredskapsarbeten i det syfte, som avses med förevarande förslag, hyste styrelsen betänkligheter mot införandet av denna nya form av arbeten till arbetslöshetens motverkande.

Styrelsen ansåge visserligen, i likhet med utredningsmännen, att av dem angivna arbeten i vissa fall uppenbarligen till sin natur vore att betrakta såsom beredskapsarbeten i enlighet med den definition utredningsmännen givit sådana arbeten. I många fall torde det dock, vilket även utredningsmännen själva framhållit, vara svårt att avgöra, huruvida ett arbete skulle betecknas såsom beredskapsarbete eller reservarbete. Följderna härav syntes styrelsen vara svåra att överblicka. I varje fall kunde det befaras, att ett införande av beredskapsarbeten skulle rubba de nuvarande beprövade linjerna i den svenska arbetslöshetspolitiken, för vilka Kungl. Maj:t och riksdag vid flera tillfällen uttalat sig.

Styrelsen hade vid behandlingen av frågan om det allmännas hjälpåtgärder mot oförvårdad arbetslöshet, såväl nu som i tidigare angivna yttranden, utgått från den grundsatsen, att dessa åtgärder icke borde vara sådana, att de motverkade arbetskraftens plats- och yrkesrörlighet, vilken vore en av betingelserna för arbetskraftens mest effektiva utnyttjande till fördel för såväl landets näringsliv som den enskilda individen. Därest beredskapsarbeten, exempelvis i form av anläggningsarbeten, komme till stånd vid inträdande depression, kunde det tänkas, att dessa arbeten komme att leda därtill, att ett större antal arbetare kvarhölls inom denna yrkesgren, än som motsvarade det närmaste framtida normala behovet. Det kunde nämligen möta stora svårigheter att avgöra, huruvida och i vilken utsträckning arbetslösheten vore mera tillfällig på grund av depressionen eller huruvida den, till större eller mindre grad, vore beroende av arbetslöshet, uppkommen på grund av småningom inträdd, mera varaktigt förändrad efterfrågan på arbetskraft inom den yrkesgrupp, som anläggningsarbetare tillhörde.

Anläggningsarbetarnas löner enligt gällande kollektivavtal överstege i regel, särskilt under depressionstider, lönerna inom flera andra yrkesgrenar. Det kunde på grund härav befaras, att vid anordnande av beredskapsarbeten en viss benägenhet skulle uppstå även hos arbetskraft från andra yrkesgrupper att söka erhålla sysselsättning vid beredskapsarbetena i stället för att behålla sin anställning inom den näringsgren, där den redan hade sin utkomst, må vara till en något lägre lön. Denna omständighet torde särskilt vara ägnad att framkalla svårigheter, då fråga uppstode att avgöra,

huruvida arbetare, vilka typiskt tillhörde två eller flera yrken — vilket i regeln vore fallet med skogsarbetare — borde inordnas bland dem, som kunde anses berättigade till beredskapsarbete eller hänförliga till yrkesgrupp, för vilken beredskapsarbete ej vore tillgängligt.

I anslutning till det nu anförda ifrågasatte domänstyrelsen starkt, huruvida icke arbeten till motverkande av arbetslöshet alltjämt lämpligen borde anordnas under, i huvudsak, nuvarande form av reservarbeten.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har anfört:

Införande av de föreslagna beredskapsarbetena med löner motsvarande den öppna marknadens jämsides med arbetslöshetskommissionens reservarbeten med lägre arbetslöner syntes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen innebära ett brytande av de principer, som hittills varit vägledande för den svenska arbetslöshetspolitiken med dess till anpassning av arbetskraften syftande hjälpverksamhet. Det syntes styrelsen förklarligt, om arbetslösa ej gärna komme att mottaga reservarbete, då staten samtidigt bjöde beredskapsarbete till full lön. Det torde väl vara tämligen svårt att göra begripligt för en anläggningsarbetare, som erbjödes arbete vid reservarbete, varför hans arbete skulle värderas lägre än den arbetares, som sysselsattes vid ett likartat beredskapsarbete. Den sannolika följden av införandet av den föreslagna nya typen av nödhjulsarbete torde väl därför bliva upphörande av den nuvarande arbetslöshetskommissionens verksamhet, vilken enligt styrelsens mening varit synnerligen gagnelig, och vars verksamhets upphörande under förhållanden varande förhållanden vore att beklaga.

Styrelsen har på sålunda anförda skäl avstyrkt genomförandet av ifrågavarande förslag. Styrelsen har vidare överlämnat en från *svenska järnvägsföreningen* infordrad uppgift, vari såsom för beredskapsarbeten lämpliga arbetsobjekt, vilka kunde av de enskilda järnvägarna ställas till förfogande, angivits ändringar av omkring 350 korsningar i plan mellan väg och enskild järnväg.

II. Yttranden av överståthållarämbetet och länsstyrelserna.

A. I huvudsak tillstyrkande yttranden.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför:

Såvitt länsstyrelsen kunde finna, löste förslaget på ett i det hela förtjänstfullt sätt den såväl socialt som nationalekonomiskt betydelsefulla uppgiften att åvägbringa en organisation, som satte det allmänna i stånd att under depressionsperioder genom igångsättande av större arbeten i möjligaste mån minska arbetslösheten och mildra konjunktursvängningarna med tillgodo-seende jämväl av det önskemålet, att de företag, som förr eller senare måste komma till stånd, bleve förlagda till en tid, då priserna vore jämförelsevis låga.

Bland de olika grupper av arbeten, som enligt utredningen skulle kunna ifrågakomma för sådant ändamål, vore det egentligen endast två, som mera direkt berörde länsstyrelsens verksamhetsområde, nämligen vanliga vägarbeten och arbeten för åstadkommande av skenfria järnvägsövergångar.

Vad den förra gruppen, vägarbeten, anginge hade utredningsmännen ansett densamma mindre lämplig för ändamålet men dock icke helt avvisat tanken på att i viss mån utnyttja dessa företag såsom beredskapsarbeten.

På närmare anförda skäl hade länsstyrelsen emellertid ansett, att vägarbeten borde kunna ifrågakomma såsom beredskapsarbeten i större utsträckning, än utredningsmännen tänkt sig. De betänkligheter, som av utredningsmännen i förenämnda hänseende framstälts, vore nämligen enligt länsstyrelsens uppfattning icke av mera betydande eller avgörande beskaffenhet. Vad anginge anordnandet av skenfria järnvägsövergångar hade länsstyrelsen endast den erinran att göra, att det måste ifrågasättas, huruvida icke de väghållningsskyldiga borde i den utsträckning, som utredningsmännen tänkt sig, då anordnandet utfördes som beredskapsarbete, befrias från deltagandet i kostnaden för dylikt arbete, även då det utfördes i vanlig ordning. Med denna erinran hade länsstyrelsen funnit sig icke hava något att anföra mot utredningsmännens förslag vare sig i fråga om merberörda vägarbetens uttagande till beredskapsarbeten överhuvudtaget eller beträffande den föreslagna förenklade proceduren. Och då det måste anses synnerligen angeläget, att de hinder av ekonomisk natur, som stode i vägen för borttagande av de för trafiksäkerheten vådliga planövergångarna, bleve snarast möjligt undanröjda icke endast beträffande statens järnvägar utan även i fråga om de enskilda järnvägarna, vilka i allmänhet icke hade stora resurser till att deltaga i kostnaderna för företaget, vore det enligt länsstyrelsens mening lyckligt, om statsverket i än större utsträckning än utredningsmännen ifrågasatt kunde träda emellan för att få till stånd skenfria övergångar över enskilda järnvägar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har anført:

Då förslaget utgjorde ett led i strävandena att motverka arbetslösheten genom produktivt arbete, syntes principiella skäl till erinran mot detsamma icke föreligga. Det syntes emellertid angeläget, att artskillnaden i förhållande till arbetslöshetskommissionens reservarbeten kunde i praktiken upprätthållas. Redan med nu till buds stående medel finnes möjlighet för länsstyrelserna att i någon mån verka reglerande på arbetstillgången, nämligen genom den rätt, som länsstyrelserna erhållit att till viss grad få disponera inflytande automobilskattemedel under samma budgetår, då de inflyte; länsstyrelsen hade för avsikt att med dylika medel igångsätta vägarbeten, som eljest skolat komma till utförande först nästkommande år.

Länsstyrelsen i Gotlands län har framhållit följande.

Därest arbetsförhållandena inom länet skulle avsevärt försämrats, vore det synnerligen önskvärt att medels beredskapsarbeten kunna sörja för den arbetslösa befolkningens uppehälle. Visserligen kunde mot förslaget erinras, att beredskapsarbetena skulle kunna skapa konkurrens med de s. k. reservarbetena genom de högre löner, som komme att betalas vid de förra. Faran för att denna nya typ av nödhjälpsarbeten med avtalsenliga löner skulle kunna medföra vissa mindre önskvärda verkningar i fråga om de nu gällande anordningarna för arbetslöshetens bekämpande borde icke förbises. Med den begränsade omfattning, som beredskapsarbetena enligt förslaget skulle komma att erhålla, torde emellertid dessa betänkligheter icke kunna tillerkännas alltför avgörande betydelse. Då de båda slagen av arbeten enligt förslaget komme att bliva av väsentligen olika art och hava skilda betingelser, torde större svårigheter för de myndigheter eller tjänstemän, som skulle hava att ombesörja arbetarnas rekrytering, icke behöva uppstå beträffande fördelningen av de arbetslösa på det ena eller andra slaget av arbeten.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har i princip anslutit sig till förslaget, enär mycket skulle vinnas genom den utjämning av arbetstillgången, som de föreslagna åtgärderna skulle medföra. I fråga om vägarbetena har länsstyrelsen anfört vissa synpunkter till belysande av att vissa län skulle kunna komma att till följd av de olika stadier, till vilka arbetet med flerårsplaners upprättande och genomförande hunnit, bliva ogynnsamt ställda vad angår hjälp i form av beredskapsarbeten till vägarbetenas utförande. Vad däremot angår arbeten för anordnande av skenfria korsningar har länsstyrelsen ansett de samma höra till de slag av arbeten, som i särskilt hög grad lämpade sig för beredskapsarbete. Bland dessa arbeten finnes både sådana, som snarast måste utföras, och sådana, med vilka enligt vanliga ekonomiska principer borde få under längre eller kortare tid anstå. Mot den av utredningsmännen föreslagna ordningen för ifrågavarande arbetens utförande hade länsstyrelsen icke någon erinran att göra.

Länsstyrelsen i Hallands län har funnit förslaget ganska tilltalande och väl utformat samt vidare anfört:

Det syntes dock oundgängligt, att gränsen mot reservarbetena droges ännu skarpare och tydligare, än som skett i förslaget. Om så ej skedde, skulle en sammanblandning kunna uppkomma, som skulle bliva ödesdiger ej blott för det allmännas verksamhet till arbetslöshetens lindrande utan även för näringslivet i dess helhet i vårt land. Länsstyrelsen hade därför funnit det synnerligen betänkligt, att ett nytt slag av offentliga arbeten tillskapades under ny benämning. Den utjämning av arbetstillgången, som vore huvudsaken i förslaget, syntes kunna ordnas mera formlost från fall till fall. Det borde icke vara omöjligt att för varje statsinstitution, som här kunde ifrågakomma, uppföra ett extra anslag att användas till ytterligare arbeten inom respektive förvaltningsområde, när Kungl. Maj:t med hänsyn till arbetsmarknadens läge så prövade skäligt, eller också kunde ett gemensamt anslag ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att användas under enahanda förutsättningar. Mot de krav, som i betänkandet ställts på den allmänna beskaffenheten av beredskapsarbetena, hade länsstyrelsen icke något väsentligt att erinra. Med i yttrandet framställda erinringar tillstyrkte emellertid länsstyrelsen, att åtgärder måtte vidtagas i det syfte, som det remitterade förslaget avsåge.

Länsstyrelsen i Örebro län har ansett, att det otvivelaktigt borde anses riktigt, att det allmänna under tider av svår arbetslöshet sökte genom anordnande av olika företag i möjligaste mån bereda sysselsättning och försörjningsmöjligheter åt de arbetslösa, samt att det likaså måste vara till fördel, att utredning finnes verkställd om sättet för anordnande av dylika arbeten samt angående de företag, som i detta hänseende lämpligen kunde ifrågakomma.

Med hänsyn till de svårigheter, som måste uppkomma beträffande vidmakthållande av skillnaden mellan reservarbeten och beredskapsarbeten, har länsstyrelsen emellertid ansett sig kunna tillstyrka förslaget allenast under förutsättning att en verklig åtskillnad i detta hänseende kunde upprätthållas.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har anfört väsentligen följande.

Det hade länge framstått som ett önskemål, att allmänna arbeten, ordnade genom statsorgans eller kommuns försorg, kunde bättre än nu anpassas efter arbetsmarknadens läge i utjämningssyfte. För detta ändamål vore det under alla förhållanden angeläget, att de verkställande organen alltid förfogade över flerårsplaner, som sträckte sig minst 3—5 år framåt i tiden och efter hand reviderades. Vid tillfälliga ökningar eller minskningar inom ramen för en sådan plan uppkomme givetvis en del svårigheter med hänsyn till det fasta arbetsbefälet m. m., men därvidlag borde genom samverkan en viss utjämning kunna vinnas. Å andra sidan kunde ekonomiska fördelar vara att vinna genom allmänna arbetens ökade inpassande under perioder, då enskilda arbeten begränsades.

Förutsättningen för en sådan ordning syntes emellertid vara, att flerårsplanerna av vederbörande myndigheter prövades och i princip godkändes samt att — vad statsarbeten anginge — åt Kungl. Maj:t och de verkställande organen inrymdes befogenhet att handla inom flerårsplanernas ram. Vid nu gällande budgetbehandling torde det också vara nödvändigt att, på sätt Kungl. Maj:t i år begärt, i riksstaten ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp, vid envar tid tillräckligt att för respektive budgetår möta ifrågasvarande eventuella ökning i utgifter.

Under sålunda angivna förutsättningar och former ansåge sig länsstyrelsen böra tillstyrka åtgärder för s. k. beredskapsarbeten, även om några stora verkningar därav icke torde få förväntas. Det vore emellertid ett steg i rätt riktning för att söka utjämna kortvariga växlingar i arbetstillgång för vissa yrkes- och grovarbetare. Mot mera krisartad arbetslöshet inom speciella industrigrenar hjälpte beredskapsarbeten uppenbarligen icke så mycket, då de skulle utföras med fackkunniga arbetskrafter, affärsmässigt och enligt öppna marknadens löner.

De för lättande av sistnämnda arbetslöshet tillkomna reservarbetena (nöd-hjälpsarbetena), som icke ansåges för närmaste tiden påkallade av ekonomiska skäl eller nära föreliggande sakliga behov, förutsattes därför också bestå enligt de grunder, som hitintills utvecklats, i stort sett med framgång.

Det kunde möjligen synas vara en komplikation att sålunda jämte allmänna ordinarie och reservarbeten införa s. k. beredskapsarbeten. Om dessa sistnämnda emellertid helt enkelt komme att innebära en i och för sig önskvärd ökad frihet i fördelningen på korta tidsperioder av de ordinarie arbetenas utförande och detta utförande skedde under vederbörande organs egen ledning, syntes härav några olägenheter icke behöva framväxa.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett att, även om invändningar av mera principiell innebörd kunde göras mot beredskapsarbetena, detta icke syntes böra få utgöra hinder för att ett försök gjordes med detta nya medel i kampen mot arbetslösheten. Vidare har länsstyrelsen såsom synnerligen lämpliga, ehuru vid inventeringen ej medtagna beredskapsarbeten framhållit banbyggnaden Morjärv—Kalix samt anläggning av järnvägsspår till den nyligen beslutade Haparandahamnen vid Karl Johans stad. Båda sistnämnda företag vore av sådan storleksordning, att deras igångsättande skulle medföra en synnerligen kraftig hjälp för länet under den rådande depressionen.

B. I huvudsak avstyrkande yttranden.

I dessa yttranden anföras som regel betänkligheter med avseende å svårigheten beträffande uppdragande av en gräns mellan beredskapsarbetena och reservarbetena och olägenheter av sammanblandning av berörda arbeten.

Vad de särskilda myndigheterna i detta avseende anfört har ansetts kunna utom i särskilda fall uteslutas. I övrigt innehålla dessa yttranden väsentligen följande.

Överståthållarämbetet återger i sitt yttrande till en början de anmärkningar mot betänkandet, som framkommit i den offentliga diskussionen — dessa överensstämma väsentligen med vad som framhållits i här redan återgivna yttranden — samt anför därefter, att det berättigade i sålunda framställda anmärkningar svårligen kunde förnekas.

I regel hade även de under de senare åren anordnade reservarbetena av något större omfattning varit för staten eller det allmänna gagneliga och angelägna. Den av utredningsmännen angivna principiella skillnaden mellan beredskapsarbeten och reservarbeten hölle alltså icke streck. Vissa av de i betänkandet såsom lämpliga beredskapsarbeten angivna företagen måste i själva verket betraktas såsom typiska reservarbeten, fullt jämförliga med sådana som redan kommit till utförande. Åtgärden att mer eller mindre godtyckligt förläna vissa reservarbeten den föreslagna karaktären av beredskapsarbeten skulle kunna leda till att vissa arbetare komme att avlönas med högre belopp än andra med dem i yrket likställda. Därjämte komme anordningen att försvåra de anställda arbetarnas naturliga återgång till deras egentliga näringsfång och följaktligen motverka det åsyftade ändamålet. På sålunda och i övrigt anförda skäl avstyrkte överståthållarämbetet bifall till förslaget. Det vore visserligen riktigt, att staten vid inträffande konjunkturförsämringar i varje fall icke också själv minska utan tvärtom i görligaste mån utökade sina arbeten samt sina beställningar från den enskilda industrien. Dessa viktiga syftemål borde emellertid kunna ernås redan eller endast därigenom att för statens affärsdrivande verk och även för övriga statens verk med stor upphandling av beställningsartiklar uppgjordes bestämda flerårsplaner för omedelbart nödvändiga, respektive nödvändiga men mindre trängande arbeten och anskaffningar, samt att sådana anstalter vidtoges, att takten för den senare gruppen arbeten anpassades efter läget på den allmänna arbetsmarknaden.

Vid överståthållarämbetets yttrande voro fogade utlåtanden från Stockholms stads arbetslöshetskommitté och från stadens fattigvårdsnämnd. *Stockholms stads arbetslöshetskommitté* har tillstyrkt förslaget, då det ifrågasatta arbetet skulle förminska kommunernas svårigheter att bemästra arbetslöshetsproblemet.

Med hänsyn till beredskapsarbetenas karaktär och beskaffenheten av det klientel, som komme att därstädes sysselsättas, vore det enligt kommitténs mening riktigt, att allmänna marknadens löner skulle tillämpas. Uttagningen av arbetskraften kunde också lämpligen såsom regel ske genom den offentliga arbetsförmedlingens organ, därvid kommittén likväl förutsatte, att samarbete komme att äga rum med de kommunala arbetslöshetsorganen. Med

avseende å den föreslagna organisationen för igångsättande av beredskapsarbeten syntes intet vara att erinra.

Särskilda utlåtanden hava avgivits av tre av kommitténs ledamöter.

Sålunda framhöll kommitténs ordförande, att det vore svårt att konstruera upp en artskillnad mellan beredskapsarbete och reservarbete, eftersom någon sådan skillnad i verkligheten icke finnes. Beredskapsarbete vore allenast ett slags mera kvalificerat reservarbete; skillnaden vore endast en gradskillnad, betingad av förhållandet mellan det i arbetet ingående angelägenhetsmomentet och nödhjälpsmomentet. En strävan att få reservarbetet uppflyttat i beredskapsarbetets mera gynnade klass komme att göra sig gällande med allt större styrka. Dessa nackdelar uppvägs icke av motsvarande fördelar. Den erforderliga utjämningen vid statens egna arbeten borde kunna ske på ett mycket enklare och mindre ingripande sätt.

Två andra ledamöter av arbetslöshetskommittén hava framhållit, att det för att minska konjunktursvängningarna vore i lika hög grad nödvändigt, att staten under högkonjunktur undansköte sådant arbete, som icke vore oundgängligen nödvändigt. Statens möjligheter att ingripa utjämning på konjunkturutvecklingen vore emellertid i hög grad begränsade. Emellertid vore det önskvärt, att stora statsarbeten såsom den nu beslutade elektrifieringen av södra stambanan utfördes under depressionsperioder, varmed även följde den fördelen, att själva anläggningen ställde sig billigare än eljest. Under alla förhållanden vore det oriktigt, att, såsom utredningsmännen anför, beredskapsarbete borde anordnas även till motverkande av en lokal depression. Därest högkonjunktur med därav följande goda sysselsättningsmöjligheter vore rådande i landet, syntes det icke ändamålsenligt att vidtaga åtgärder för sysselsättande av arbetskraft på en ort, där denna icke kunde på bästa sätt ekonomiskt utnyttjas. Tvärtom borde det vara ett intresse för det allmänna, att arbetskraften förflyttades till orter, där densamma kunde finna mera lönande sysselsättning. Vad utredningsmännen anför om en strävan att inom de statliga verken så planera arbetet, att jämnast möjliga arbetstillgång bereddens verkens egna arbetare, vore direkt ägnat att motverka utredningsmännens förslag om statsarbeten såsom utjämning beträffande konjunkturväxlingarna. I och för sig vore reservarbeten emellertid en mera ändamålsenlig anordning för motarbetande av dessa växlingar, eftersom de mera smidigt kunde anpassas efter arbetsmarknadens växlingar, så att, i den mån näringslivet kunde absorbera arbetskraften, denna kunde frigöras från reservarbetena.

Stockholms stads fattigvårdsnämnd har ansett, att beredskapsarbete, som i större utsträckning än reservarbete komme att taga material i anspråk, därigenom kunde förväntas inverka fördelaktigt på arbetstillgången även inom den indirekt intresserade industrin. Fattigvårdsnämnden anför vidare:

Tanken att beredskapsarbete även skulle kunna i viss utsträckning utföras av kommuner medelst av staten tillhandahållna lån syntes värd allt beaktande. För Stockholms vidkommande borde genom ett dylikt samarbete kunna åstadkommas flera arbeten. Huruvida de arbetslösa nödgades för deltagande i beredskapsarbete lämna sin hemort, vore en fråga av underordnad betydelse. Kravet på yrkesvana finge ej upprätthållas alltför strikt, utan beredskapsarbete borde även vara tillgängligt för andra fullt arbetsföra, som tidigare sysselsatts med någorlunda likartat arbete.

Fyra av fattigvårdsnämndens medlemmar hava uttalat mot nämndens yttrande avvikande meningar.

Genom särskild skrivelse har överståthållarämbetet överlämnat en skrivelse av den 26 oktober 1931 från *stadsfullmäktige i Stockholm*, däri fullmäktige med bifogande av *stadskollegiets* utlåtande i frågan framhållit behovet av en snar lösning av arbetslöshetsförsäkringsfrågan samt hemställt, att åtgärder snarast möjligt måtte vidtagas för anordnande av produktiva offentliga arbeten i överensstämmelse med de vid 1930 års riksdag i detta hänseende väckta motionerna. I stadskollegiets omförmälda utlåtande heter det, att verkställd utredning visat, att kommunen icke hade möjlighet att bereda hjälp åt alla arbetslösa i den form, som vore lämpligt, nämligen genom arbetsanställning. Därjämte hänvisas till uttalanden av vederbörande borgarråd, att enda möjligheten att råda bot häremot vore, att staten med sina större resurser i fråga om arbetsobjekt komme kommunerna till hjälp på ett mera effektivt och kraftigare sätt än hittills. Åtskilligt torde kunna göras till lättande av arbetslösheten, därest såväl staten som kommunerna inriktade sig på att utföra sina arbeten med större hänsyn tagen till läget på den allmänna arbetsmarknaden. Detta skulle kunna bliva till fördel i det stora hela, även om kostnaden för varje särskilt arbete bleve något högre.

Länsstyrelsen i Stockholms län har anfört bland annat följande.

Det vore enligt länsstyrelsens mening nödvändigt att konstatera, att utredningen icke gäve material för bedömning av det förelagda ärendet i den punkt, som vid riksdagsbehandlingen hade framstått såsom den mest brännande. De farhågor beträffande den ifrågasatta anordningens konsekvenser för arbetslöshetspolitikens principiella riktlinjer, vilka framkommit vid 1930 års riksdag, hade icke blivit sakligt prövade. Det vore icke undersökt, huruvida den nyhet, om vilken riksdagsskrivelsen dock ej sade mera än att den »kunde tänkas», läte sig förverkligas utan dylika konsekvenser. Länsstyrelsen ville hava uttalat, att länsstyrelsen för sin del icke a priori ställde sig avvisande mot tanken på jämkningar, eventuellt omläggningar i statens anstalter för mildrande av arbetslöshetens verkningar utan lämnade den frågan öppen, huruvida dessa anstalter kunde göras bättre och mera effektiva, än de nu vore. Men om jämkning eller omläggning skulle vidtagas, borde det ske efter klarläggande av följderna för arbetslöshetspolitiken i dess hela sammanhang. Ett sådant klarläggande av den nya anordningens betydelse i det stora sammanhang, där den skulle ingå, saknades i förevarande utredning.

Länsstyrelsen måste anmäla allvarliga betänkligheter mot själva utgångspunkterna för ett »förslag till teknisk lösning», vilket på detta sätt isolerats från frågans allmänna förutsättningar inom vår arbetslöshetspolitik.

Utredningsmännen hade antytt, att sådana betänkligheter skulle kunna lämnas åsido, emedan deras förslag endast avsåge ett försök. Givetvis förtjänade denna försökssynpunkt att beaktas. Ginge man ut därifrån, att här endast vore fråga om ett experiment, läte det säga sig, att detta kunde vara värt att göras, även om det principiella sammanhanget icke blivit utrett. Det låge något i tanken att »pröva» sig fram på ett svårt område. Därvid förutsatte man emellertid, att karaktären av experiment vore otvetydig, så att man hade full frihet att uppgiva experimentet, om det icke utfölle lyckligt. På den punkten måste länsstyrelsen betvivla, att försöksteorien i detta

fall hölle streck. Det syntes vara att förutse, att, om beredskapsarbeten verkligen bleve beslutade, detta komme att utan vidare uppfattas såsom början till en ny linje för statens anordnande av arbetstillfällen åt de arbetslösa, och fortsättning komme att krävas i vida större skala. Förslagets antydda karaktär av icke prejudicerande lösning vore därför en fiktion, som ingalunda vore ägnad att ersätta klarläggandet av dess principiella konsekvenser för arbetslöshetspolitiken i dess helhet. Efter att vidare kraftigt hava framhållit, att gränsdragningen i förhållande till reservarbetena vore otillfredsställande, har länsstyrelsen betonat, att olikheten mellan de båda slagen av arbete komme att leda till olämpliga konsekvenser. Allt talade för att ett beslut om beredskapsarbeten skulle föra med sig en oundviklig pressning till reservarbetets ersättning med beredskapsarbete, vilket vore liktydigt med en avveckling av hittills följda principer för statens arbetslöshetspolitik. Annorlunda skulle det ställa sig med anslag till bestämda, av Kungl. Maj:t och riksdagen i vanlig ordning prövade ändamål, även om vid dessa anslags beviljande medverkat ett syfte att bereda arbetstillfällen. Med sådana anslag skapades normala statsföretag, låt vara till äventyrs påskyndade eller utökade med hänsyn till läget till arbetsmarknaden; dessa företag vore *verkligen* klart »artskilda» från de extraordinära »reservarbetena», och de förras löner och arbetsvillkor behövde icke bli bestämmade för de senare. Länsstyrelsen kunde icke se annat än att, om man ville fullfölja tanken att i arbetslöshetstider utöka »för staten nyttiga, angelägna arbetsföretag» — en tanke som ju i princip vore sund — detta både kunde och borde ske genom att i vanlig ordning besluta sådana. Så hade vid innevarande riksdag skett genom beslutet att igångsätta elektrifieringen av statsbanan Järna—Malmö, och man torde icke sakna tillgång till flera företag av samma arbetsberedande art, om så funnes erforderligt. Även ur teknisk synpunkt föranledde förslaget djupgående betänkligheter från länsstyrelsens sida. Dessa avsåge konsekvenserna av beredskapsarbetenas utsträckande på föreslaget sätt till anordningar för skenfria korsningar och vägarbeten. Enligt länsstyrelsens mening skulle ifrågavarande syftemål enklast och billigast vinnas genom att extra medel anvisades till vägbyggnadsföretag i vanlig ordning, vare sig friläggningar av plankorsningar eller andra, gärna med utsättande av viss tid för företagens påbörjande.

En annan av länsstyrelsen anförd betänklighet avser urvalet av arbetare.

Länsstyrelsen har på anförda skäl funnit sig icke kunna tillstyrka förslaget.

Länsstyrelsen i Uppsala län har framställt anmärkning därom att frågans nationalekonomiska sida icke vore tillräckligt utredd samt vidare anført:

Det syntes böra beaktas, att arbetslöshetens inskränkning i längden berodde på den härkraftiga produktionens behov av arbetskraft och att detta sammanhänge med arbetskraftens pris. En åtgärd, som motverkade arbetslönens anpassning efter produktens marknadsvärde, kunde därför förlänga arbetslösheten. På samma sätt förhölle det sig med en skattebelastning, som gjorde produktionen oräntabel. Vid stora inskränkningar i produktionen i allmänhet eller viktigare grenar därav kunde dock hjälpåtgärder från samhällets sida vara både berättigade och nödvändiga, men de utgjorde ett slag av understödsverksamhet, som belastade produktionen och därför motverkade dess möjlighet att betala och sysselsätta arbetskraft.

Var gränsen ginge mellan det understöd, som krävdes av rättsmedvetandet, och den för produktionen skadliga belastningen kunde väl endast av-

göras i varje särskilt fall. I alla händelser torde det dock vara nödvändigt, att avvägningen skedde med full insikt om att det vore fråga om en understödsverksamhet eller med andra ord en produktionen belastande utgift.

Hittills hade denna ståndpunkt uppehållits beträffande de av staten anordnade reservarbetena. Förslaget däremot vore i detta avseende ingalunda klart. Å andra sidan vore det svårt att undgå karaktären av nödhjälpsarbete hos beredskapsarbete vid den tidpunkt, då det skulle igångsättas. Skillnaden komme sannolikt i praktiken att bli rent formell. Rörande svårigheterna vid det praktiska handhavandet har länsstyrelsen anfört liknande synpunkter, som framkommit i ett flertal andra yttranden. Med de föreslagna anordningarna stegrades enligt länsstyrelsen risken för att såväl reservarbete som beredskapsarbete motverkade arbetsmarknadens återföring till det läge, som svarade mot produktionens ekonomiska förutsättningar. I längden skulle härigenom de tillgängliga arbetstillfällena komma att minska. Effekten för de arbetslösa för tillfället syntes vara mycket begränsad. Vad angår de särskilda slagen av arbeten anför länsstyrelsen, att om anordnande av skenfria korsningar skulle bedrivas såsom beredskapsarbete i vederbörande järnvägsförvaltnings regi, det vore sannolikt, att arbetet så gott som helt och hållet komme att tillfalla anläggningsarbetare, medan det hittills varit möjligt att däri sysselsätta arbetare från bygden, däribland även en del industriarbetare, ehuru dessa icke från början haft den yrkesvana, som de sakkunniga uppställt anspråk på. Liknande torde förhållandena vara beträffande de egentliga vägarbetena. Genom att ortsbefolkningen därigenom fått biförtjänster eller levebröd hade säkerligen en ökad anhopning av befolkningen till städer och industrisamhällen förebyggts, varigenom industrikrisens verkningar minskats. Samtidigt hade vägarbetena, där de skötts lokalt med små entreprenader, ofta blivit billigare, än som varit möjligt med de för fackarbetare gällande lönerna. Såvitt länsstyrelsen kunde finna, erbjöde de ifrågasatta beredskapsarbetena således knappast någon fördel framför hittillsvarande vägarbeten ur den synpunkten, att arbetstillfällena vid arbetslöshet skulle kunna beredas i större utsträckning, men väl skulle de medföra åtskilliga allvarliga olägenheter. I den mån det vore statsfinansiellt möjligt, syntes det därför lämpligare att ställa större belopp till förfogande för väganläggningar och vägförbättringar, varigenom arbetslösheten både direkt och indirekt komme att automatiskt motverkas.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har funnit, att i och för sig intet vore att erinra mot att vid planläggning av arbeten för det allmännas räkning hänsyn även toges till förhållandena på arbetsmarknaden samt till möjligheten att förhindra uppkomsten av ytterligare arbetslöshet.

De föreslagna anordningarna vore emellertid ägnade att väcka starka betänkligheter. I sådant hänseende har länsstyrelsen förutom de skäl, som anförts från andra håll, särskilt framhållit, att frågan i vad mån förslaget skulle inverka menligt på en anpassning av prisnivån på arbetsmarknaden efter rådande konjunkturläge icke blivit klarlagd. Vidare har länsstyrelsen anfört att, om såsom utredningsmännen föreslagit särskilda regler skulle fastställas för de arbeten beträffande skenfria korsningar, som skulle utföras såsom beredskapsarbeten, det kunde ifrågasättas, om icke samma villkor borde gälla, då dylika arbeten utfördes i annan ordning, bland annat därför att det kunde befaras, att väghållningsdistrikten eljest skulle frestas att avvakta, att dylikt arbete utfördes som beredskapsarbete.

Länsstyrelsen i Kalmar län har bland annat framhållit följande.

Anordningar, som blott förminskade verkningarna av dåliga konjunkturen men icke hade någon inverkan vid tillfällig konjunkturförbättring komme utan tvivel att bliva en bidragande orsak till en successiv höjning av arbetslönerna utöver vad som skulle vara riktigt och normalt med hänsyn till den regelmässigt fortlöpande konjunkturutvecklingen. Redan genom de pågående reservarbetena skedde en icke lämplig överföring av arbetskraften från andra yrken till anläggningsarbeten. Denna tendens skulle genom beredskapsarbeten kraftigt ökas. Därest dylika arbeten skulle komma till stånd, borde vägarbeten kunna ifrågakomma, utförda i nu gällande form. Till främjande av förevarande syfte borde i stället i riksstaten årligen uppföras ett visst reservationsanslag, som skulle tillgripas, när av arbetslöshetskommissionen anordnade arbeten visat sig icke vara tillfyllest. Till arbeten med bidrag av detta reservationsanslag borde kunna hänvisas arbetslösa arbetare från andra yrken.

Länsstyrelsen i Blekinge län har anfört:

En lämpligare form att i arbetslöshetstider hjälpa särskilt industrins olika specialarbetargrupper vore att hos industrin beställa och inköpa förnödenhetsvaror för någon längre tid framåt. Vad angår allmänna arbeten borde intet hindra, att riksdagen överlämnade åt Kungl. Maj:t att med anpassning efter konjunkturerna bestämma, huruvida och vid vilken tidpunkt varje särskilt arbete lämpligen borde igångsättas.

Vid länsstyrelsens utlåtande var fogat yttrande av *länshjälpkommittén för Blekinge län*. I detta yttrande har bland annat påpekats den olägenheten med beredskapsarbeten att, därest de avbrötes alltför brådstörtat, förluster för staten icke kunde undvikas. Om beredskapsarbeten skulle utföras, kunde möjligheter att placera arbetarna i industrin försittas. Man riskerade vidare, att verkan endast bleve, att de hittillsvarande reservarbetarna såsom de mest kvalificerade finge anställning vid beredskapsarbetena och att arbetslösa med för sistnämnda arbeten otillräcklig yrkesvana komme att bliva hänvisade till reservarbeten.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har anfört att, under förutsättning att såsom nödvändiga befunda beredskapsarbeten funnes tillgängliga, och att dessa arbeten tillgrepes endast i den mån de behövde utföras och för motverkande av sådan arbetslöshet, som avsåges i betänkandet, länsstyrelsen icke ansåge, att några principiella invändningar skulle behöva göras mot förslaget. Då länsstyrelsen dock avstyrkte förslaget, berodde detta framför allt på farhågor för att skillnaden i förhållande till reservarbeten så småningom skulle komma att försvinna. Länsstyrelsernas lämplighet för de tillämnade nya uppgifterna kunde vidare ifrågasättas, då länsstyrelserna sannolikt icke alltid ägde erforderlig kännedom om arbetsförhållandena och tillräcklig praktisk erfarenhet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har framhållit följande.

I och för sig vore det en riktig princip, att hänsyn till arbetsmarknadens läge borde vara en av de bestämmande faktorerna, då det gällde att bevilja anslag för olika statliga arbeten. Däremot ställde sig länsstyrelsen i hög grad betänksam beträffande huruvida den föreslagna formen för beredande av medel för sådana arbeten kunde anses lämplig, detta framför allt därför att det vid reservarbete och beredskapsarbete måste bliva fråga om väsent

ligen samma slag av arbeten, och då samma grupper av arbetare i huvudsak skulle sysselsättas vid båda slagen av arbeten. Saken skulle ställa sig annorlunda, om riksdagen i vanlig ordning i depressionstider beviljade anslag för vidtagande av särskilda arbeten i följd av betänkandets genomförande. Beträffande anordnandet av skenfria korsningar skulle följden bli, att de huvudsakliga kostnaderna överflyttades från dem, som väsentligen borde bära desamma, nämligen motortrafikens utövare, till de allmänna skattebetalarna, något som syntes knappast kunna försvaras. I stället borde enligt länsstyrelsen en annan väg följas.

Länsstyrelsen har därom anfört följande:

Länsstyrelsen hade tänkt sig, att man genom en höjning av bensinskatten, eventuellt även av skatten å automobilgummiringar, skulle skaffa medel för ifrågavarande ändamål. Ett visst belopp, exempelvis 3 miljoner kronor, borde då av de ökade automobilskattemedlen avsättas uteslutande för att användas till anordnande av skenfria korsningar. Arbetet borde bedrivas i vanlig ordning genom vägstyrelserna. Från deras sida syntes numera förefinnas stort intresse härför. Detta intresse skulle säkerligen stimuleras om, förutom det bidrag som från järnvägen plägade lämnas, tillskottet av automobilskattemedel bestämdes till helst 95 procent av kostnaden. Länsstyrelsen kände sig övertygad, att det icke skulle möta några svårigheter att utan tidsutdräkt träffa de nödiga överenskommelserna med vägstyrelserna. Givetvis skulle det underlätta och påskynda arbetenas utförande om, såsom utredningsmännen tänkt sig, statens järnvägar i samråd med vägingenjörer låte upprätta arbetsplaner och kostnadsberäkningar för de friläggningar, som berörde statsbanorna, samt försköte kostnaderna för dessa undersökningar.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhåller, att med hänsyn till de stora skiljaktigheter i avseende å den lämpliga omfattningen av beredskapsarbete i förhållande till reservarbete det endast finnes små utsikter, att utredningsmännens definitioner på dylika slag av arbeten, vilka definitioner lämnade utrymme för mycket subjektivt bedömande, kunde komma att konsekvent upprätthållas. Ett lämpligt sätt att främja ifrågavarande syfte vore exempelvis, att riksdagen medgäve, att viss del av anläggningskostnaden för ett företag ej skulle belasta vederbörande affärsdrivande verks kapitalkonto utan omedelbart avskrivnas i sådana fall, då arbeten påtagligen igångsatts i förtid för att förebygga arbetslöshet. Länsstyrelsen utvecklar vidare skälen för att enligt dess uppfattning arbetena med skenfria korsningar icke borde tillmätas den plats i programmet, som utredningsmännen tilldelat dem, men att i stället allmänna vägarbeten borde mera gynnas. Ständigt finge länsstyrelsen mottaga framställningar från vägdistrikt att få igångsätta arbeten för att möta arbetslösheten. Några särskilda bestämmelser syntes knappast vara erforderliga för en extra tilldelning i dylika fall av för arbetslöshetens bekämpande anvisade medel.

Länsstyrelsen i Värmlands län har avstyrkt förslaget under framhållande av, bland annat, att såsom ett oundgängligt villkor för anordnande av ett till statliga myndigheters förvaltningsområde hörande företag måste uppställas, att statsmakterna i en eller annan form principiellt gått in för, att arbeten av denna beskaffenhet borde komma till utförande, men att om ett

sådant villkor uppställdes, den praktiska betydelsen av ifrågavarande anordning skulle bliva ringa.

Länsstyrelsen i Västmanlands län, som på från flera håll anförda skäl avstyrkt förslaget, har emellertid tillika anført, att staten i stället borde i tider av mera betonad arbetslöshet i vanlig ordning söka bereda arbetstillgång. Såsom dylikt arbete förordas i första hand anordnandet av skenfria korsningar. Länsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen begära ett reservationsanslag på förslagsvis 3 miljoner kronor, att, efter Kungl. Maj:ts beprövande och på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna skäligt uppställa, användas för anordnande av skenfria korsningar vid statens järnvägar och vid de enskilda järnvägarna. Dessa arbeten borde i görligaste mån utföras genom statsjärnvägarnas eller de enskilda järnvägarnas arbetsledande organ.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhåller:

För att vid kristillfällen kunna på ett i någon mån effektivt sätt lindra arbetslösheten syntes det vara nödvändigt att hava att tillgå sådana arbeten, varigenom arbetare av alla slag kunde beredas sysselsättning. I följd härav syntes ett arbete, som skulle kunna utföras såsom beredskapsarbete, icke sällan bliva till större gagn i kampen mot arbetslösheten, om det utfördes såsom reservarbete och sålunda kunde giva sysselsättning även åt icke yrkeskunniga arbetare. Länsstyrelsen kunde för sin del icke finna vad i betänkandet anförts utgöra giltigt skäl för tillämpning av den allmänna marknadens löner. Då angelägenhetsgraden icke komme att vara större än att arbetenas utförande under normala förhållanden och med anläggande av uteslutande ekonomiska synpunkter skulle hava uppskjutits tills vidare, syntes det vara rimligt, att lönerna för beredskapsarbetena sattes något lägre än den allmänna marknadens löner men med hänsyn till att kvalificerad arbetskraft användes dock högre än de löner, som utginge för reservarbeten.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför:

Redan beslutet att tillämpa den öppna arbetsmarknadens lönevillkor vid de arbeten, som för motverkande av arbetslöshet igångsattes såsom beredskapsarbeten, komme att åberopas såsom ett synnerligen starkt stöd för de sedan länge förefintliga strävandena att få dessa lönevillkor gällande även vid arbetslöshetskommissionens reservarbeten. Om utredningsmännens förslag att endast fullgoda och yrkesvana arbetare skulle anställas komme att vinna avseende, kunde det befaras, att småningom samtliga väganläggningsarbeten komme att tillfalla allenast fullt utbildade och yrkesvana arbetare med uteslutande av traktens jordbrukande befolkning. Särskilt under nu rådande depression inom jordbruksnäringen vore det en mycket allvarlig sak att utestänga ortens befolkning från väganläggningsarbetena. Härtill komme såsom ytterligare följd av anförda förhållande, att om den öppna arbetsmarknadens löner bleve gällande vid vägarbeten, därav med all säkerhet skulle följa en sådan allmän stegring av arbetslönerna å landsbygden, att den komme att ytterligare väsentligt öka jordbruksnäringens svårigheter. Enligt länsstyrelsens uppfattning borde vägarbeten komma till utförande i större utsträckning än som föreslagits. Bland arbeten, lämpliga till beredskapsarbeten, enär de kunde utföras under vintern, ville länsstyrelsen framhålla skogsarbeten av olika slag. Slutligen ansåge länsstyrelsen

det kunna ifrågasättas, huruvida icke lån borde beviljas kommun för igångsättandet av därför lämpade företag eller för att på eget ansvar utlämna lån till företagare, som kunde vara villig att starta företag till motverkande av arbetslöshet. Dessutom borde man kunna tillgripa beställningar hos den enskilda industrin, detta så mycket hellre som utredningsmännens förslag icke tillgodosåge industrins kvalificerade arbetare.

III. Yttranden av enskilda korporationer och sammanslutningar.

Svenska stadsförbundets styrelse har begränsat sig till att uttala, att ett beredande från statens sida av ytterligare arbetstillfällen syntes ägnat att medföra en välbehörlig lättnad i kommunernas åtgärder till arbetslöshetens motverkande.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har framhållit, att det ur kommunernas synpunkt skulle vara av mycket stor betydelse, därest genom rationell planläggning beträffande tiden för igångsättande av vissa statliga arbeten arbetstillfällen kunde under depressionstider i större utsträckning beredas de arbetslösa. Det vore emellertid angeläget, att de arbetstillfällen, som sålunda skulle skapas, i största möjliga utsträckning bleve av den art, att de kunde förläggas till vintermånaderna.

Landssekreteriatet anför i sitt yttrande i huvudsak följande.

Landssekreteriatet hade oförbehållsamt anslutit sig till de synpunkter och förslag, som i betänkandet framförts rörande avvägbringande vid perioder av depression av ökad arbetstillgång i syfte att motverka arbetslösheten. Vad angår den föreslagna organisationen, förefölle den onödigt omständlig och ägnad att komplicera behandlingen av hithörande frågor. Kungl. Maj:t borde därför i vanlig ordning fatta beslut i ärendet, sedan erforderliga yttranden infordrats från vederbörande ämbetsverk och institutioner. I fråga om kompetenskravet på de arbetare, som skulle få tillgång till reservarbete, borde man ej gå så långt som utredningsmännen, detta även om strängare krav måste uppställas än de, som hittills gällt vid de vanliga reservarbetena för oförvällat arbetslösa. I regel torde fysiskt friska och starka personer rätt snart förvärva den färdighet, som syntes vara erforderlig. Vad angår anslagsbeloppet har landssekreteriatet slutligen framhållit, att utredningsmännen påvisat befintligheten av mycket stora arbetsreserver. Därvid hade tillika framgått, att det icke borde möta några större svårigheter för vederbörande statliga verk att snabbt upporganisera ett antal arbetsföretag, som kunde komma till omedelbar nytta under den stora arbetslöshet, som just nu vore för handen.

I övrigt har landssekreteriatet hänvisat till vad som anförts i det av herr Söder avgivna vid betänkandet fogade särskilda yttrandet.

Bland de enskilda sammanslutningar, som avgivit avstyrkande utlåtanden, märkes i första hand *svenska arbetsgivareföreningen*, som anför bland annat följande.

Allvarliga betänkligheter måste möta ur såväl ekonomisk som social synpunkt mot förslagets genomförande. Då i betänkandet ett belopp av 1 miljon

kronor, som ställdes till förfogande för anordnande av skenfria korsningar, beräknats motsvara en arbetsmängd bestående av 50,000 à 70,000 dagsverken, vilket åter motsvarade 225 à 250 arbetare under 1 år, skulle alltså för att giva arbete åt 1,000 arbetare under ett år erfordras ett belopp av cirka 4,000,000 kronor. Om beredskapsarbeten utfördes i vidsträckt omfattning, syntes vidare betydande kapital årligen få tagas i anspråk, med påföljd att motsvarande kapital undandroges produktionen på andra håll. En granskning av 1931 års statsverksproposition tycktes även giva vid handen, att ämbetsverkens äskanden för ordinarie arbeten blivit avsevärt beskurna för att ifrågasvara reservationsanslag å 3,000,000 kronor skulle kunna inrymmas i budgeten, ett förfarande, som icke vore överensstämmande med sunda ekonomiska principer. — I första hand bleve det från statens arbeten entledigade arbetare, som komme i åtnjutande av beredskapsarbetena. Därest järnvägsbyggandet icke längre vore ekonomiskt, vore det emellertid icke försvarligt att binda denna överflödiga arbetsstyrka vid statens järnvägar för utförande av arbeten, som icke ansåges kunna påföras statens järnvägars eget kapitalkonto. Dylika åtgärder kunde endast bidra till att konservera arbetslösheten. Om man å andra sidan utginge från att dessa arbeten under alla förhållanden förr eller senare skulle komma till utförande, innebure åtgärden att förbehålla arbetena för de affärsdrivande statsverkens arbetare, att arbetena i fråga undandroges den fria entreprenörsverksamheten; det bleve alltså inom denna verksamhet sysselsatta arbetare, som komme att få bära konsekvenserna i form av minskade arbetstillfällen. — Därest anordnandet av skenfria korsningar skulle utföras i statens järnvägars regi, skulle detta med hänsyn till gällande löneavtal komma att innebära, att lönerna avsevärt komme att överstiga eljest i orten gällande löner för ifrågasvarande slag av arbeten, något som givetvis vore ägnat att väcka betänkligheter. Ett beredskapsarbete skulle alltså i allmänhet bliva dyrare, än om staten med ett måttligt belopp subventionerade ett enskilt företag för att utföra samma arbete. Det borde även beaktas, att enligt gällande avtal förutvarande arbetare under vissa villkor och viss tid ägde företrädesrätt till erhållande av anställning, och dylika bestämmelser kunde man knappast tänka sig få upphäva. Industrierbetarna skulle sålunda i stort sett uteslutas från sådana arbeten redan från början. — Otvivelaktigt skulle det för arbetsmarknadens sunda utveckling vara skadligt, att beredskapsarbeten utspreddes över allt i landet. Man kunde befara, att de mångenstädes komme att verka obehörigt förhöjande på arbetslönen, giva anledning till arbetsstrider från skilda håll och försvåra landsbygdens tillgodoseende med erforderlig arbetskraft.

Arbetsgivareföreningen har vidare anfört, att det icke finnes någon artskillnad mellan reservarbeten och beredskapsarbeten; enda olikheten låge i lönen och begränsningen av arbetsanvisningen. Varje av statens arbetslöshetskommission utfört arbete skulle genom överflyttning till beredskapsorganisationen fylla anspråken på de nu föreslagna beredskapsarbetena. Uppdelningen i reservarbeten och beredskapsarbeten vore därför icke riktig. Olämpligt vore även att lägga uppgiften med uttagning av arbetskraft på arbetsförmedlingen, för vilken en dylik uppgift vore främmande. Föreningen anför slutligen följande.

Det vore påvisat, att förslaget, om ock tekniskt genomförbart, ur ekonomisk och social synpunkt vore behäftat med allvarliga brister. De nya principerna i fråga om den statliga hjälpverksamheten till förmån för de arbetslösa skulle verka upplösande på de nuvarande grunderna för samma verksam-

het. Då det föreliggande förslaget sammanhängde med de frågor, som avsåge den pågående utredningen rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker och medlen för dess bekämpande, syntes det i varje fall icke välbetänkt att genomföra förslaget, förrän resultatet av denna utredning föreläge.

Sveriges industriförbund anför i sitt yttrande inledningsvis följande:

Att den offentliga verksamhet, som omfattade ej endast de statliga utan även de kommunala arbetena, i möjlig mån anpassades efter konjunkturerna, framstode otvivelaktigt såsom önskvärdt, även om betydelsen härav ej borde överskattas för ett samhälle, vilket liksom Sverige genom en omfattande utrikeshandel och genom anslutning till guldmyntfoten vore i så hög grad direkt beroende av det internationella konjunkturläget. Det vore därför att beklaga, att i de kommitterades uppdrag icke ingått att verkställa en allsidig utredning av denna fråga.

De sakkunniga hade sålunda exempelvis ej alls berört spörsmålet, hur dessa arbetens igångsättande inverkade på den totala arbetstillgången i landet. Det kunde ju befaras, att en utvidgning av den offentliga verksamheten under en lågkonjunktur finansierades genom medel, som eljest skulle kommit privata företag till godo, och att därför en motsvarande inskränkning komme till stånd inom privata verksamhetsgrenar. Då anslagsbeviljandet till allmänna arbeten hade sin nödvändiga begränsning i det budgetära läget i dess helhet, kunde vidare anvisandet av medel till beredskapsarbeten medföra, att äskanden för andra måhända mycket angelägnare allmänna ändamål komme att eftersättas. I den mån detta bleve fallet, hade de ifrågasvarande åtgärderna i väsentlig grad förfelat sitt syftemål. En ökning av det totala antalet arbetstillfällen uppkomme icke, såvida ej beredskapsarbetena skulle vara mera arbetskrävande än de företag, vilkas inskränkning varit en förutsättning för beredskapsarbetenas anordnande, vilket i regel vore svårt att tillförlitligt bedöma. Huruvida resultatet av de allmänna arbetenas igångsättande bleve det nu sagda eller icke, berodde mycket på metoderna för täckandet av kostnaderna för dessa arbeten. Så länge förestående spörsmål ej blivit utrett, kunde man alltså ej bilda sig en uppfattning om de verkningar, som de ifrågasatta beredskapsarbetena medförde för samhällsekonomin i dess helhet, varför man redan av detta skäl måste känna sig tveksam inför det framlagda förslaget. Redan av de sakkunnigas ofullständiga utredning på förevarande område framginge emellertid oförtydligt, att de tilltänkta beredskapsarbetena skulle bliva av ringa betydelse i konjunkturutjämnande syfte.

Det ur nationalekonomisk synpunkt riktiga i beredskapsarbetenas idé skulle således ej i praktiken komma att realiseras. Härtill komme, att de ifrågasatta arbetena knappast skulle kunna fränkännas karaktär av nödhjulsarbete, men att de trots detta skulle avlönas efter den öppna marknadens lönevillkor. Så länge nyttan av ett arbetsprojekt ej blivit styrkt därigenom, att det enligt de anslagsbeviljande myndigheternas åsikt borde komma till utförande inom den närmaste tiden, oavsett vilka verkningarna bleve på arbetsmarknaden, talade nämligen presumtionen för att det vore omtanken om de arbetslösa, som vore det avgörande motivet till arbetets utförande, och i samma mån måste arbetet rubriceras som nödhjulsarbete. Den av utredningsmännen föreslagna formen för initiativ till arbetenas igångsättande skulle också göra, att icke arbetsobjektets angelägenhetsgrad utan hänsynen till arbetsmarknaden bleve av utslagsgivande betydelse. Om under en depressionsperiod staten beredde sysselsättning åt de arbetslösa till avtalsenliga löner, komme givetvis lönelägets anpassning efter det fallande produktionspriset att försvåras. Arbetarna hade ju ej någon anledning att gå in på

lönereduktion, om de som mist sitt arbete hos privata företag finge ny anställning hos staten till samma lön. Tvärtom kunde befaras, att vetenskapen om att de arbetslösa kunde få sysselsättning genom offentlig försorg till avtalsenliga löner bleve ett motiv till att söka åstadkomma en ytterligare förhöjning av dessa löner. Den ifrågasatta arbetslöshetspolitiken komme även att få till följd, att arbetskraftens rörlighet mellan olika orter och olika yrken förminskades och en tendens gjorde sig gällande till en ständig stegring av de offentliga arbetena på de privatans bekostnad. Arbetarnas egna intressen gagnades ej heller i längden genom kvarhållande på konstlad väg av en lönehöjd, som skapade arbetslöshet. Den nödvändiga inskränkningen av beredskapsarbeten under högkonjunktur komme icke heller till stånd automatiskt, om avlöningen hölle sig på samma nivå som vid de privata arbetena. En mycket stor risk föreläge, att beredskapsarbetena komme att suga till sig arbetare, som redan hade annan ehuru sämre betald sysselsättning. Redan reservarbetena hade visat sig utöva dragningskraft på exempelvis inom jordbruket sysselsatt ofta lägre betald arbetskraft.

Industriförbundet avslutar sitt yttrande med följande uttalande:

Med kritiken av utredningsmännens förslag hade industriförbundet icke avsett att klandra principen om utförande under kristider av allmänna arbeten till motverkande av då uppstående arbetslöshet. Såsom redan inledningsvis framhållits, ansåge förbundet riktigt, att dylika arbeten i viss utsträckning koncentrerades till sådana perioder. Vad förbundet kraftigt reagerat emot vore endast tillskapandet av institutionen »beredskapsarbeten», vilka arbeten oundvikligen komme att utveckla sig till ersättare helt eller delvis för »reservarbeten» och vilka i sin föreslagna organisationsform oundvikligen komme att medföra betänkliga konsekvenser för landets industri och jordbruk. Principiellt torde det kravet böra upprätthållas beträffande offentliga arbeten, vid vilka den öppna marknadens löner komme till tillämpning, att de upptagits i staten för ifrågavarande verk eller inrättningar och alltså godkänts av de anslagsbeviljande myndigheterna. De borde även organiseras i för dylika arbeten annars vanlig ordning. En önskvärd anpassning av dessa arbeten efter de växlande konjunkturerna på arbetsmarknaden syntes möjliggöras, om åt vederbörande verk eller inrättningar bereddes en viss frihet beträffande tiden för anslagens ianspråktagande. Allmänna arbeten, som icke kunde beslutas i vanlig ordning och som tillskapades för omedelbart avhjälpande av viss arbetslöshet, borde enligt förbundets mening behandlas på samma sätt som hittills skett beträffande reservarbeten.

Skånes handelskammare har framhållit, att en utvidgad statlig företagsverksamhet under depressionstider visserligen borde ingå som ett led i kampen mot arbetslösheten, men att frågor av denna art borde väckas och prövas i vanlig administrativ ordning. Härvid förutsattes givetvis, att vederbörande verk och myndigheter vore i tillfälle att uppgöra arbetsplaner på längre sikt samt dessutom på förhand vidtagna erforderliga förberedelsearbeten.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län har anfört, att den verkliga innebörden i förslaget vore, att nödhjälpsarbeten skulle betalas med gängse arbetslöner. Den största faran därvid vore, att arbetslönerna vid nedåtgående konjunkturer låstes fast vid ett onormalt högt läge och därigenom förlängde den nödvändiga anpassningsprocessen. Enligt förslaget skulle intet hinder föreligga för Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande

igångsätta första etappen av arbeten av synnerligen stor räckvidd, varefter det skulle bliva svårt för riksdagen att underlåta att bevilja anslag till arbetenas fullföljande. Då handelskammaren alltså avstyrkte bifall till förslaget, förordade handelskammaren i stället, att vederbörande verk och myndigheter erhöle förständigande att hålla uppmärksamheten särskilt riktad på att i depressionsperioder kunna på ett snabbt sätt igångsätta arbeten av föreslagen beskaffenhet. Beredskapsarbetena borde emellertid ingalunda avlönas med samma arbetslöner, som gällde i öppna marknaden, utan med löner anpassade efter dem, som hittills tillämpats vid nödhjälpsarbeten. Det för sådant ändamål erforderliga reservationsanslaget syntes böra kunna ställas till arbetslöshetskommissionens förfogande.

Innehållet i de av *övriga handelskammare* avgivna yttrandena framgår av kommerskollegii i det föregående refererade yttrande.
